

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
MUITINĖS VEIKLOS KATEDRA**

IRENA SIRUSIENĖ

**EUROPOS BENDRIJOS NETARIFINIŲ PREKYBOS
REGULIAVIMO PRIEMONIŲ APLINKOS
APSAUGOJE SRITYJE ANALIZĖ IR
PERSPEKTYVOS**

Magistro baigiamasis darbas

**Vadovas
doc. dr. J. Radžiukynas**

VILNIUS, 2008

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
MUITINĖS VEIKLOS KATEDRA**

**EUROPOS BENDRIJOS NETARIFINIŲ PREKYBOS
REGULIAVIMO PRIEMONIŲ APLINKOS
APSAUGOJE SRITYJE ANALIZĖ IR
PERSPEKTYVOS**

**Teisės ir muitinės bei mokesčių institucijų veiklos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 62101S119**

**Vadovas
doc. dr. J. Radžiukynas
2008 12**

**Recenzentas
doc. dr. J. Reklaitis
2008 12**

**Atliko
TMMmn6-02 gr. Stud.
I. Sirusienė
2008 12 10**

VILNIUS, 2008

TURINYS

ĮVADAS.....	10
1. PREKIŲ, KURIOS DARO ŽALINGĄ POVEIKĮ APLINKAI (ORAS, ŽEMĖ, VANDUO), NAUDOJIMO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS IR ADMINISTRAVIMAS	12
1.1. Pavoingos cheminės medžiagos ir preparatai, jų apibūdinimas ir naudojimo reglamentavimas. 12	
1.2. Ozono sluoksnį ardančios medžiagos ir jų importo, eksporto, tiekimo į rinką ir naudojimą reguliavimas	16
1.3. Europos Sąjungos ir Lietuvos institucijos administruojančios pavojingų aplinkai cheminių medžiagų ir preparatų naudojimą.....	20
1.3.1. Europos Komisija.....	21
1.3.2. Europos Cheminių medžiagų biuras	21
1.3.3. Europos cheminių medžiagų agentūra (ECHA).....	21
1.3.4. Klasifikavimo ir ženklavimo techninis komitetas.....	21
1.3.5. Aplinkos kokybės departamentas	22
1.3.6. Aplinkos apsaugos agentūra	22
1.3.7. Aplinkos tyrimų departamentas.....	23
1.3.8. Sveikatos apsaugos ministerija	23
1.3.9. Valstybinė augalų apsaugos tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos	23
1.3.10. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija	24
1.3.11. Cheminių medžiagų tvarkymo reikalavimų vykdymo valstybinę kontrolę atlieka:	24
2. NETARIFINIŲ PREKYBOS REGULIAVIMO PRIEMONIŲ APLINKOS APSAUGOS SRITYJE TAIKYMO ANALIZĖ	25
2.1. Žalingą poveikį aplinkai darančių cheminių medžiagų ir preparatų naudojimo, laikymo, gabenimo, apskaitos reglamentavimo analizė.....	25
2.1.1. Klasifikavimas, Ženklimas	25
2.1.2. Pakavimas	27
2.1.3. Saugos duomenų lapai	28
2.1.4. Apskaita	28
2.1.5. Registracija.....	28
2.1.6. Įvertinimas	29
2.1.7. Autorizacija.....	29
2.1.8. Vidaus auditas.....	30
2.1.9. Duomenų ir informacijos rinkimas ir kaupimas	30
2.1.10. Apribojimai.	31
2.2. Reikalavimų, nustatytų cheminių medžiagų ir preparatų importuotojams ir eksportuotojams, ir jų vykdymo analizė	31

	4
2.2.1. Pagrindiniai reikalavimai eksportuotojams.....	31
2.2.2. Pranešimai apie eksportą ir importą pagal EDEXIM duomenų bazę.....	32
2.2.3. Pagrindiniai įpareigojimai importuotojams	34
2.3. Ozono sluoksnį ardančių medžiagų importo ir eksporto analizė	34
2.3.1. Importas iš šalių, neratifikavusių Monrealio protokolo.....	35
2.3.2. Importas ir iš šalių, nepriklausančių Europos Sąjungai ir tiekimo į rinką reikalavimai Europos Bendrijoje....	35
2.3.3. Produktų ir įrangos, turinčių OAM tiekimo į rinką ir naudojimo kontrolė.....	40
2.4. Kontroliuojamų medžiagų ir jas turinčių produktų reikalavimai eksportui	46
2.4.1. Naudotų kontroliuojamų medžiagų importas bei eksportas.....	48
2.5. Išimties, taikomos uždraustų kontroliuojamų medžiagų gamybai, naudojimui, importui ir eksportui.....	50
2.5.1. Svarbiausios ir būtiniausios šalies reikmės	50
2.5.2. Medžiagos, kurioms taikoma ši išimtis.....	50
2.5.3. Išimčių nustatymo kriterijai	51
2.5.4. Išimties svarbiausioms šalies reikmėms reglamentavimas.....	51
2.5.5. Išimtis svarbiausioms šalies reikmėms.....	52
2.5.6. Išimtis būtiniausiomis reikmėms (halonams ir metilbromidui)	53
2.6. Žaliavos ir technologijos agentai.....	56
2.6.1. Technologijos agentai.....	57
2.6.2. ES reglamento nuostatos dėl technologijos agentų ir žaliavų kontrolės.....	57
2.6.3. Emisijos kontrolė	58
2.6.4. Ataskaitų pateikimas.	58
2.7. Ozono sluoksnį ardančių medžiagų ir jas turinčių gaminių ženklavimas.....	59
2.8. Kontroliuojamų medžiagų utilizavimas ir recirkuliavimas (R&R).....	59
2.8.1. Kvalifikaciniai reikalavimai.....	60
3. APLINKOS APSAUGOS POLITIKA IR PERSPEKTYVOS	62
3.1. Aplinkos apsaugos problemų sprendimas tarptautiniuose prekybos santykiuose perspektyvos.....	62
3.1.1. Proceso ir gamybos metodų naudojimas aplinkosaugos reglamentuose	63
3.1.2. Pakavimo reikalavimai	64
3.1.3. Ekonominiai instrumentai.....	65
3.1.4. Aplinkosauginių etikečių tipai.....	66
3.1.5. Eko-etikečių sistemos.....	66
3.1.6. Pasaulinis Ekologinio ženklavimo tinklas (PEŽT) ir misija.....	67
3.1.7. GATT nuostatos dėl aplinkosauginių etikečių.....	67
3.1.8. Mokesčių rinkliava, siekiant aplinkosauginių tikslų	68
3.1.9. Prekybos nuostatos daugiašalėse aplinkosauginėse sutartyse.....	69
3.1.10. Prekybos liberalizavimo aplinkosauginė nauda.....	70

	5
IŠVADOS IR SIŪLYMAI	72
LITERATŪRA	74
ANOTACIJA	78
ANOTATION	79
SANTRAUKA	80
SUMMARY	81
PRIEDAI	82

PRIEDAI

OZONĄ ARDANČIOS MEDŽIAGOS NAUDOJAMOS:	83
1 DALIS: SĄRAŠAS CHEMINIŲ MEDŽIAGŲ, KURIOMS TAIKOMA PRANEŠIMO APIE EKSPORTĄ PROCEDŪRA,	84
2 DALIS. IPS KRITERIJŲ ATITINKANČIŲ CHEMINIŲ MEDŽIAGŲ, APIE KURIAS BUTINA PRANESTI, SĄRAŠAS.....	87
3 DALIS: PRANEŠIMAS APIE EKSPORTĄ.....	89
V PRIEDAS: CHEMINĖS MEDŽIAGOS IR GAMINIAI, KURIEMS TAIKOMAS EKSPORTO DRAUDIMAS.....	90
LR EKSPORTAS IR IMPORTAS PAGAL KN PREKES IR VALSTYBES 2005-2007 M.....	91

LENTELĖS

1 lentelė. Išankstinių eksporto iš Europos Sąjungos valstybių narių pranešimų 2005-2009 metais kiekis, vnt	33
2 Lentelė. Išankstinių pranešimų apie importą į Europos Sąjungos šalis nars iš trečiųjų šalių 2005- 2009 metais kiekis, vnt.....	33
3 lentelė. Lietuvos respublikos eksportas pagal pavojingų medžiagų grupes 2005-2007 m	38
4 lentelė. Lietuvos Respublikos importas pagal pavojingų medžiagų grupę 2005-2007 m.....	38

PAVEIKSLAI

1 pav. Bendro ozono kiekio kaita.....	18
2 pav. Ozono sluoksnį ardančių medžiagų eksporto ir importo palyginimas procentais 2005-2007 m.	37
3 pav. Ozono sluoksnį ardančių medžiagų eksporto ir importo palyginimas procentais 2005-2007 m.	39
4 pav. Ozoną ardančių medžiagų tiekimas į EB rinką iš Lietuvos Respublikos 2005- 2007 metais	39

SANTRUMPOS

CAS Nr	Unikalus skaitinis identifikavimo kodas
CITES	Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencija
CFC	Chlorfluorangliavandeniliai
EDEXIM	Europos eksporto ir importo duomenų bazė
EINECS	Europos esamų komercinių cheminių medžiagų
GATT	Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos
HBFC	Hidrobromfluorangliavandeniliai
HCFC	Hidrochlorfluorangliavandeniliai
HFC	Hidrofluorangliavandeniliai
IPS tvarka	Išankstinio pranešimo apie sutikimą tvarka
OAM	ozoną ardančios medžiagos arba ozono sluoksnį ardančios medžiagos
*OAP	ozono ardymo potencialas, tai reglamento I priedo trečioje skiltyje nurodytas skaičius, rodantis kiekvienos reglamentuojamos medžiagos galimą poveikį ozono sluoksniui
OAP	tona – metrinė tona padauginta ir OAP
PNI	paskirtoji nacionalinė institucija arba institucijos
PPO	Pasaulio prekybos organizacija
R&R	<i>Recovery & recycling</i> – utilizavimas ir recirkuliavimas
RIP	REACH įgyvendinimo projektai

I V A D A S

Vienas iš pagrindinių bendrosios rinkos bruožų – laisvas prekių judėjimas tarp Muitų sąjungai priklausančių šalių. Šiuo metu muitų sąjungai priklauso visos ES šalys, Andora ir San Marinas. Siekiant apsaugoti gyventojų sveikatą bei gyvybę, aplinką, apsaugoti valstybės ekonominius interesus, visuomenės moralę, kultūrą bei užtikrinti šalies nacionalinį saugumą, nustatomos netarifinės reguliavimo priemonės, kurios draudžia arba riboja tam tikrų prekių importą arba eksportą. Vienintelis bendras apribojimas, taikomas prekių judėjimui ES šalyse,- gaminiai ir medžiagos turi atitikti ES keliamus saugumo reikalavimus. Bet kurios ES šalies tiekėjas, gamintojas, privalo tiekti rinkai tik saugius gaminius, informuoti pirkėjus apie produktui būdingus rizikos veiksnius, imtis priemonių pašalinti vartotojams kilusį pavojų (pašalinti iš prekybos nesaugius produktus, papildomai informuoti vartotojus ir pan.). Visi ES piliečiai turi teisę į tokį patį aplinkos apsaugos lygį, o įmonės turi teisę veikti tokiomis pačiomis konkurencijos sąlygomis. Svarbiausias principas yra lankstumas, todėl norima kuo labiau atsižvelgti į skirtingas nacionalines aplinkybes, o kai kuriuos sprendimus geriausia priimti vietos lygmeniu.¹

Sąlygiškai netarifinės prekybos apsaugos priemonės gali būti suskirstytos pagal tai, kokios kontrolės rūšys taikomos importuojamoms prekėms, pagal tai, kokiomis priemonėmis jos užtikrinamos, ir pagal tai, kokios kontrolės institucijos jas vykdo.²

Magistrinio darbo tema – Europos Bendrijos netarinių prekybos reguliavimo priemonių aplinkos apsaugoje srityje analizė ir perspektyvos yra gana plati. Šiame darbe nagrinėjama tik dalis prekių, kurios daro žalingą poveikį aplinkai. Darbe analizuojamos netarifinės reguliavimo priemonės taikomos cheminėms medžiagoms ir preparatams, ypač išskiriant ozono sluoksnį ardančias medžiagas. Griežtai reguliuojama prekyba nykstančiais gyvūnais ir augalais pagal Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencijos (CITES) reikalavimus, taip pat darbe nepaliesta.

Temos aktualumas: Įstojus į ES, Lietuvos prekyba su Europos Sąjungos (toliau ES) šalimis narėmis įgijo panašų statusą kaip ir prekyba šalies viduje ir apibūdinama bent formaliai išvežimo – įvežimo, o ne eksporto – importo sąvokomis. Tačiau tai neįrodo, kad prekių bei paslaugų judėjimo laisvės tarp valstybių narių principo įgyvendinimas nėra problematiškas. Taikant netarifines reguliavimo priemones gali būti iš kitų valstybių narių įvežamiems produktams keliami papildomi, palyginti su vietinėmis prekėmis, kokybės ir jos patikros reikalavimai, ilgesnis įvežtų prekių registravimas, diskriminacinių kainų nustatymas, valstybės institucijų vykdomas vietinių prekių skatinimas. Taip pat yra apribojimų, kurie siekia leidžiamų tikslų, tačiau nėra proporcingi – nėra tinkami tikslui pasiekti ir yra nepagrįstai suvaržantys.

¹ Skaitinių skyrelis. http://ec.europa.eu/publications/index_lt.htm [žiūrėta 2008-12-01]

² Lietuvos muitinė. <http://www.cust.lt/lt/rubric?rubricID=521>; [žiūrėta 2008-08-23]

Darbo problema: Netarifinių prekybos barjerų aplinkos apsaugos srityje taikymo tikslas yra aplinkos apsauga. Valstybės narės gali imtis laisvą prekių judėjimą varžančių priemonių aplinkai apsaugoti. Taikomos priemonės turi būti tinkamos keliamam tikslui pasiekti ir kuo mažiausiai ribojančios laisvą prekių judėjimą.

Darbo hipotezės :

1. Bet koks apribojimas turi būti objektyviai pateisinamas ir atitinkamo intensyvumo priemonė gali būti taikoma tik tuomet, kai atitinkamų tikslų negalima pasiekti mažiau ribojančiomis priemonėmis. Svarbiausia, kad taikomos priemonės būtų tinkamos keliamam tikslui pasiekti ir atitiktų proporcingumo kriterijų.³

2. ES taikomų netarifinių reguliavimo priemonių aplinkos apsaugos srityje ir ypač išskiriant chemines medžiagas ir preparatus, yra gana daug. Kaip alternatyva turėtų būti keliami reikalavimai - pakeisti chemines medžiagas į saugesnes, tiekti patikimus duomenis apie chemikalų saugumą, kurie padėtų identifikuoti pavojingas medžiagas.

Darbo tikslas: Atlikti Europos Bendrijoje netarifinių prekybos reguliavimo priemonių aplinkos apsaugos srityje taikymo analizę ir numatyti šios veiklos perspektyvas.

Užsibrėžtam tikslui pasiekti, **keliami darbo uždaviniai:**

1. Išnagrinėti nacionalinius teisės aktus, nustatančius netarifines prekybos reguliavimo priemones aplinkos apsaugos srityje;

2. Išnagrinėti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentus, nustatančius netarinius prekybos barjerus aplinkos apsaugos srityje;

3. Išnagrinėti tarptautinius prekybos saugumo užtikrinimo aplinkos apsaugos srityje teisės aktus ir kitus PPO bei ES programinius dokumentus;

4. Išanalizuoti atsakingų institucijų ir ūkio subjektų pasirengimą taikyti ES teisės aktus, skirtus netarinių reguliavimo priemonių taikymui prekyboje aplinkosaugos srityje.

5. Apžvelgti ir apibendrinti netarifinių reguliavimo priemonių taikymo perspektyvas.

Tyrimo empiriniai metodai:

Pagrindinis darbe taikytas empirinis tyrimo metodas – teisės aktų, dokumentų ir duomenų analizės, bei statistinis tyrimo metodas. Naudojant šiuos metodus surinkta informacija iš Muitinės departamento prie LR finansų ministerijos, Lietuvos statistikos departamento prie LR Vyriausybės, Aplinkos ministerijos, Aplinkos apsaugos agentūros prie LR Aplinkos ministerijos, Europos cheminių medžiagų biuro duomenų bazės, Pasaulio prekybos dokumentų. Apibendrinimo, grupavimo ir lyginimo metodai darbe panaudoti išanalizuotai medžiagai apibendrinti, išvadoms ir pasiūlymams suformuoti.

³ Diskriminaciniai barjerai. http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/prekyba/uzsienio/moksliniai-darbai/doc1/28-30str-Ataskaita.doc; [žiūrėta 2008-08-24]

1. PREKIŲ, KURIOS DARO ŽALINGĄ POVEIKĮ APLINKAI (ORAS, ŽEMĖ, VANDUO), NAUDOJIMO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS IR ADMINISTRAVIMAS

1.1. Pavojingos cheminės medžiagos ir preparatai, jų apibūdinimas ir naudojimo reglamentavimas.

Per paskutinius 30 metų Europos Sąjungos politika ir teisės aktai dėl visuomenės sveikatos ir aplinkos apsaugos padarė didelę pažangą mažinant cheminių medžiagų keliamą pavojų ne tik Europos Sąjungoje, bet ir visame pasaulyje.

Cheminė medžiaga tai yra natūralus ar gamybos procese gautas cheminis elementas arba cheminių elementų junginys, įskaitant priedus, reikalingus gaminio stabilumui išlaikyti, ir priemaišas, atsirandančias gaminant, išskyrus tirpiklius, kurie gali būti atskirti nedarant poveikio medžiagos stabilumui ir nepakeičiant jos sudėties.⁴

Cheminis preparatas – dviejų ar daugiau cheminių medžiagų mišinys ar tirpalas. Europos Sąjungoje išskiriamos naujos ir esamos (tos, kurios pateko į Bendrijos rinką iki 1981 metų rugsėjo 18 dienos) cheminės medžiagos. Nuo 2007 metų abiem grupėm taikomi vienodi reikalavimai. Cheminių medžiagų bei preparatų pavojingumui žymėti nurodomi simboliai, standartinės rizikos ir saugumo frazės, išdėstomi pagrindiniai pavojingų medžiagų pakavimo reikalavimai. Kai kurių cheminių medžiagų keliamas pavojus nepakankamai ištirtas, o jų tiekimas į rinką ribojamas tik tam tikrais atvejais.⁵

Tarptautinė prekyba kai kuriomis pavojingomis cheminėmis medžiagomis ir pesticidais yra reglamentuota Roterdamo Konvencijos, kurią 2003 m. gruodžio 16 d. ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas. Šios Konvencijos nuostatomis įgyvendinti Europos Bendrijoje buvo priimtas Europos parlamento ir Tarybos Reglamentas Nr. 304/2003/EB dėl pavojingų cheminių medžiagų eksporto ir importo. Lietuvoje Reglamento įgyvendinimui Aplinkos ministro 2004-03-30 įsakymu Nr. D1-154 yra patvirtinta Pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų eksporto ir importo tvarka. Europos Parlamente kilo daug ginčų dėl minėto reglamento galiojimo. 2006 m. sausio 10 d. Europos Bendrijos Teisingumo teismas priėmė sprendimą panaikinti Reglamentą Nr. 304/2003/EB dėl to, kad jis turėjo turėti dvigubą teisinį pagrindą, būtent Sutarties 133 straipsnį ir 175 straipsnio 1 dalį. Tačiau Teismas taip pat nusprendė, kad ginčijamas reglamentas turi likti galioti iki tol, kol per priimtina terminą bus priimtas naujas reglamentas, pagrįstas tinkamais teisiniais pagrindais. Tai taip pat reiškia, kad išpareigojimų, kurie jau buvo įvykdyti pagal Reglamentą (EB) Nr. 304/2003, pakartotinai įvykdyti

⁴ LR cheminių medžiagų įstatymas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 76 – 3000.

⁵ Mykolo Romerio universitetas /sudar.I.Lazdinis. Aplinkos politika ir valdymas. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008.P.24. – ISBN 978-9955-19-074-5

nebereikės.⁶

2008 m. birželio 17 d. buvo priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 689/2008 dėl pavojingų cheminių medžiagų eksporto ir importo.

Šio reglamento tikslai yra:

a) įgyvendinti Roterdamo konvenciją dėl sutikimo, apie kurią pranešama iš anksto, procedūros, taikomos tam tikroms pavojingoms cheminėms medžiagoms ir pesticidams tarptautinėje prekyboje (toliau – Konvencija);

b) skatinti atsakomybės pasidalijimą ir bendradarbiavimą gabenant pavojingas chemines medžiagas iš vienos valstybės į kitą, siekiant apsaugoti žmonių sveikatą ir aplinką nuo galimos žalos;

c) prisidėti prie aplinkosauginiu požiūriu saugaus pavojingų cheminių medžiagų naudojimo.⁷

Kai kurios reglamento nuostatos pradeda galioti nuo 2008 metų lapkričio 1 d.

Reglamentas taikomas:

a) tam tikroms cheminėms medžiagoms, kurioms pagal Konvenciją taikoma išankstinio pranešimo apie sutikimą tvarka (toliau – IPS tvarka);

b) tam tikroms pavojingoms cheminėms medžiagoms, kurios yra uždraustos arba griežtai ribojamos Bendrijoje arba kurioje nors valstybėje narėje (jų šiuo metu yra apie 80);

c) eksportuojamų cheminių medžiagų klasifikavimui, pakavimui ir ženklavimui.

Reglamentas yra tiesioginio taikymo aktas ir galioja visoje Bendrijos teritorijoje. Tačiau ne visada pakanka Europos lygio draudimo. Pavyzdžiui, DDT ir lindanas yra uždrausti ES jau daugelį metų, bet jų vis dar randama gyventojų kraujyje. Atsižvelgdamos į Europos tam tikrų cheminių medžiagų draudimą labai dažnai kai kurios tarptautinės įmonės gamina ar parduoda uždraustas chemines medžiagas ne ES šalims, ypač trečiosioms šalims. Tokiu atveju uždraustos cheminės medžiagos labai lengvai grįžta importuojamuose produktuose ir taip jų randama kaip aplinkos teršalų vandenynuose, jūrose, upėse ir ore. Todėl 2008 sausio 14 d. Europos Parlamento Strasbūre vykusiose diskusijose dėl pavojingų cheminių medžiagų eksporto ir importo, buvo pabrėžta tarptautinių konvencijų dėl cheminių medžiagų svarba. Parlamentaro Gyula Hegyi nuomone, Stokholmo konvencija, įpareigojanti mažinti aplinkos taršą patvariaisiais organiniais teršalais, Roterdamo konvencija, Strateginis požiūris į tarptautinį cheminių medžiagų valdymą (SAICM) – tik visos šios priemonės kartu: “gali suteikti galimybę priimti tarptautinį sprendimą dėl problemų, kurias sukelia cheminės medžiagos“. Besivystančioms šalims ypač svarbu, kad būtų visiškas skaidrumas, kalbant apie tai, kas importuojama, nes daug problemų kelia nesąžiningi tarptautiniai prekyautojai toksinėmis medžiagomis. Pagal statistiką besivystančiame pasaulyje būna daugiau nei 1,5 milijono apsinuodijimo

⁶Diskusijos Strasbūre dėl pavojingų cheminių medžiagų importo ir eksporto. Informaciją galima rasti <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20080114+ITEM-018+DOC+XML+V0//LT>; Prisijungimo laikas 2008-10-15

⁷ Europos parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) dėl pavojingų cheminių medžiagų eksporto ir importo // 2008 7 31 LT Europos Sąjungos oficialusis leidinys L 204/1

ir beveik 30000 mirtinų atvejų per metus. Minėtų diskusijų metu pranešėjas Johannes Bloklandas kalbėjo: „Pats svarbiausias dalykas, kurį mes pasiekėme, mano požiūriu, yra tai, kad pagal šį naują reglamentą prekyba pavojingomis cheminėmis medžiagomis bus vykdoma etiškai atsakingu būdu. Mes ypač norėtume pradėti veikti nuo principo, kuris pasirodys panašus mums į auksinę taisyklę: Nedaryk kitiems to, ko nenorėtum, kad būtų tau daroma“.

Pagal Reglamento nuostatas daugumą Roterdamo Konvencijos įpareigojimų Europos Bendrijos, t.y. visų valstybių narių vardu vykdo Europos Komisija, bendradarbiaudama su valstybių narių paskirtomis nacionalinėmis institucijomis. Eksportuotojai ir importuotojai vykdo Reglamento įpareigojimus per paskirtąsias nacionalines institucijas savo valstybėse. Lietuvoje – Lietuvos Respublikos Aplinkos Ministerija Aplinkos apsaugos agentūrą.

Reglamento 304/2003/EB nuostatų įgyvendinimui Europos cheminių medžiagų biuras (ECB) sukūrė specialią duomenų bazę EDEXIM, skirtą informacijai ir procedūroms, susijusioms su pavojingų cheminių medžiagų eksportu ir importu. Šios duomenų bazės versijos yra sukurtos anglų, vokiečių, prancūzų ispanų ir lenkų kalbomis. Ta pati duomenų bazė veikia ir galioja įsigaliojus naujam reglamentui.

Reglamentas apima ne tik Roterdamo konvencijoje nurodytas chemines medžiagas, bet ir reikalavimus kitoms cheminėms medžiagoms, kurios yra griežtai kontroliuojamos ES. Prieš eksportuojant šias medžiagas aplinkosaugos ir sveikatos požiūriu įvertina atitinkamos institucijos.

Pagrindinis Europos Sąjungos naujosios cheminių medžiagų tvarkymo politikos teisės aktas yra Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1907 – 2006 dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų (REACH). Šis reglamentas įsigaliojo nuo 2007 m. birželio 1 d. REACH reglamento, įsteigiančio Europos cheminių medžiagų agentūrą, iš dalies keičiančio Direktyvą 1999/45/EB bei panaikinančio Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 793/93, Komisijos reglamentą (EB) Nr. 1488/94, Komisijos direktyvas 91/155/EEB, 93/67/EEB, 93/105/EB (OL 2006 L 396, p. 1), tikslas – užtikrinti aukštą žmonių sveikatos ir aplinkos apsaugos lygį, įskaitant cheminių medžiagų pavojaus vertinimo alternatyvių metodų skatinimą, taip pat laisvą cheminių medžiagų judėjimą vidaus rinkoje, tuo pačiu didinant konkurencingumą ir skatinant inovacijas.⁸ Reglamentas grindžiamas principu, pagal kurį gamintojams, importuotojams ir tolesniems naudotojams tenka atsakomybė užtikrinti, kad jų gaminamos, tiekiamos rinkai ar naudojamos cheminės medžiagos neturėtų neigiamo poveikio žmonių sveikatai ar aplinkai.

Kartu su reglamentu taikomas Lietuvos Respublikos cheminių medžiagų ir preparatų įstatymas (Žin., 2000, Nr. 36-987), pakeitimas 2008.06.17. Šis įstatymas nereglementuoja tranzitu gabenamų cheminių medžiagų ir preparatų, kuriuos prižiūri muitinė, jeigu jie neperdirbami ar kitaip

⁸ Informacija apie REACH

<http://www.infochema.lt/infochema/selectPage.do?sessionId=138C9F4FED94366B66D4838A062B6A35?docLocator=E543595567FB11DB8833746164617373&inLanguage=lt&pathId=67>; prisijungimo laikas:2008-10-25

neapdorjami, tvarkymo, taip pat pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų gabenimo geležinkelių, kelių, vidaus vandenu, jūrų ar oro transportu.

Cheminės medžiagos ir preparatai yra klasifikuojami. Jie priskiriami vienai ar daugiau pavojingumo kategorijai pagal jų savybes, taip pat priskiriami cheminei medžiagai ar preparatui pavojingumo simboliai, nuorodos ir rizikos frazės ar frazės, kuriomis apibūdinamas cheminės medžiagos ar preparato keliamas pavojus.⁹

Europos Sąjungoje pavojingos cheminės medžiagos, leidžiamos tiekti į rinką, suregistruotos į EINECS sąrašus. EINECS sąrašas - Europos esamų komercinių cheminių medžiagų sąrašas (Europos Bendrijų Komisijos sudarytas esamų cheminių medžiagų inventoriaus sąrašas, į kurį įeina iki 1981 m. rugsėjo 18 d. Europos Bendrijų rinkoje buvusios cheminės medžiagos Skirtumas tarp „esamų“ ir „naujų“ cheminių medžiagų bei pranešimo apie „naujas“ medžiagas procedūra Europos Bendrijoje (EB) buvo nustatyti 1979 metais.

Sudaryti 4 sąrašai:

➤ *Europos esamų komercinių cheminių medžiagų sąrašas (EINECS)* – baigtinis sąrašas, į kurį įrašyta beveik 100 tūkst. pavojingų bei neklasifikuotų kaip pavojingos cheminių medžiagų. Tai cheminių medžiagų sąrašas, į kurį įeina iki 1981 m. rugsėjo 18 d. buvusios Europos Bendrijos rinkoje cheminės medžiagos

➤ *Europos naujų cheminių medžiagų sąrašas (ELINCS)* – sąrašas cheminių medžiagų, kurios pradėtos tiekti į Europos Bendrijos rinką po 1981 m. rugsėjo 18 d.

➤ *Cheminių medžiagų, nepriskiriamų polimerams, sąrašas (NLP)* – sąrašas cheminių medžiagų, buvusių Europos Bendrijos rinkoje nuo 1981 m. rugsėjo 18 d. iki 1993 m. spalio 31 d. ir tuo metu laikytos polimerais, tačiau daugiau jais nebelaikomos.

➤ *Suklasifikuotų cheminių medžiagų sąrašas* – Suklasifikuotų cheminių medžiagų sąrašas paskelbtas kaip 1 priedas prie 67/548/EEB direktyvos. 2001 metais 67/548/EEB direktyvą 28-ą kartą atnaujinus, šį sąrašą sudarė apie 3000 medžiagų.

Cheminės medžiagos, neįrašytos į EINECS (Europos esamų komercinių cheminių medžiagų sąrašas, į kurį įeina iki 1981 m. rugsėjo 18 d. EB rinkoje buvusios cheminės medžiagos) sąrašą, pavadintos naujomis cheminėmis medžiagomis. Naujos cheminės medžiagos, apie kurių tiekimą į rinką nustatyta tvarka pranešta EB-je po 1981 m. rugsėjo 18 d., įrašomos į ELINCS (Europos naujų cheminių medžiagų sąrašas).

2008 m. birželio 10 d. Aplinkos ir sveikatos apsaugos ministrų įsakymu Nr. D1-315/V-540 patvirtintas sąrašas pavojingų cheminių medžiagų, dėl kurių suderinto klasifikavimo ir ženklavimo pagal 1967 m. birželio 27 d. Tarybos direktyvoje 67/548/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių pavojingų medžiagų klasifikavimą, pakavimą ir ženklimą etiketėmis, suderinimo

⁹ Lietuvos Respublikos Cheminių medžiagų įstatymo 1 straipsnis // Valstybės žinios. 2008, Nr. 76 – 3000.

nustatytą tvarką yra 2004 m. specialusis leidimas, 13 skyrius, (1 tomas, p. 27) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/121/EB (OL 2006 L 96, p. 851). Cheminių medžiagų valdymo pagrindą sudaro reikiamos informacijos apie chemines medžiagas surinkimas ir galimybė ta informacija naudotis. Sukaupiti duomenys apie esamas šalyje chemines medžiagas, jų kiekius, savybes, saugos reikalavimus, suteikia galimybes įvertinti, kokia riziką gali sukelti cheminės medžiagos ir numatyti reikiamas priemones tokiai rizikai mažinti.

Klasifikavimo ir ženklavimo tvarka aktuali:

- cheminių medžiagų ir preparatų gamintojams;
- cheminių medžiagų ir preparatų importuotojams;
- cheminių medžiagų ir preparatų skirstytojams.

Cheminių medžiagų ir preparatų profesionaliems naudotojams Klasifikavimo ir ženklavimo tvarka padeda suprasti išpėjamosiose etiketėse ir saugos duomenų lapuose pateikiamą informaciją. Ši informacija yra būtina cheminių medžiagų ir preparatų saugiam tvarkymui užtikrinti.

Tačiau šiuo metu veikianti klasifikavimo ir ženklavimo sistema nustato tiekimui į rinką ir naudojimui skirtų cheminių medžiagų ir mišinių klasifikavimo kriterijus, o gabenamoms (vežamoms) cheminėms medžiagoms ir mišiniam tokių kriterijų nėra.

1.2. Ozono sluoksnį ardančios medžiagos ir jų importo, eksporto, tiekimo į rinką ir naudojimą reguliavimas

„Ozono sluoksniu“ vadinamas atmosferos ozono sluoksnis, juosiantis planetą“ – nurodoma 1985 m. kovo 22 d. priimtoje Vienos konvencijoje dėl ozono sluoksnio apsaugos.

Ozono sluoksnis stratosferoje yra labai svarbus gyvybei Žemėje, nes jis saugo nuo ultravioletinių saulės spindulių. Iš esmės dėl žmonių veiklos atsiradusi ozono skylė yra viena svarbiausių aplinkosaugos problemų, kuriai ES skiria daug dėmesio tarptautiniuose santykiuose. Vis dažniau kalbama apie stratosferos ozono sluoksnio nykimą, jo daromą įtaką žmonijai, žemei, jo priežastis ir svarbiausia, kas laukia ateityje, jei žmonija nesusimastys apie pačių daromą žalą. Juk dar 1960 metais buvo manoma, kad pagrindiniai ozono sluoksnio naikintojai yra vandens garai ir azoto oksidai, išmetami iš viršgarsinių lėktuvų ir raketų. 1974 metais mokslininkai M.Molina ir F.Roulend įrodė, kad pagrindiniai ozono sluoksnio ardytojai yra chloro atomai, atsiskiriantys nuo žmogaus susintetintų medžiagų, veikiant Saulės radiacijai. Nuo tada, tiriant atmosferos užterštumą, vadinamoji chlorfluorangliavandenilių problema tapo viena iš pagrindinių. Žmonių veikla pažeidė natūralų ozono susidarymo ir skilimo balansą, todėl daugiau ozono skyla, nei susidaro ir vis daugiau Saulės UV spindulių pasiekia Žemės paviršių. Netoli Žemės paviršiaus CFC ir halonai nekenkia aplinkai, bet jie labai lėtai juda į viršų, kol pasiekia ozono sluoksnį ir pradeda „valgyti“ ozoną.

Ozonas atmosferoje yra susikontcentravęs 10-50 km aukštyje, taip vadinamoje „ozono sferoje“. Didžiausia ozono koncentracija yra 20-25 km aukštyje. Stratosferoje viršutinis tankiausias atmosferos

sluoksnis yra sudarytas iš ozono (O₃) molekulių, kurios formuojasi ultravioletinei saulės radiacijai veikiant deguonies molekules ir taip susidaro ozonas. Ozonas kaupiasi stratosferoje ir, absorbuodamas ultravioletinę radiaciją, atlieka ekrano vaidmenį, kuris saugo žemės paviršių nuo didesnių radiacijos lygių. Mažėjant stratosferos ozono koncentracijai, mažėja absorbuojamos radiacijos dalis ir daugiau ultravioletinių spindulių pasiekia žemės paviršių.¹⁰ Stratosferos ozono sluoksnio nykimas kelia pavojų aplinkai ir žmonių sveikatai. didėja jų žalojantis poveikis organizmui. Sumažėjus ozono sluoksniui kenkiančių chemikalų suvartojimui, jis palengva atsikuria.

Ozono sluoksnis stratosferoje stebimas ir tiriamas nuo 1950 metų, remiantis informacija, gaunama daugiau kaip iš 150 stočių ir kelių specializuotų palydovų. Aktyvūs laboratoriniai tyrinėjimai, matavimai lauko sąlygomis ir teoriniai skaičiavimai leido daryti išvadą, kad tarp žmogaus gaminamų cheminių junginių ir stebimo ozono nykimo yra ryšys. Dar visai neseniai žmogaus veikla neturėjo poveikio ozono sluoksniui. Tačiau per paskutinius 50 metų pramonės, transporto, kosminės technikos vystimasis sąlygojo atmosferos užteršimą. Labai gausiai gaminami ir plačiai naudojami buityje ir įvairiose pramonės srityse tam tikri cheminiai junginiai labai padidino chloro ir bromo koncentraciją atmosferoje. Jeigu ozono sluoksnis smarkiai sumažes, Žemės klimatas gali atšilti ir sustiprinti šiltnamio efektą. Deja CFCI junginiai išsilaiko ilgai (iki 140 metų), taigi ozono sluoksnio problema lydes mus dar daug metų.¹¹

Europa tikisi sustabdyti ozono sluoksnio ardymo procesą. Ozono sluoksnį iš pradžių buvo numatyta atkurti iki 2050 metų, bet dėl klimato atšilimo šis procesas gali užtrukti.

2004 m. vasario 5 d. Lietuva ratifikavo Geteborgo protokolą dėl rūgštėjimo, eutrofikacijos ir pažemio ozono mažinimo (LRS įstatymas Nr. IX - 2008). Buvo parengta Lietuvos nacionalinė ozono sluoksnio apsaugos programa, atlikta ozoną ardančių medžiagų inventorizacija, numatytos priemonės jų atsisakyti artimiausioje ateityje. Nuolat prižiūrima, kaip įgyvendinamos pasirašytų, ratifikuotų daugiašalių konvencijų nuostatos aplinkos apsaugos srityje.

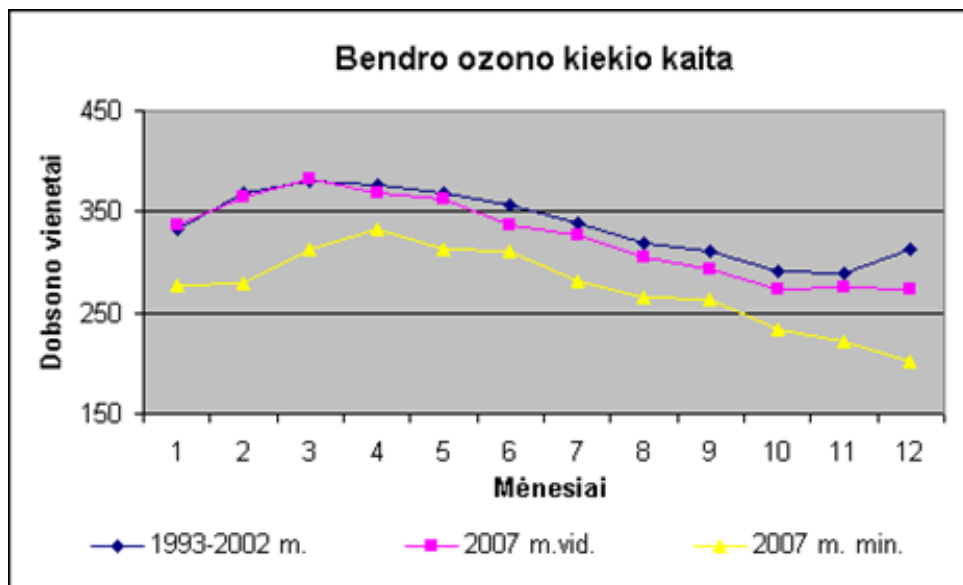
1993 m. sausio mėnesį Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba Kauno meteorologijos stotyje pradėjo ozono matavimus ir įsijungė į bendrą Pasaulinės meteorologijos organizacijos ozono stebėjimo sistemą. Bendro ozono kiekio duomenys yra siunčiami į Pasaulio ozono ir ultravioletinės saulės spinduliuotės centrą Kanadoje, skelbiami šio centro ozono duomenų biuletenyje „Ozone Data for the World“. 2001 m. buvo parengta mokslinė tema „Ozonas pasaulyje ir Lietuvoje“.

Bendrojo ozono kiekis svyruoja gana smarkiai. Pažymėtina, kad bendrojo ozono kiekio raidą virš Lietuvos lemia globalūs procesai, todėl meteorologinių sąlygų ar ozono sluoksnį ardančių medžiagų koncentracijos pasikeitimas bet kurioje šalyje veikia ozono sluoksnį virš Lietuvos ir atvirkščiai. Didžiausias bendrojo ozono kiekis vidutinėse platumose paprastai būna pavasario antroje pusėje ir

¹⁰ Edward. A. Parson. Protecting the ozone layer: science and strategy// Oxford University. – Niujorkas, 2003, p.377

¹¹ Stratosferos ozono sluoksnio nykimas. http://www.mokslai.lt/referatai/nama%D1%96_darbas/stratosferos-ozono-sluoksnio-nykimas.html [žiūrėta 2008-10-24]

vasaros pradžioje, o mažiausias – rudenį ir žiemą. Taip yra dėl to, kad ozonas (susidaręs pas mus ar atneštas iš kitų platumų) per žiemą kaupiasi, nes dėl mažesnio Saulės aukščio yra mažiau naikinamas, o per vasarą esant didesniam Saulės aukščiui, intensyvesnei spinduliutei ardomas smarkiau. Per visą stebėjimų laikotarpį Kauno meteorologijos stotyje didžiausias vidutinis paros bendrojo ozono kiekis, išmatuotas 1999 m. kovo 11 d. sudarė 527 DU, o mažiausias – 2007 m. gruodžio 21d. – 202 DU ir buvo net 33% mažesnis, nei vidutinis daugiametis.

1 pav. Bendro ozono kiekio kaita

Šaltinis: Bieliauskienė 2008, straipsnis

Kuo plonesnis ozono sluoksnis, tuo daugiau ultravioletinių saulės spindulių pasiekia žemės paviršių. Bendram ozono kiekiui atmosferoje sumažėjus 1% UVB kiekis gali padidėti 2%. Sumažėjus keliomis dešimtimis procentų, biologiškai aktyvios saulės spinduliuotės kiekis gali padidėti kelis ar net keliasdešimt kartų. Todėl apie didesnę ozono kiekio sumažėjimą (daugiau kaip 20%) yra informuojama visuomenė. Nuo padidėjusio UV kiekio, kurį lemia ozono sluoksnio suplonėjimas, reikia saugotis. Labai svarbu, kokios yra meteorologinės sąlygos, ypač dangaus skliauto būklė – dangus giedras ar apsiniaukęs. Kuo storesnis debesų sluoksnis, tuo daugiau sulaikoma ultravioletinių spindulių.¹²

Ozono sluoksnį ardančios medžiagos (OAM) tai yra chlorinti, fluorinti, brominti metano, etano (propano) dariniai. Apie 100 OAM, dešimtys mišinių ir OAM turinčių produktų/įrangos.

Ozono sluoksnį ardančių medžiagų (OAM) importą, eksportą, tiekimą į rinką ir naudojimą bei su tuo susijusius administracinius ir techninius aspektus reglamentuoja Monrealio protokolas dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų ir 2000 m. birželio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2037/2000 dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų. Prieš 21 metus, rugsėjo 16 d. Monrealyje buvo pasirašytas Monrealio protokolas dėl medžiagų, ardančių ozono sluoksnį. Protokolą pasirašė 24 šalys. Patį protokolą, jo pakeitimus ir pataisas ratifikavo daugiau kaip 190 šalių. 2003 metais Jungtinių Tautų Generalinis Sekretorius Kofi Annan pavadino Monrealio protokolą vienu iš labiausiai ligi šiol

¹² Apie atmosferos ozoną. http://www.meteo.lt/liter_straipsnis.php?id=13 [žiūrėta 2008-11-04]

pasisekusių aplinkosaugos tarptautiniu susitarimu.

Lietuva 1995 metų sausio 18 d. prisijungė prie Vienos konvencijos dėl ozono sluoksnio apsaugos ir Monrealio protokolo dėl medžiagų ardančių ozono sluoksnį ir palaipsniui ratifikavo visus keturis (Londono, Kopenhagos, Monrealio ir Pekino) jo papildymus.

Nuo 2004 metų gegužės 1 dienos ozono sluoksnį ardančių medžiagų importui, eksportui ir naudojimui tiesiogiai taikomas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų (EB) Nr. 2037/2000 su pakeitimais ir papildymais, bei Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos normatyvinis dokumentas LAND 50 - 2004 Ozono sluoksnį ardančių medžiagų tvarkymo reikalavimai. Problemų kilo dėl Kombinuotosios nomenklatūros kodų (KN kodai). 1987 m. liepos 23 d. Tarybos reglamente (EEB) Nr. 2658/87 dėl tarifų ir statistinės nomenklatūros bei dėl Bendrojo muitų tarifo [2], kuris buvo iš dalies pakeistas Komisijos reglamentu (EB) Nr. 1214/2007 [3], nustatytoje 2007 m. Kombinuotoje nomenklatūroje buvo iš dalies pakeisti tam tikrų medžiagų ir produktų KN kodai. Reglamentas (EB) Nr. 2037/2000 IV priede, kuriame nurodytos ozono sluoksnį ardančios medžiagos ir mišiniai, kurių sudėtyje yra ozono sluoksnį ardančių medžiagų, daroma nuoroda į kai kuriuos KN kodus, kurie pakeisti Reglamentu (EB) Nr. 1214/2007. Todėl šį priedą buvo būtina pakeisti. Kadangi pakeitimų nemažai, siekiant aiškumo, pakeistas visas priedas. 2008 m. gegužės 29 d. patvirtintas Komisijos reglamentas (EB) Nr. 473/2008 iš dalies keičiantis 2000 m. birželio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 2037/2000 nuostatas dėl tam tikrų ozono sluoksnį ardančių medžiagų ir mišinių, kurių sudėtyje yra ozono sluoksnį ardančių medžiagų, KN kodų patikslinimo. Reglamentas (EB) Nr. 1214/2007 įsigaliojo 2008 m. sausio 1 d., ir taikomas nuo tos pačios dienos.¹³

Europos Parlamento ir Tarybos reglamente (EB) Nr. 2037/2000 dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų priimtame 2000 m. birželio 29 d. nurodoma kadangi:

1) „nustatyta, jog nuolatinės dabartinių lygių ozono sluoksnį ardančių medžiagų emisijos ir toliau daro didelę žalą ozono sluoksniui. 1998 m. pietiniame pusrutulyje nepaprastai suplonėjo ozono sluoksnis. Per tris iš keturių pastarųjų pavasarių ozono sluoksnis Arkties regione labai suplonėjo. Dėl suplonėjusio ozono sluoksnio padidėjęs ultravioletinis spinduliavimas kelia didelį pavojų sveikatai ir aplinkai. Todėl būtina imtis tolesnių veiksmingų priemonių žmonių sveikatai ir aplinkai apsaugoti nuo neigiamo tokių emisijų poveikio;

2) atsižvelgdama į savo pareigas aplinkos ir prekybos srityse, vadovaudamasi sprendimu 88/540/EEB [4] Bendrija tapo Vienos konvencijos dėl ozono sluoksnio apsaugos ir Monrealio protokolo dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų su pataisomis, priimtomis per protokolo šalių antrąjį susitikimą Londone ir ketvirtąjį susitikimą Kopenhagoje, šalimi;

¹³ Komisijos reglamentas (EB) Nr. 473/2008. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:140:0009:0010:LT:PDF> [žiūrėta 2008-11-10]

3) Per 1995 m. gruodžio mėn. Vienoje vykusį septintąjį susitikimą ir 1997 m. Monrealyje vykusį devintąjį susitikimą, kuriame dalyvavo Bendrija, Monrealio protokolo šalys nustatė papildomas priemones ozono sluoksniui saugoti.“

Tarpe teiginių, kurių dėka priimtas šis reglamentas, teigiama: „atsižvelgiant į tai, kad anksčiau nei numatyta buvo sukurtos ozono sluoksnį ardančių medžiagų pakeitimo technologijos, būtų tikslinga tam tikrais atvejais nustatyti griežtesnes, nei nurodytas 1994 m. gruodžio 15 d. Tarybos reglamente (EB) Nr. 3039/94 dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų ir Monrealio protokole, kontrolės priemonės“ ir toliau dėstoma: „net palaipsniui uždraudus kontroliuojamas medžiagas komisija tam tikromis aplinkybėmis gali padaryti išimtį ir leisti naudoti jas svarbiausioms reikmėms“.

Atsižvelgiant į reglamento nuostatas, Aplinkos ministerijai iškilo uždavinys supažindinti suinteresuotus Lietuvos naudotojus su esamais ir numatomais reikalavimais, paskelbti informaciją apie galimybę pasinaudoti išimtimi svarbiausioms ir būtiniausioms reikmėms. Taip pat iširti ozoną ardančių medžiagų poreikį svarbiausioms ir būtiniausioms reikmėms, identifikuoti potencialius šios srities naudotojus ir nustatyti nacionalinę procedūrą išimtimis gauti, pagal Monrealio protokolo ir ES reglamento reikalavimus ir sąlygas.

Ozoną ardančios medžiagos naudojamos įvairioje šaldymo technikoje, refrižeracijai ir kitose srtyse. Išsamus sąrašas pateiktas (žr.1 priedą).

Išanalizavus darbe paminėtus teisės aktus bei mokslinius teiginius, galima padaryti išvadas, kodėl gi reikia **reglamentuoti ozoną ardančias medžiagas.**

ardo ozono sluoksnį stratosferoje

didėja ozono „skylė“

didėja UV spindulių srautas

padidėja šilumos efektas

daro žalą gamtai (nyksta planktonas, augalai, mažėja žuvų populiacija, blogėja miškų būklė)

padidėja kai kurių medžiagų destrukcija (plastmasė, guma ir kt.)

veikia žmogaus sveikatą (akių, odos ligos, imuniteto susilpnėjimas)¹⁴

1.3. Europos Sąjungos ir Lietuvos institucijos administruojančios pavojingų aplinkai cheminių medžiagų ir preparatų naudojimą

Europos Bendrijoje pagrindinės institucijos atliekančios cheminių medžiagų valdymą yra: Europos Komisija, Europos cheminių medžiagų biuras, Europos cheminių medžiagų agentūra (ECHA).

¹⁴ Seminaras „OAM reglamentavimas“

http://209.85.129.132/search?q=cache:g1flImPoyHEJ:www.lsta.lt/files/events/3_teriosina.ppt+Terio%C5%A1ina+apie+OAM&hl=lt&ct=clnk&cd=1&gl=lt [žiūrėta 2008-11-05]

1.3.1. Europos Komisija.

EB reglamento Nr. 304/2003 pagrindinis tikslas yra įgyvendinti Roterdamo konvenciją dėl sutikimo, apie kuri pranešama iš anksto, procedūros, taikomos tam tikroms pavojingoms cheminėms medžiagoms ir pesticidams tarptautinėje prekyboje. Kiekviena valstybė narė turi savo paskirtą nacionalinę instituciją arba institucijas (PNI), tačiau Komisija veikia kaip bendroji visos Bendrijos PNI. Todėl komisija vykdo:

- įvairias administravimo funkcijas:
- koordinuoja Bendrijos pastangas sprendžiant visus su konvencija susijusius techninius klausimus konvencijos šalių konferencijose ir Cheminių medžiagų kontrolės komiteto susitikimuose,
- atsako už veiksmingą reglamento įgyvendinimą. Tai apima pranešimų apie eksportą bei importą tvarkymą ir laiku atliekamą keitimąsi informacija su PNI,
- vykdo Europos eksporto ir importo duomenų bazės (EDEXIM), priežiūrą bei pildymą, (Šiam darbui skiriami 3,5–4 žmogaus darbo metai per kalendorinius metus;¹⁵ taip pat:
- vykdo reglamento REACH įgyvendinimo projektus (RIP)

1.3.2. Europos Cheminių medžiagų biuras

Isproje įsikūręs biuras, vykdo pagrindines šias funkcijas:

- teikia informaciją apie Europos Komisijos vykdomus REACH įgyvendinimo projektus (RIP),
- rengia techninius vadovavimosi dokumentus, rekomendacijas praktiniam reikalavimų taikymui, REACH-IT (kompiuterinės programos).
- tvarko Europos eksporto ir importo duomenų bazę (EDEXIM),
- atsakingas už Klasifikavimo ir ženklavimo techninio komiteto veiklą.

1.3.3. Europos cheminių medžiagų agentūra (ECHA)

➤ užtikrina techninių, mokslinių ir administracinių REACH aspektų valdymą, kai kuriais atvejais vykdomą bei su šiais aspektais susijusių veiksmų nuoseklumą Bendrijos lygiu. Agentūros buveinė yra Helsinkyje.¹⁶

1.3.4. Klasifikavimo ir ženklavimo techninis komitetas

- derina cheminių medžiagų ir preparatų ženklavimo ir klasifikavimo klausimus,
- teikia pasiūlymus dėl įtraukimo į harmonizuotą klasifikavimo sistemą (Direktyva 67/548/EEC, priedas I),

¹⁵ ¹⁵ Komisijos ataskaita. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0747:FIN:LT:HTML> [žiūrėta 2008-10-10]

¹⁶ REACH/Glosarijus. <http://www.prc.cnrs-gif.fr/reach/lt/glossary.html> [Žiūrėta 2008-10-10]

- kuria medžiagų ir preparatų klasifikavimo kriterijus.

Lietuvos Respublikoje pagrindinė cheminių medžiagų valdymą vykdanči institucija yra **LR Aplinkos ministerija**. Aplinkos kokybės departamentas, Cheminių medžiagų skyrius, Aplinkos apsaugos agentūra, kurie sprendžia šiuos pagrindinius uždavinius bei vykdo šias funkcijas:

1.3.5. Aplinkos kokybės departamentas

Cheminių medžiagų skyrius

- Formuoja ir įgyvendina saugaus cheminių medžiagų valdymo strategiją, koordinuoja tarpžinybinę veiklą šioje srityje

- Nustato cheminių medžiagų tvarkymo reikalavimus ir rengia atitinkamus reglamentuojančius teisės aktus šiose srityse:

- tiekimas į rinką, klasifikavimas, pakavimas, ženklavimas, sandėliavimas, apskaita, eksportas, naudojimas

- Vykdo ir koordinuoja su naujosios cheminių medžiagų tvarkymo (REACH) sistemos įgyvendinimu susijusią veiklą:

- rengia projektus nacionalinių teisės aktų, kurių reikia REACH reglamentui įgyvendinti, ir dalyvauja rengiant Europos Bendrijos REACH reglamento lydimočius teisės aktus, nustatančius bendruosius cheminių medžiagų gamybos, tiekimo rinkai ar naudojimo, preparatų tiekimo rinkai ir šio reglamento įgyvendinimo administracinius reikalavimus, REACH reglamento išimtis ir kt.

- Bendradarbiauja su Europos bendrijų Komisija, Europos Sąjungos Tarybos Sekretoriatu, kitomis ES ir tarptautinėmis organizacijomis

- Organizuoja, koordinuoja ir dalyvauja šių tarptautinių sutarčių, konvencijų įgyvendinimo veikloje:

- Vienos konvencija ir Monrealio protokolas dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų,
- Stokholmo konvencija dėl patvariųjų organinių teršalų,
- Roterdamo konvencija dėl iš ankstinio pranešimo tarptautinėje prekyboje tam tikromis pavojingomis cheminėmis medžiagomis

1.3.6. Aplinkos apsaugos agentūra

Cheminių medžiagų departamentas

- Vykdo nacionalinės kompetentingosios institucijos funkcijas įgyvendinant Europos Sąjungos ir Lietuvos cheminių medžiagų sektoriaus teisės aktus

- įgyvendina pranešimų apie tiekiamas rinkai naujas chemines medžiagas tvarką
- įgyvendina esamų cheminių medžiagų rizikos vertinimo ir valdymo reikalavimus
- įgyvendina REACH reglamentą

- koordinuoja cheminių medžiagų rizikos įvertinimą, atlieka cheminių medžiagų rizikos aplinkai įvertinimą, cheminių medžiagų ir preparatų ženklinimo nustatymą
- įgyvendina iš anksto pranešto sutikimo procedūrą, taikomą importuojamoms ar eksportuojamos cheminėms medžiagoms ir preparatams
- bendradarbiauja su Europos Komisija, kitomis ES valstybių narių kompetentingomis institucijomis, tarptautinėmis organizacijomis, dalyvauja atitinkamose EK ekspertų darbo grupėse/technikos komitetuose
- Renka ir kaupia duomenis apie Lietuvos Respublikoje gaminamas, importuojamas, eksportuojamas bei gamyboje naudojamas chemines medžiagas ir preparatus, jų savybes bei galimą poveikį žmonių sveikatai ir aplinkai
- Tvarco cheminių medžiagų ir preparatų duomenų bazę
- Konsultuoja cheminių medžiagų gamintojus, importuotojus, profesionalius naudotojus ir kitas suinteresuotųjų grupes ES ir Lietuvos teisės aktų įgyvendinimo klausimais
- Vykdo pagalbos tarnybos, kuri konsultuoja cheminių medžiagų gamintojus, importuotojus, tolesnius ir kitus suinteresuotus asmenis atitinkamos jų atsakomybės ir įpareigojimų pagal REACH reglamentą klausimais, funkcijas

1.3.7. Aplinkos tyrimų departamentas

Hidrobiologijos ir Ekotoksikologijos skyrius

- Nustato cheminių medžiagų pavojingųjų aplinkai savybių (ekotoksikologinių savybių) tyrimo metodus

1.3.8. Sveikatos apsaugos ministerija

Valstybinis aplinkos sveikatos centras prie sveikatos apsaugos ministerijos rengia cheminių medžiagų tvarkymą reglamentuojančius teisės aktus bei nustato reikalavimus šiose srityse:

- Cheminių medžiagų klasifikavimas pagal pavojingumą žmogaus sveikatai
- Cheminių medžiagų rizikos žmogaus sveikatai įvertinimas
- Cheminių medžiagų fizikinių-cheminių savybių nustatymo ir pavojingųjų žmogaus sveikatai savybių (toksikologinės savybės) tyrimų metodai
- Saugos duomenų lapų sudarymas ir pateikimas
- Cheminių medžiagų tiekimo į rinką ir naudojimo ribojimas ir uždraudimas
- Biocidų tiekimo į rinką reglamentavimas

1.3.9. Valstybinė augalų apsaugos tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos

- Reglamentuoja Augalų apsaugos priemonių tiekimą į rinką (nustato registracijos reikalavimus)

- Augalų apsaugos preparatų klasifikavimo ir ženklavimo klausimai

1.3.10. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

- Nustato darbuotojų apsaugos nuo cheminių medžiagų keliamos rizikos reikalavimus.

1.3.11. Cheminių medžiagų tvarkymo reikalavimų vykdymo valstybinę kontrolę atlieka:

Valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija,

Regionų aplinkos apsaugos departamentai,

Valstybinė ne maisto produktų inspekcija prie Ūkio ministerijos,

Valstybinė darbo inspekcija prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos¹⁷

Apibendrinant minėtų institucijų atliekamas funkcijas, galima teigti, kad cheminių medžiagų valdymas yra išdalintas į daugybę funkcijų ir pareigų. Atsižvelgiant į tai, kad cheminės medžiagos ir jų daromas poveikis aplinkai ir sveikatai yra didžiulis, toks pasiskirstymas yra geras, tačiau nėra institucijos vienijančios, konkretinančios visų cheminių medžiagų reglamentavimą.

Aplinkos ministerija ozono sluoksnį ardančių medžiagų naudotojų valstybinę kontrolę patikėjo žemiausiai grandžiai – rajonų ir miestų aplinkos apsaugos agentūroms. Pastarosios atlieka daugybę įvairių funkcijų kitose srityse ir negali tinkamai kontroliuoti šių medžiagų naudojimo ūkinėje veikloje. Šį darbą turėtų atlikti Valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija.

¹⁷ Pagrindinės cheminių medžiagų valdymą vykdančios institucijos. <http://www.am.lt/VI/files/0.887440001209466792.doc> [žiūrėta 2008-11-12]

2. NETARIFINIŲ PREKYBOS REGULIAVIMO PRIEMONIŲ APLINKOS APSAUGOS SRITYJE TAIKOMO ANALIZĖ

Eksportu ir importu yra laikomi prekių išvežimas ir įvežimas į Europos Bendrijos **mutų** teritoriją, išskyrus tranzito procedūrą. Pagal Europos Bendrijos steigimo sutartį prekyba jos viduje grindžiama laisvu prekių judėjimu, todėl prekyba tarp ES šalių narių, **mutinės požiūriu**, yra laikoma ne eksportu ir importu, o tiekimu į Bendrijos rinką ir tokiai prekybai taikomi tiekiamą į rinką reglamentuojantys teisės aktai. Tačiau užsienio prekybos statistikoje, prekyba tarp ES šalių narių yra įskaičiuojama kaip tarptautinės prekybos apimtį ir ši dalis vadinama – Intrastatas, o prekybos apimtis su trečiosiomis šalimis vadinama – Ekstrastatas.

2.1. Žalingą poveikį aplinkai darančių cheminių medžiagų ir preparatų naudojimo, laikymo, gabenimo, apskaitos reglamentavimo analizė

Cheminių medžiagų ir preparatų tiekimui į Europos Bendrijos rinką, o taip pat importui ir eksportui atitinkamais teisės aktais nustatyti draudimai ir ribojimai: klasifikavimas, ženklavimas, pakavimas, saugos duomenų lapai (SD), apskaita, registracija, vertinimas ir autorizacija.

2.1.1. Klasifikavimas, Ženklavimas

Gamintojai, importuotojai ar kiti asmenys, prieš tiekdami į rinką chemines medžiagas ir preparatus, privalo juos suklasifikuoti pagal savybes, keliančias pavojų žmonių sveikatai ir aplinkai, nustatytus pagal reikalavimus, kurie plačiau aptarti 1.1 skyriuje.

Dabartiniu metu Europos Sąjungoje ir Europos Parlamente vyksta Europos Komisijos 2007 m. birželio 27 d. Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento dėl cheminių medžiagų ir mišinių klasifikavimo, ženklavimo bei pakavimo, iš dalies keičiančio Direktyvą 67/548/EEB ir Reglamentą (EB) Nr. 1907/2006 svarstymas. Naujai priimtu Reglamentu Europos Sąjungoje bus įteisinta ir įgyvendinta Pasaulinė suderinta cheminių medžiagų ir mišinių klasifikavimo ir ženklavimo sistema.

Tokiu būdu, Europos Komisijos Pasiūlymu dėl Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento dėl cheminių medžiagų klasifikavimo, ženklavimo bei pakavimo (GHS reglamento projektas) bus nustatoma **nauja pavojingų cheminių medžiagų ir mišinių klasifikavimo ir ženklavimo sistema** Europos Sąjungoje, vadovaujantis dabartine Europos Sąjungos pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų klasifikavimo, ženklavimo ir pakavimo sistema ir įgyvendinant Jungtinių Tautų Ekonomikos ir socialinės tarybos (JT ECOSOC) tarptautinius pavojingų cheminių medžiagų ir mišinių klasifikavimo kriterijus ir ženklavimo reikalavimus (GHS).¹⁸

¹⁸ Svarstomas EK pasiūlymas. <http://www.am.lt/VI/files/0.188616001200637934.pdf> [žiūrėta 2008-11-05]

Naujoje sistemoje turėtų būti nustatyta daugiau pavojingumo klasių ir kategorijų, nustatyti kitokie cheminių medžiagų, preparatų klasifikavimo principai, kurie liečia kai kuriuos ženklavimo elementus. Taip pat turėtų būti nustatyti gabenamų (vežamų) cheminių medžiagų ir mišinių klasifikavimo kriterijai.¹⁹

Gamintojai, importuotojai ar kiti asmenys, tiekiantys rinkai pavojingas chemines medžiagas ir preparatus, privalo jų pakuotes paženklinėti pagal kategorijas, nurodytas Cheminių medžiagų ir preparatų įstatyme 2 straipsnyje:

„cheminės medžiagos ir preparatai, kurie pagal bent vieną savybę gali būti priskiriami vienai iš šių kategorijų:

1. sprogišios medžiagos ir preparatai – kietos, skystos, pastos ar gelio pavidalo medžiagos ir preparatai, kurie be atmosferos deguonies gali egzotermiškai reaguoti staigiai išsiskiriant dujoms ir kurie nustatytais bandymo sąlygomis detonuoja, greitai sudega arba sprogsta juos kaitinant iš dalies uždaroje erdvėje;

2. oksiduojančiosios medžiagos ir preparatai – medžiagos ir preparatai, kuriems liečiantis su kitomis medžiagomis, ypač su degiomis, vyksta intensyvi egzoterminė reakcija;

3. ypač degios medžiagos ir preparatai – skystos medžiagos ir preparatai, kurių pliūpsnio temperatūra yra labai žema, o virimo temperatūra yra žema, taip pat dujinės medžiagos ir preparatai, kurie, esant aplinkos temperatūrai ir slėgiui, užsidega nuo sąlyčio su oru;

4. labai degios medžiagos ir preparatai:

o medžiagos ir preparatai, kurie be pašalinės energijos gali įkaisti ir pagaliau užsidegti ore esant aplinkos temperatūrai;

o kietosios medžiagos ir preparatai, kurie gali lengvai užsidegti vos susilietę su uždegimo šaltiniu ir kurie toliau dega arba sudega pašalinus uždegimo šaltinį;

o skystosios medžiagos ar preparatai, kurių pliūpsnio temperatūra labai žema;

o medžiagos ir preparatai, kurie susilietę su vandeniu arba drėgnu oru išskiria ypač degias dujas pavojingais kiekiais;

5. degiosios medžiagos ir preparatai – skystos medžiagos ir preparatai, kurių pliūpsnio temperatūra yra žema;

6. labai toksiškos medžiagos ir preparatai – medžiagos ir preparatai, kurie labai mažu kiekiu įkvėpti, praryti arba patekę per odą sukelia mirtį arba ūmų ar lėtinį sveikatos sutrikimą;

7. toksiškos medžiagos ir preparatai – medžiagos ir preparatai, kurie mažu kiekiu įkvėpti, praryti arba patekę per odą sukelia mirtį arba ūmų ar lėtinį sveikatos sutrikimą;

8. kenksmingosios medžiagos ir preparatai – medžiagos ir preparatai, kurie įkvėpti, praryti

¹⁹ Paaiškinimai dėl klasifikavimo ir ženklavimo.

<http://www.infochema.lt/stotisFiles/uploadedAttachments/Paaiskinimai200502532756.doc> [žiūrėta 2008-11-07]

arba patekę per odą gali sukelti mirtį arba ūmų ar lėtinį sveikatos sutrikimą;

9. ėsdinančiosios medžiagos ir preparatai – medžiagos ir preparatai, kurie susilietę su gyvais audiniais gali juos suardyti;

10. dirginančiosios medžiagos ir preparatai – neėsdinančiosios medžiagos ir preparatai, kurie trumpai, ilgai ar pakartotinai liedsdamiesi su oda arba gleivine gali sukelti uždegimą;

11. jautrinančiosios medžiagos ir preparatai – medžiagos ir preparatai, kurie įkvėpti arba patekę per odą gali sukelti tokią padidėjusio jautrumo reakciją, kad toliau veikiant medžiagai ar preparatui pasireiškia būdingas neigiamas poveikis;

12. kancerogeninės medžiagos ir preparatai – medžiagos ir preparatai, kurie įkvėpti, praryti arba patekę per odą gali sukelti vėžį arba padidinti sergamumą vėžiu;

13. mutageninės medžiagos ir preparatai – medžiagos ir preparatai, kurie įkvėpti, praryti arba patekę per odą gali sukelti paveldimus neigiamus genetinius pokyčius arba padidinti jų dažnumą;

14. toksiškos reprodukcijai medžiagos ir preparatai – medžiagos ir preparatai, kurie įkvėpti, praryti arba patekę per odą gali sukelti nepaveldimą neigiamą poveikį palikuonims arba padidinti jo dažnumą ir (arba) susilpninti vyrų arba moterų reprodukcinės funkcijas arba pajėgumą;

15. aplinkai pavojingos medžiagos ir preparatai – medžiagos ir preparatai, kurie patekę į aplinką sukelia ar gali sukelti tiesioginį ar uždelstą pavojų vienam ar keliems aplinkos elementams.“

Įspėjamosiomis etiketėmis turi būti ženklinamos visos į rinką tiekiamos pavojingos cheminės medžiagos ir preparatai, taip pat tie preparatai, kurie neklasifikuojami kaip pavojingi, bet gali sukelti tam tikrą pavojų (Klasifikavimo ir ženklinimo tvarkos 7.1.1. ir 7.2.4. punktai).

Informacijos išdėstymui įspėjamojoje etiketėje taikomi bendri, Klasifikavimo ir ženklinimo tvarkoje pateikti reikalavimai dėl kalbos, etiketės ir pavojingumo simbolių išmatavimų ir pan. Detalių išdėstymo reikalavimų nėra, svarbu, kad informacija būtų pateikta aiškiai.

2.1.2. Pakavimas

Tiekiant rinkai pavojingas chemines medžiagas ir preparatus gamintojai ir importuotojai ar kiti asmenys, privalo juos pakuoti, naudodami pakuotę, atitinkančią nustatytus reikalavimus. Pakuotės bei pakavimo reikalavimus nustato Aplinkos ministerija, suderinusi su Sveikatos ministerija, Aplinkos ministro įsakymas 2002-11-19, pakeitimas 2008.05-06 Nr. D1-237 dėl pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų pakuotės reikalavimų. Pagrindinis reikalavimas keliamas pakuotei yra tai, kad ji turi būti suprojektuota ir sukonstruota taip, kad jos turinys, t.y. joje patalpintos cheminės medžiagos ir preparatai nepatektų į aplinką – neiškristų, neišbyrėtų, neišsilietų, neišgaruotų (šis reikalavimas netaikomas, jei yra specialios saugos priemonės – įtaisai).²⁰

²⁰ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2007m. lapkričio 19d. įsakymas Nr. 599 „Dėl pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų pakuotės reikalavimų bei pakavimo tvarkos“ // Valstybės žinios. 2008, Nr. 53 - 1989

2.1.3. Saugos duomenų lapai

Reglamente (EB) Nr. 1907/2006 nustatytais atvejais ir pagal šio reglamento reikalavimus, asmenys tiekiantys rinkai chemines medžiagas ir preparatus privalo pateikti kitiems tiekimo grandinės dalyviams saugos duomenų lapą ar kitą svarbią informaciją apie cheminę medžiagą ir preparatą, siekiant užtikrinti jų saugų naudojimą. Profesionaliems cheminių medžiagų ir preparatų vartotojams esančios etiketėse informacijos nepakanka, todėl labia svarbi papildoma informacija pateikta saugos duomenų lapuose (SDL). saugos duomenų lapas – nustatytos sandaros privalomi duomenys profesionaliems naudotojams cheminių medžiagų, preparatų naudojimo, laikymo, gabenimo duomenys, darbuotojų saugos ir sveikatos, aplinkos apsaugos ir priešgaisrinės saugos aspektais. Saugos duomenų lapas yra nustatytos formos. Jame pateikiami duomenys turi atitikti reikalavimus dėl darbuotojų saugos ir sveikatos bei rizikos, susijusios su cheminių veiksnių buvimu darbe. Saugos duomenų lapas turi būti užpildytas taip, kad darbdavys galėtų nustatyti, ar darbo vietose yra pavojingų cheminių veiksnių ir įvertinti darbuotojų saugos ir sveikatos riziką, kylančią dėl jų naudojimo. Teikiant rinkai cheminę medžiagą ar preparatą, klasifikuojamą kaip pavojingą, pateikiama informaciją apie jų pavojingumą. Tam tikslui naudojami pavojingumo simboliai, rizikos ir saugos frazėmis.²¹

2.1.4. Apskaita

Gamintojai, importuotojai, eksportuotojai, tolesni naudotojai ir platintojai, tiekiantys rinkai ir naudojančios chemines medžiagas ir preparatus, privalo tvarkyti jų apskaitą pagal aplinkos ministerijos nustatytus ir su Sveikatos apsaugos ministerija suderintus cheminių medžiagų ir preparatų apskaitos reikalavimus. Duomenys teikiami aplinkos apsaugos agentūrai.²²

2.1.5. Registracija

Viena iš svarbiausių REACH sistemos procedūrų yra registracija. Cheminių medžiagų gamintojai ir importuotojai įpareigojami surinkti duomenis apie chemines medžiagas (jeigu reikia ir iširti) ir nustatyta tvarka užregistruoti. Privalomai registruojamos visos medžiagos (nesvarbu, ar jos yra naujos, esamos, pavojingos, ar ne), jeigu jų yra pagaminama ar importuojama ne mažiau kaip 1 toną cheminės medžiagos (atskiros arba esančios vieno ar kelių preparatų sudėtyje) per metus ir jeigu jos nėra traktuojamos kaip išimtis pagal REACH reglamentą. Jeigu cheminę medžiagą importuoti į Bendriją planuoja vienas ar keli importuotojai arba numato gaminti vienas ar keli gamintojai, yra nustatytas reikalavimas duomenis registracijai pateikti bendrai/jungtinai. Visa surinkta ir sutvarkyta informacija apie cheminę medžiagą yra pateikiama Europos cheminių medžiagų agentūrai. Cheminių

²¹ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas(EB) dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų (REACH) 31 str. ir II priedas // Valstybės žinios. 2007, Nr. 78 - 3135

²² LR aplinkos ministro 2008-07-02 įsakymas Nr. D1-360 „Dėl cheminių medžiagų ir preparatų apskaitos tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. Nr. 83 - 3317

medžiagų registracijos reikalavimai yra sudėtingi, Europos cheminių medžiagų agentūrai reikalaujama pristatyti išsamią pagrįstą informaciją apie cheminę medžiagą, jos poveikį žmogaus sveikatai ir aplinkai, įrodymą, kad ta cheminė medžiaga yra saugi.

Chemines medžiagas gaminančios arba importuojančios įmonės ir norinčios pasinaudoti vėlesnio registracijos termino galimybe, kuris nustatytas daugumai šiuo metu rinkoje esančių cheminių medžiagų, turi atlikti preliminarią registraciją. Preliminarią registraciją atlikusios įmonės išsamius registracijos dokumentus galės pateikti nustatytu vėlesniu terminu (2010, 2013 arba 2018 m., priklausomai nuo cheminių medžiagų kiekių ir savybių). Be to, pasibaigus preliminariai registracijai, Europos cheminių medžiagų agentūra paskelbs potencialių registruotojų sąrašą, kad būtų galima dalintis tyrimų duomenimis, tuo būdu išvengiant darbo dubliavimo, o ypač bandymų, mažinti registracijos kaštus. Įmonės, kurios preliminarios registracijos neatliks, nuo 2008 m. gruodžio 1 d. nebegalės pilnai tos cheminės medžiagos gaminti ar importuoti tol, kol nebus atlikusios visos Europos cheminių medžiagų agentūros registracijos procedūros. Tokiu atveju reikės sustabdyti gamybą/importą iki cheminė medžiaga bus užregistruota.²³

2.1.6. Įvertinimas

Įvertinimo procedūros tikslas – užkirsti kelią nebūtiniems cheminių medžiagų bandymams, kad įsitikinti ar pramonė laikosi nustatytų reikalavimų pavedant Europos cheminių medžiagų agentūrai įvertinti registruotojų pasiūlytas cheminių medžiagų ištyrimo programas, o taip pat pateiktų registracijos dokumentų atitikimą nustatytiems registracijos reikalavimams.

Dokumentacijos įvertinimą sudaro: patikrinimas, ar techniniame dosjė pateikta informacija atitinka reikalavimus, registracijos metu pateiktų tyrimo pasiūlymų peržiūrėjimas ir įvertinimas, siekiant išvengti nebūtinų tyrimų.

Cheminė medžiaga bus vertinama atsižvelgiant į duomenimis apie cheminės medžiagos pavojingumą, informaciją apie poveikį, kiekį. Cheminių medžiagų dokumentacija privalės atlikti valstybinių narių kompetetingos institucijos. Kompetetingos institucijos gali paskirti kitą instituciją jų vardu atlikti cheminės medžiagos įvertinimą. Agentūra bus atsakinga už cheminių medžiagų įvertinimo proceso koordinavimą.

Įvertinimo rezultatai gali nulemti, kad cheminės medžiagos naudojimas bus ribojamas, arba reikės gauti leidimą naudojimui (autorizaciją).

2.1.7. Autorizacija

Naujoji REACH sistema numato didelį susirūpinimą keliančių cheminių medžiagų tiekimo į rinką tam tikriems naudojimams bei naudojimo autorizaciją. Autorizacijos tikslas tinkamai

²³ Aiškinamasis raštas. <http://www.am.lt/VI/files/0.686896001179300463.pdf> [žiūrėta 2008 -11- 10]

kontroliuoti susirūpinimą keliančių medžiagų riziką ir palaiapsniui pakeičiant šias cheminės medžiagas tinkamomis alternatyviomis cheminėmis medžiagomis ar technologijomis, kai tai racionalu ekonominiu ir techniniu požiūriu.

Autorizacija bus taikoma:

- 1 ir 2 kategorijos kancerogeninėms, mutageninėms ir toksiškoms reprodukcijai (CMR) medžiagoms;
- patvarioms, linkusioms bioakumuliuotis ir toksiškoms (PBT) medžiagoms ir labai patvarioms ir stipriai gyvuosiuose audiniuose besikaupiančioms (vPvB) medžiagoms;
- cheminėms medžiagoms, kurios kelia panašų susirūpinimą ir kurių galimas rimtas poveikis žmogaus sveikatai ir aplinkai įrodytas moksliskai, pvz. ardo endokrininę sistemą ar pasižymi PBT ar vPvB savybėmis, tačiau ne visai atitinka PBT ir vPvB kriterijus.

Paraiškos autorizacijai bus teikiamos Europos cheminių medžiagų agentūrai. Pirmoji Europos komisijos rekomendacija įtraukti chemines medžiagas į autorizuotinių cheminių medžiagų sąrašą turi būti parengta iki 2009 metų birželio 1 d.

2.1.8. Vidaus auditas

Gamintojai, importuotojai ir tolesni naudotojai, vadovaujantis LR ūkio ministro 2002-12-09 įsakymu Nr. 446 „Pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų gamybos, naudojimo vidaus audito tvarka“, privalo kiekvienais metais atlikti pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų tvarkymo vidaus auditą.

2.1.9. Duomenų ir informacijos rinkimas ir kaupimas

Vadovaujantis LR aplinkos ministro 2008 m. liepos 15 d. įsakymu dėl duomenų ir informacijos apie LR gaminamas, importuojamas, platinamas, eksportuojamas ir profesionaliai naudojamas chemines medžiagas ir preparatus, jų savybes, galimą poveikį žmogaus sveikatai ir aplinkai teikimo, rinkimo, kaupimo bei tolesnio paskirstymo tvarkos aprašo patvirtinimo, privaloma įsakyme nurodytus duomenis teikti Aplinkos apsaugos agentūrai kiekvienais metais iki kovo 1 d. Gamintojai, importuotojai, tolesni naudotojai, platintojai ir eksportuotojai įsakyme nurodytus duomenis ir informaciją apie chemines medžiagas ir preparatus teikia Aplinkos apsaugos agentūrai:

- pagamino, importavo, patiekė rinkai, eksportavo ir sunaudavo pramoninėje, profesinėje ar kitoje ūkinėje veikloje kiekvienos cheminės medžiagos ar preparato daugiau negu 1000 kg per paskutinius kalendorinius metus, išskyrus pavojingas chemines medžiagas ir preparatus, paminėtas žemiau“;
- įsakyme nurodytus duomenis ir informaciją apie labai toksiškas chemines medžiagas ir preparatus, jeigu kiekvienos cheminės medžiagos ar preparato pagamino, importavo, patiekė rinkai,

eksportavo ir sunaudojo pramoninėje, profesinėje ar kitoje ūkinėje veikloje daugiau negu 10 kg per paskutinius kalendorinius metus“;

➤ importavo, patiekė rinkai, eksportavo ir sunaudojo pramoninėje, profesinėje ar kitoje ūkinėje veikloje daugiau negu 100 kg per paskutinius kalendorinius metus pavojingas chemines medžiagas ir preparatus:

a) toksiškas chemines medžiagas ir preparatus, jeigu šioms cheminėms medžiagoms ir preparatams pagal Klasifikavimo ir ženklavimo tvarką priskirtos rizikos frazės R23, R24, R25, R45, R46, R48, R49, R60 ir R61;

b) chemines medžiagas ir preparatus, paženklintus pagal Klasifikavimo ir ženklavimo tvarką, priskiriant rizikos frazę R35 (stipriai nudegina);

c) jautrinančias chemines medžiagas ir preparatus, jeigu šioms cheminėms medžiagoms ir preparatams pagal Klasifikavimo ir ženklavimo tvarką priskirtos rizikos frazės R42, R43;

d) aplinkai pavojingas chemines medžiagas ir preparatus, jeigu šioms cheminėms medžiagoms ir preparatams pagal Klasifikavimo ir ženklavimo tvarką priskirtos rizikos frazės R50–R59.“;

2.1.10. Apribojimai.

Cheminių medžiagų gamybos, tiekimo į rinką, naudojimo apribojimo procedūra numato saugos sistemą cheminių medžiagų keliamai rizikai valdyti, jeigu kitų REACH nuostatų nepakanka. Apribojimų procedūra – tai saugos sistema cheminių medžiagų, kurios kelia nepriimtina riziką žmonių sveikatai ir aplinkai jas gaminant, naudojant ar tiekiant į rinką, ir kurią reikia valdyti Europos Bendrijos mastu. ES valstybės narės ir Europos komisija gali inicijuoti cheminių medžiagų apribojimo procedūrą. Apribojimai bus taikomi tik tais atvejais, kai netaikoma autorizacijos procedūra.

REACH reglamente nustatyta apribojimų procedūra ir apribojimų nustatymo tvarka iš esmės nesiskiria nuo dabar galiojančios. Šiuo metu Europos Bendrijoje galiojantys cheminių medžiagų tiekimo į rinką ir naudojimo apribojimai, nustatyti Direktyvoje 76/769 EEB, perkelti į REACH reglamento XVII priedą. Direktyvos reikalavimai galios iki 2009 m. birželio 1 d.

2.2. Reikalavimų, nustatytų cheminių medžiagų ir preparatų importuotojams ir eksportuotojams, ir jų vykdymo analizė

2.2.1. Pagrindiniai reikalavimai eksportuotojams

Reikalavimai eksportuotojams tam tikrų pavojingų cheminių medžiagų eksportui ir jo draudimams yra nustatyti Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) dėl pavojingų cheminių medžiagų eksporto ir importo 2008 m. birželio 17 d. Nr.689/2008 (toliau -Reglamentas Nr. 689/2008)

Pagrindiniai **reikalavimai** eksportuotojams yra:

1. neeksportuoti Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 689/2008 I priede (1, 2 ir

dalys) išvardintų cheminių medžiagų neatlikus pranešimo apie sutikimą procedūros, tam tikroms pavojingoms cheminėms medžiagoms, kurioms pagal Konvenciją taikoma išankstinio pranešimo apie sutikimą tvarka (IPS tvarka); (žr. 2, 3 ir 4 priedai)

2. neeksportuoti I priedo 2 ir 3 dalyse išvardintų cheminių medžiagų neatlikus pranešimo apie eksportą procedūros ir negavus aiškaus importuojančios valstybės sutikimo, neeksportuoti gaminių, turinčių nesureagavusių cheminių medžiagų, įtrauktų į I priedo 2 arba 3 dalį, arba preparatų, kurių sudėtyje yra toks šių medžiagų kiekis ,kad galėtų būti taikomi ženklavimo įpareigojimai pagal Direktyvą 1999/45/EB, nepriklausomai nuo bet kokių kitų juose esančių medžiagų, taikoma nustatyta pranešimo apie eksportą tvarka,

3. neeksportuoti medžiagų ar gaminių, įtrauktų į Reglamento V priedą. (žr. 5 priedas)

Kartu eksportuotojai turi laikytis Reglamentu ir atitinkamais teisės aktais nustatytos cheminių medžiagų klasifikavimo ir ženklavimo, apskaitos, pakavimo bei saugos duomenų lapų pateikimo tvarkos. priimtas dėl pavojingų cheminių medžiagų eksporto ir importo.

2.2.2. Pranešimai apie eksportą ir importą pagal EDEXIM duomenų bazę

Pagal jau aptartą Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 689/2008 išankstinių pranešimų (IPS) nustatytą tvarką Europos Komisijai teikiami išankstiniai pranešimai apie numatomas eksportuoti medžiagas. Komisija pranešimų apie eksportą perduoda Konvencijos šalims ir kitoms valstybėms pagal 7 straipsnį;

Apžvelgiant 1-os lentelės duomenis, matome, kad Lietuva nėra pateikusi išankstinių pranešimų apie šia tvarka reglamentuojamų cheminių medžiagų eksportą. Tuo tarpu Vokietijos cheminių medžiagų ir preparatų eksportas į trečiąsias šalis ir tiekimas į Europos Bendrijos rinką pagal išankstinių pranešimų skaičių, sudaro 45,6 procentus visų Europos Sąjungos šalių pranešimų.

1 lentelė. Išankstinių eksporto iš Europos Sąjungos valstybių narių pranešimų 2005-2009 metais kiekis, vnt

Šalis	2005	2006	2007	2008	2009	Iš viso	Procentai
Austrija	7	3	5	25	—	40	0,7%
Belgija	29	31	40	45	—	145	2,4%
Bulgarija	—	—	38	47	9	94	1,6%
Čekija	2	6	2	11	1	22	0,4%
Danija	10	14	14	87	—	125	2,1%
Suomija	56	27	12	21	6	122	2,0%
Prancūzija	99	119	125	211	22	576	9,6%
Vokietija	514	642	643	769	161	2729	45,6%
Graikija	6	8	12	3	4	33	0,6%
Vengrija	—	1	—	—	—	1	0,0%
Airija	—	18	—	—	—	18	0,3%
Italija	43	60	53	10	—	166	2,8%
Olandija	121	163	139	151	3	577	9,6%
Lenkija	—	3	8	4	—	15	0,3%
Rumunija	—	—	3	5	—	8	0,1%
Slovakija	—	3	—	—	—	3	0,1%
Slovėnija	8	9	13	12	—	42	0,7%
Ispanija	141	140	134	163	2	580	9,7%
Švedija	43	71	30	63	1	208	3,5%
Jungtinė Karalystė	95	96	112	152	21	476	8,0%
Suvestinė	1174	1414	1383	1779	230	5980	100%

Šaltinis: EDEXIM duomenų bazė, 2008²⁴

2-oje lentelėje pateikti duomenys apie importo pranešimus. Komisijai pateikiami šalių sutikimai, kad jos priima importuojamas medžiagas. Kaip nebūtų keista, daugiausia pranešimų gauta, o reiškia ir daugiausia cheminių medžiagų pateks į Šveicarijos rinką.

2 Lentelė. Išankstinių pranešimų apie importą į Europos Sąjungos šalis nares iš trečiųjų šalių 2005-2009 metais kiekis, vnt.

Šalis	2005	2006	2007	2008	2009	Iš viso	Procentai
Bulgarija	7	5				12	4,6%
Kanada	1	1		1		3	1,1%
Rumunija	3	15				18	6,9%
Šveicarija	22	49	53	57	6	187	71,6%
JAV	17	10	5	6		38	14,6%
Korėjos Resp.		1	1			2	0,8%
Rusijos Feder.			1			1	0,4%
Suvestinė	50	81	60	64	6	261	100%

Šaltinis: EDEXIM duomenų bazė, 2008²⁵

²⁴ Pranešimai apie eksportą. http://edexim.jrc.it/index.php?id_left=531 [žiūrėta 2008-11-12]

2.2.3. Pagrindiniai įpareigojimai importuotojams

Importuotojai turi laikytis cheminių medžiagų tiekimo į rinką reikalavimų, t.y. atitinkamais teisės aktais nustatytų draudimų ir ribojimų, klasifikavimo ir ženklinimo, autorizavimo, vertinimo, registravimo, pakavimo ir saugos duomenų lapų, pateikimo tvarkos.

Cheminės medžiagos ir preparatai, neišrašyti draudžiamų ir ribojamų tiekti rinkai ir naudoti medžiagų sąrašus, patvirtintus sveikatos apsaugos ministro, taip pat į reglamento (EB) Nr. 1907/2006 sąrašus, importuojami laikantis Cheminių medžiagų įstatymo ir kitų Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimų.

Pavojingos cheminės medžiagos ir preparatai, kurių kurių tiekimas rinkai ir naudojimas draudžiamas arba ribojamas, importuojami pagal Sveikatos apsaugos ministerijos ir Reglamento (EB) Nr. 1907/2006 nustatytas tiekimo rinkai ir naudojimo apribojimo sąlygas, taip pat pagal kitų Lietuvos Respublikos ir Europos sąjungos teisės aktų bei tarptautinių sutarčių nustatytas procedūras, kurios aptartos šiame skyriuje.

Pagrindiniai reikalavimai cheminių medžiagų ir preparatų importuotojams ir eksportuotojams yra išdėstyti Pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų eksporto ir importo tvarkoje 2004 metų (pakeitimas 2005 m. lapkričio 10 d. Įsakymas įsakymas Nr. D1 – 535. Tiek šis, tiek kiti nacionaliniai teisės aktai, reglamentuojantys cheminių medžiagų ir preparatų tiekimo rinkai ir kitokio jų tvarkymo reikalavimus, atsilieka nuo naujausių Europos Bendrijos teisės aktų.²⁶

Dauguma valstybių narių norėtų žinoti aiškesnes nuostatas, įskaitant konkrečius įpareigojimus eksportuotojams ir tinkamas priemones, kurios palengvintų muitinių vykdomą eksporto bei importo kontrolę.

2.3. Ozono sluoksnį ardančių medžiagų importo ir eksporto analizė

Ozono sluoksnį ardančios medžiagos ir jas turinčių produktų tarptautinė prekyba, priklausomai nuo šalių prisijungimo prie konvencijų ir tarptautinių susitarimų, reglamentuojama:

- a) su šalimis, kurios neratifikavo Monrealio protokolo;
- b) tarp Monrealio protokolo šalių;
- c) tarp ES šalių ir šalių, nepriklausančių ES;

Monrealio protokolo ir 2000 m. birželio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento (EB) Nr. 2037/2000 dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų nustatyti reikalavimai iš principo yra panašūs, tačiau Reglamente kai kurios procedūros yra labiau detalizuotos (pvz., importo kvotų nustatymas,

²⁵ Pranešimai apie importą. http://edexim.jrc.it/index.php?id_left=6&version=PUB [žiūrėta 2008-11-12]

²⁶ Pagrindiniai įpareigojimai <http://www.infochema.lt/infochema/selectPage.do?sessionId=9B73EFC193C1E71F6AD4966F527F562B?docLocator=393BBAED653811D990E5746164617373&inlanguage=lt&pathId=39> [žiūrėta 2008-11-12]

eksporto licencija)²⁷

2.3.1. Importas iš šalių, neratifikavusių Monrealio protokolo

Pagal šį protokolą draudžiama importuoti 3 priedo A, B sąrašų, C sąrašo II grupės ir sąrašo E medžiagas iš šalių, neratifikavusių Protokolo.

Nuo 2004 m. sausio 1 d. draudžiama importuoti sąrašo C I grupės (hidrochlorfluorangliavandeniliai) medžiagas, o nuo 2002 m. sausio 1 d. – sąrašo C III grupės (bromchlormetanas) medžiagą. Šis draudimas taikomas tik grynomis medžiagoms, tai atitinka „kontroliuojamų medžiagų“ sąvoką pagal Protokolą.

„kontroliuojamos medžiagos“ – tai pavieniai arba mišiniuose esantys grynai, utilizuoti, recirkuliuoti ar regeneruoti chlorfluorangliavandeniliai, kiti visiškai halogeninti chlofluorangliavandeniliai, halonai, tetrachlormetanas, 1,1,1-trichlorešanas, metilbromidas, hidrobromfluorangliavandeniliai ir hidrochlorfluorangliavandeniliai. Šis apibrėžimas netaikomas kontroliuojamai medžiagai, kurios yra pagamintame produkte, išskyrus konteinerį, naudojamą minėtai medžiagai gabenti ar laikyti, arba nedideliems kontroliuojamos medžiagos kiekiams, netyčia ar atsitiktinai susidariusiems gamybos proceso metu arba nesureagavus žaliavoms, arba naudojant tokią medžiagą kaip technologijos agentą, esantį cheminėse medžiagose kaip priemaišos, arba kuri išsiskiria produkto gamybos ar jo tvarkymo metu.

Protokolas draudžia importą produktų, turinčių 3 priedo A ir B sąrašų bei C sąrašo II grupės medžiagas iš ne Protokolo šalių, o taip pat rekomenduoja uždrausti importą produktų, pagamintų, naudojant šias medžiagas, bet jų neturinčių.²⁸

Reglamentas draudžia produktų, turinčių bet kokią kontroliuojamą medžiagą, importą iš ne Protokolo šalių. Toks produktų sąrašas pateiktas 6A ir 6B prieduose.

Be to Reglamentas numato galimybę numatyti reikalavimą uždrausti produktų, pagamintų naudojant bet kokias kontroliuojamas medžiagas, bet jų neturinčių, importą iš ne Protokolo šalių. Taigi, Reglamentas išplečia importo iš ne Protokolo šalių draudimą ir taiko jį visoms kontroliuojamoms medžiagoms ir jas turintiems produktams.

2.3.2. Importas ir iš šalių, nepriklausančių Europos Sąjungai ir tiekimo į rinką reikalavimai Europos Bendrijoje

1) Kontroliuojamų medžiagų importas turi būti reglamentuojamas, nustatant kiekybinius apribojimus. Tokie apribojimai nustatomi kiekvienai importuojančiai įmonei kiekvienais metais. Nustačius leistinus importui kiekius, reikia patvirtinti atitinkamas importo kvotas. Kadangi OAM

²⁷ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų. // Specialusis leidimas, 2004, Nr. 1

²⁸ 1987 m. Monrealio protokolas dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų 3 pried. // Valstybės žinios. 1998, Nr. 23 – 571

importas yra draudžiamas, išskyrus metilbromidą ir hidrochlorfluor-angliavandenilius, tai kvotos nustatomos:

a) tik metilbromidui ir hidrochlorfluorangliavandeniliams;

b) visoms medžiagoms tik tuo atveju, jei jos bus naudojamos svarbiausioms ir būtiniausioms reikmėms arba karantininiam apdorojimui bei apdorojimui prieš transportavimą, žaliavoms ir technologijos agentams;

c) įmonėms, turinčioms pajėgumus utilizuotoms medžiagoms sunaikinti (sunaikinimo technologijos turi atitikti Monrealio protokolo šalių patvirtintus kriterijus ir tipus);

2) Produktams ir įrangai kvotos nenustatomos. Yra aiškiai nustatyta, kad produktų ir įrangos, turinčios CFC, halonus, anglies tetrachloridą, 1,1,1- trichloretaną, hidrobromfluorangliavandenilius, importas yra draudžiamas, išskyrus leistinus išimties atvejus ir produktus, pagamintus iki 2000 m. spalio 1 d.

3) Kontroliuojamoms medžiagoms įvežti (tiek tolimesniam pardavimui, tiek laikinai įvežti jas perdirbimui) būtina turėti importo licenciją (leidimą). Tokį leidimą iki stojimo į ES išduodavo Aplinkos ministerija. Po įstojimo į ES dėl leidimų išdavimo kiekviena įmonė elektroniniu būdu Europos Bendrijos oficialiame leidinyje nustatytais terminais, kreipiasi į Europos Komisiją, kuri apie tai turi informuoti (persiunčiant leidimo kopiją) importuojančios šalies atsakingą instituciją. Lietuvos Respublikoje – Aplinkos ministeriją.

4) 4 priedo grupių I, II, III, IV ir V medžiagų negalima importuoti laikinam įvežimui perdirbti. Kitoms medžiagoms licencija šiam įvežimui išduodama tik gavus valstybės, į kurią medžiaga bus laikinai įvežama perdirbti, atsakingos institucijos patvirtinimą. Tai reiškia, kad importuojanti įmonė turi pateikti Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijai atitinkamą prašymą, o Aplinkos ministerija kreipiasi į Europos Komisiją dėl tokio leidimo. Laikinam įvežimui perdirbti licencija /leidimas išduodama tik tada, jeigu:

a) kontroliuojama medžiaga bus naudojama Bendrijos muitų teritorijoje pagal Reglamento (EEB) 2913/92 114 straipsnio 2 dalies (a) numatytą mokesčių subsidijavimo sistemą;

b) jei produktai reeksportuojami į valstybę, kurioje nedraudžiama gaminti, importuoti ar naudoti tą reglamentuojamą medžiagą.

5) Prašymą licencijai/leidimui gauti pateikia importuojanti įmonė.

Pabrėžtina, kad pagal ES reikalavimus leidimas būtinas visų tipų (grynų, utilizuotų, recirkuliuotų ir regeneruotų) medžiagų importui, ir visos šios medžiagos vienodai įskaičiuojamos į šalies importą.

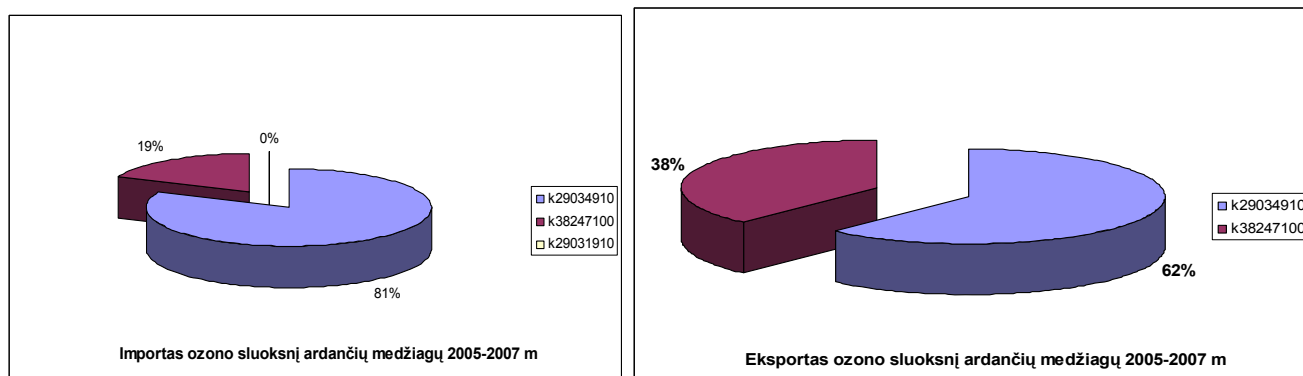
Nors pagal Monrealio Protokolą utilizuotos, recirkuliuotos ir regeneruotos medžiagos formaliai nepriskiriamos prie kontroliuojamų medžiagų, tačiau, norint užkirsti kelią nelegaliam importui, Šalių susitikime buvo nuspręsta, kad būtina sukurti sistemą, pagal kurią būtina iš anksto sankcionuoti naudotų, utilizuotų, recirkuliuotų regeneruotų kontroliuojamų medžiagų importą. Tokių medžiagų

importuotojas turi pateikti leidimą išduodančiai institucijai įtikinančius įrodymus, kad medžiaga buvo naudota. Jei šalis nesukuria tokios sistemos, utilizuotų, recirkuliuotų ir regeneruotų medžiagų importuoti kiekiai įskaičiuojami į šalies suvartojimą.²⁹

Lietuvoje ozono sluoksnį ardančios medžiagos (OAM) negaminamos. Visas reikalingas ūkiui šių medžiagų kiekis įvežamas iš kitų valstybių. 1995 metais 55% OAM (daugiausiai CFC12 arba freonas 12) buvo naudojami šaldymo ir oro kondicionavimo įrengimuose, 13 % -aerozolių gamyboje, 20 % -nuriebalinimui ir valymui, 12 % - kitiems tikslams. 2003 metais Lietuva sumažino OAM vartojimą 98,05 % palyginus su 1994 metais. Šiuo metu Lietuvoje atsisakyta OAM naudojimo daugelyje ūkio sektorių, tačiau HCFC vis dar naudojami šaldytuvų ir oro kondicionierių priežiūrai. Tuo tarpu Vokietijos cheminių medžiagų ir preparatų eksportas į trečiąsias šalis ir tiekimas į Europos Bendrijos rinką pagal išankstinių pranešimų skaičių, sudaro 45,6 procentus visų Europos Sąjungos šalių pranešimų.

Duomenys apie Lietuvos Respublikos eksportą ir importą pagal KN prekes ir valstybes 2005 – 2007 metais pateikti (6 priede). Joje matyti, kad mūsų šalyje dar plačiai naudojamus hidrobromfluorangliavandeniliai importuojami pagrinde iš Vokietijos, o eksportuojami į Jungtines Valstijas. Tai charakteringa tiek 2005, tiek 2006 ir 2007 metų prekybai šiomis medžiagomis. Mišinių, kurių sudėtyje yra vienos ar daugiau medžiagų, priskiriamų priskiriamų KN kodams 2903 41 00-2903 45 55 taip pat daugiausia įvežama iš Vokietijos.

Žemiau pateiktos diagramos, vaizduojančios eksportą ir importą ozono sluoksnį ardančiomis medžiagomis.

2 pav. Ozono sluoksnį ardančių medžiagų eksporto ir importo palyginimas procentais 2005-2007 m.

Didžiąją dalį importo (81 %) ir eksporto (62 %) sudaro hidrobromfluorangliavandeniliai, KN-29034910. Įvairių mišinių, kurių koduotosios nomenklatūros kodas yra 38247100, daugiau eksportuojama nei importuojama. 29031910 - 1,1,1-trichloreto (metilchloroformas) įvežtas labai mažas kiekis.

²⁹ Rekomendacijos. <http://www.am.lt/OAM/Rekomendacijos.doc> [žiūrėta 2008-11-14]

3 lentelė. Lietuvos respublikos eksportas pagal pavojingų medžiagų grupes 2005-2007 m

Medžiagų grupių pavadinimas	KN kodas	2005		2006		2007		Iš viso	
		Kiekis Tonos	Vertė t./Lt.	Kiekis Tonos	Vertė t./Lt.	Kiekis Tonos	Vertė t./Lt.	Kiekis Tonos	Vertė t./Lt.
hidrobromfluorangliavandeniliai	129034910	83,5	823,8	21,1	191,8	46,2	383,5	150,8	1399,1
mišiniai, kurių sudėtyje yra vienos ar daugiau medžiagų, priskiriamų KN kodams 2903 41 00-2903 45 55	238247100	56,6	1181,4	31,2	759,6	4,8	114,7	92,6	2055,7

Apžvelgiant importą ir eksportą pasaulinės rinkos mastu, matyti, kad ozoną ardančių medžiagų į Lietuvą daugiausia įvežta ir išvežta 2005 metais.

Matyti aiški importo hidrobromfluorangliavandeniliais augimo tendencija 2007 metais, lyginant su 2006 metais. Tuo tarpu mišinių importuojama kiekvienais metais vis mažiau.

4 lentelė. Lietuvos Respublikos importas pagal pavojingų medžiagų grupę 2005-2007 m.

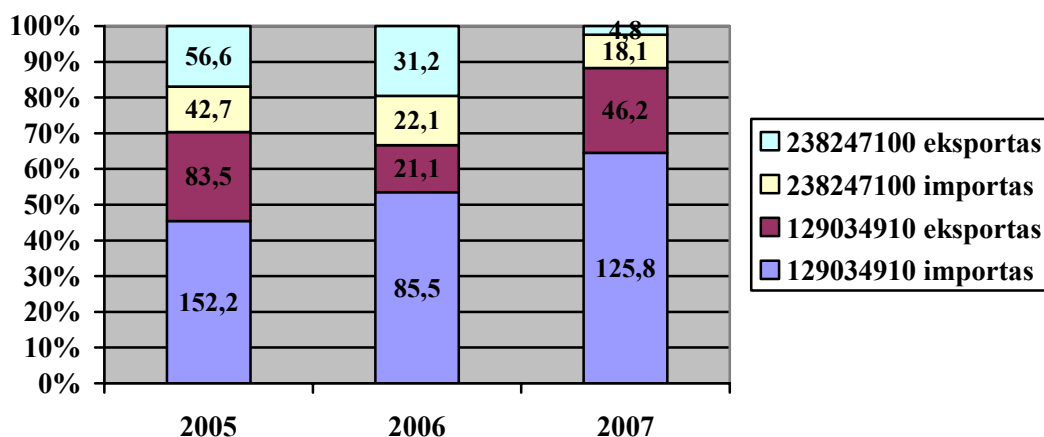
Medžiagų grupių pavadinimas	KN kodas	2005		2006		2007		Iš viso	
		Kiekis Tonos	Vertė t/Lt	Kiekis Tonos	Vertė t/Lt	Kiekis Tonos	Vertė t/Lt	Kiekis Tonos	Vertė t/Lt
hidrobromfluorangliavandeniliai	129034910	152,2	903,2	85,5	564,8	125,8	741,7	363,5	2209,7
mišiniai, kurių sudėtyje yra vienos ar daugiau medžiagų, priskiriamų KN kodams 2903 41 00-2903 45 55	238247100	42,7	883,5	22,1	377,8	18,1	688,2	82,9	1949,5
1,1,1-trichlorešanas (metilchloroformas)	329031910			0,01	0,2				0,2

Koduotosios nomenklaturės kodai ir aprašymas:

129034910 – hidrobromfluorangliavandeniliai

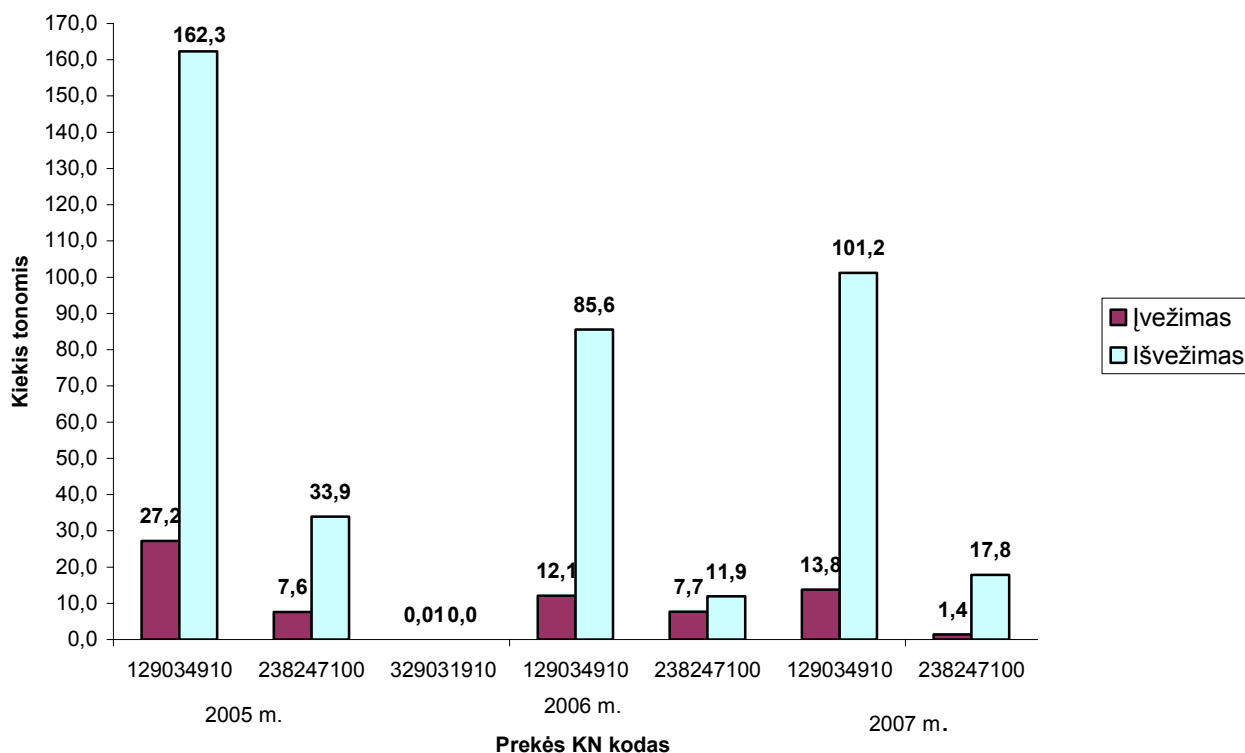
238247100 – mišiniai, kurių sudėtyje yra vienos ar daugiau medžiagų

329031910 1,1,1-trichlorešanas (metilchloroformas)

3 pav. Ozono sluoksnį ardančių medžiagų eksporto ir importo palyginimas procentais 2005-2007 m.

Iš diagramos matyti, kad 2005 m. didžiausią dalį (46%) sudarė hidrobromfluorangliavandenilių importas, 24% buvo šios medžiagos eksportuota, mišiniai, kurių sudėtyje yra vienos ar daugiau medžiagų tais pačiais metais eksportas sudarė didesnę procentą (17%) lyginant su importu (13%). 2006 m. importuojamų ir eksportuojamų medžiagų kiekis keičiasi, bet išlieka panašus procentinis santykis: hidrobromfluorangliavandenilių importas sudaro 52%, tos pačios medžiagos eksportas sudaro 16%, mišiniai, kurių sudėtyje yra vienos ar daugiau medžiagų eksportas 19%, importas išlieka tas pats 13%. 2007 m. pagal kiekį vėl išauga hidrobromfluorangliavandenilių importas (64%), padvigubėja pagal kiekį lyginant su 2006 m. tos medžiagos eksportas (25%), mišiniai, kurių sudėtyje yra vienos ar daugiau medžiagų situacija ženkliai gerėja kas metai, eksportas sumažėja iki 4,8 t (1%) ir sumažėja importas (10%)

4 pav. Ozoną ardančių medžiagų tiekimas į EB rinką iš Lietuvos Respublikos 2005- 2007 metais

Tiekimas cheminių medžiagų į Europos Bendrijos rinką iš Lietuvos Respublikos 2006 metais sumažėjo 45% lyginant su 2005 metais. Panašiai sumažėjo ir įvežimas į LR iš EB 43,1%. 2007 metais įvežimas sumažėjo dar 23%. Tuo tarpu išvežama buvo 18% daugiau.

Nuo 2015 metų Lietuvoje bus leidžiama naudoti OAM tik išimtiniais atvejais, jei nebus techniniu ir ekonominiu požiūriu tinkamų alternatyvių medžiagų ar priemonių pakeisti OAM.

Esamų priemonių bei papildomų priemonių įteisinimas ir įgyvendinimas, jų tinkamos kontrolės organizavimas ir realizavimas užtikrina reikiamą OAM tvarkymą ir tarptautinių įsipareigojimų vykdymą.

2.3.3. Produktų ir įrangos, turinčių OAM tiekimo į rinką ir naudojimo kontrolė

2.3.3.1 Chlorfluorangliavandenilius (3 priedo sąrašų A ir B medžiagas) turintys produktai ir įranga

Šiuo metu pagal Protokolą draudžiamas grynų CFC importas „masėje“, išskyrus 2.3 skyriuje paminėtus išimties atvejus. Tai reiškia, kad CFC turinčių gaminių ir produkcijos importas nėra draudžiamas:

- „chlorfluorangliavandeniliai“ (CFC) – tai I priedo I grupėje išvardytos kontroliuojamos medžiagos, įskaitant jų izomerus.

Tačiau uždraudus CFC gamybą ir importą, ribojama ir produkcijos gamyba. Kita vertus, Protokolas leidžia tiems tikslams naudoti recirkuliuotus ir regeneruotus CFC, tokiu būdu prailginant įrangos tarnavimo laiką.

Skatinant atsisakyti CFC įrangos, Šalys raginamos numatyti griežtesnius CFC reglamentavimus ir kontroliuoti ne tik grynus, bet ir recirkuliuotus bei regeneruotus CFC (MP XI/16). Tuo tikslu rekomenduojama sudaryti nacionalines CFC valdymo strategijas, apimančias CFC recirkuliavimą ir regeneraciją ir galutinį CFC šalinimą.

Norint apriboti CFC pagrindu funkcionuojančios įrangos ir produkcijos įvežimą į šalį, galima pateikti tokios įrangos ir produkcijos sąrašą Ozono sekretoriui, o šis išplatina sąrašą Šalims.

Pagal Reglamentą, CFC draudžiama naudoti faktiškai visuose sektoriuose, išskyrus, kai šios medžiagos naudojamos:

- kaip žaliavos ir technologijos agentai;
- svarbiausioms ir/ar būtiniusioms reikmėms tenkinti;
- laboratoriniams ir analitiniams tikslams;

Reglamentas įveda žymiai griežtesnį, lyginant su protokolu, reikalavimą ir draudžia importuoti ir teikti į rinką produktus ir įrangą, kuriuose yra CFC, anglies tetrachlorido, 1,1,1- trichloreto ir hidrobromfluorangliavandenilių, išskyrus produktus, kuriuose buvo leista naudoti šias kontroliuojamas medžiagas svarbiausioms ir būtiniusioms reikmėms tenkinti. Tačiau produktams ir įrangai, pagamintai iki 2000 m. spalio 1 d., šis draudimas netaikomas. Uždraudus CFC naudojimą šaldytuvų

aptarnavimui nuo 2004 m., CFC surenkama iš visos šaldymo įrangos, kurioje keičiamas CFC arba, kuri išmontuojama.

Tas reikalavimas pagal Reglamentą taikomas visų rūšių šaldymo įrangai, įskaitant ir putplasčius, nors išimti CFC iš putplasčių yra techniškai sudėtinga ir brangu (apytiksliai 60-100 JAV. dol. kilogramui CFC-11). Todėl rekomenduojama iki 2010 m. atlikti visose srityse naudojamų putplasčių inventorizaciją, organizuoti putplasčių įrangos surinkimą ir prieinamą sunaikinimą. Šis reikalavimas nėra privalomas, todėl tai gali būti atlikta, tik esant techninėms ir ekonominėms galimybėms.³⁰

Siekiant minimizuoti kontroliuojamų medžiagų patekimą į aplinką, draudžiama tiekti OAM į rinką vienkartinuose konteneriuose, išskyrus tuos atvejus, kai medžiagos tiekiamos svarbiausioms reikmėms tenkinti.

Nesunaikinti CFC ir kitos sąrašo A ir B medžiagos bei jas turintys produktai ir įranga turi būti tvarkomi pagal atliekų tvarkymo reikalavimus.

2.3.3.2 Hidrochlorfluorangliavandeniliai

Hidrochlorfluorangliavandeniliai (HCFC) pasižymi mažesniu ozono ardymo potencialu ir yra laikomi pereinamosiomis medžiagomis. Šios grupės medžiagos kontroliuojamos, pagrindinai pakeičiant CFC šaldymo ir oro kondicionavimo įrenginiuose taip pat, pakeičiant kitas Monrealio protokolo medžiagas (kiti CFC, halonai, 1,1,1-trichlorešanas).

Dažniausiai naudojami HCFC: šaldymo ir oro kondicionavimo sektorius, tirpikliai, putplasčio putimo agentas, gaisro gesinimo įrenginių ir gesintuvų sektorius.

Išsivysčiusios šalys kelis kartus kreipėsi į Monrealio protokolo šalis deklaruodamos savo ryžtą atsisakyti HCFC naudojimo ankščiau, negu tai numatyta pagal Monrealio protokolo vartojimo nutraukimo tvarkaraštį. Susirūpinusios galimu nepagrįstu HCFC naudojimu, šios šalys siūlė taikyti tam tikrus kriterijus, priimant sprendimus dėl konkrečių HCFC naudojimo atvejų.

Atsižvelgiant į HCFC žalą ozono sluoksniui, jo indėlį į klimato kaitos procesus, taip pat ribotą jo naudojimo laikotarpį, Monrealio protokolą numato, HCFC naudojimo apribojimą tais atvejais, kai nėra kitų aplinkosaugos atžvilgiu saugių alternatyvų.

Monrealio protokolą nustato tik bendrus kriterijus, kuriais vadovaujantis sprendžiama, naudoti ar nenaudoti HCFC, tačiau nereglementuoja HCFC naudojimo konkrečiuose produktuose arba gaminiuose.

Atvirkščiai, ES reglamentas, lygiagrečiai su HCFC gamybos bei importo apimčių mažinimu, nustato apribojimus naudoti HCFC produktuose ir gaminiuose, arba tam tikrose srityse. Draudžiama atlikti HCFC importuoto ar eksporto procedūras su bet kuria valstybe, nepriklausančia protokolo šalims. HCFC atžvilgiu, tai šalys, kurios neratifikavo Kopenhagos ir Pekino papildymų.

³⁰ Rekomendacijos. <http://www.am.lt/OAM/Rekomendacijos.doc> [žiūrėta 2008-11-15]

Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 2039/2000, nustatė mechanizmą HCFC kvotoms paskirstyti. Kiekybiniai limitai kiekvienam importuotojui skaičiuojami pagal jo rinkos dalį 1999 m. (t.y. pagal jo HCFC importą 1999 m. iš šalių, nepriklausančių ES-25). Naujoms Europos Sąjungos šalims, tame tarpe ir Lietuvai, kvotos yra skiriamos pagal 2002 – 2003 metų tiekimo į rinką dalį. Kvotų limitai yra konfidenciali informacija ir galima tik pasakyti, kad **kiekybiniai importo limitai Lietuvai 2008-2009 metams yra apie 25% mažesni, nei 2004-2007 metais.**

Teikiant Europos Komisijai prašymą dėl kvotų 2005 ir paskesniems metams, importuotojas turi įrodyti, kad 1999 metais jis importavo HCFC iš šalių, nepriskiriamų ES-25 teritorijai. Dėl to reikalinga nurodyti importuotos medžiagos pavadinimą, 1999 metais importuotą medžiagos kiekį bei šalį, iš kurios medžiaga buvo importuota, bei pridėti duomenis patvirtinančią importo licenciją.³¹

Pagal reglamento 4(5) punktą bet koks ES-25 importuotojas gali perduoti kitam ES-25 importuotojui savo importo kvotą ar jos dalį. Šiuo atveju būtina sąlyga, kad abu importuotojai turėtų HCFC importą 1999 metais. Žemiau pateiktos HCFC naudojimo kontrolės priemonės pagal sektorius. Draudimai nustatomi arba naudojimo sričiai (aerozoliai, tirpikliai, sterilizavimas, putplasčių gamyba) arba naujiems įrenginiams (taip pat antrų rankų įrenginiams, pagamintiems po uždraudimo dienos). Jeigu įrenginys pagamintas iki uždraudimo dienos, jį galima naudoti, pardavinėti bei suremontuoti iki tos dienos, kol bus leidžiama naudoti kontroliuojamas medžiagas aptarnavimui (žiūr. žemiau apie šaldymo ir oro kondicionavimo įrenginių kontrolės priemones).

HCFC naudojimas šaldymo ir oro kondicionavimo sektoriuje yra draudžiamas palaipsniui, pradedant 1996 metais.

Iki 2009 m. gruodžio 31 d. leidžiama importuoti HCFC produktų ir įrangos gamybai, eksportui į šalis, kuriose dar leidžiama naudoti tokius HCFC turinčius produktus ir įrangą pagal reglamento 5(5) punktą. Gaminančios ir eksportuojančios tokią įrangą įmonės, turi apie tai pranešti LR Aplinkos ministerijai.³²

Tam tikros išimties dėl aukščiau paminėtų apribojimų gali būti taikomos atskiroms šalims narėms bei atskiriems naudojimo atvejams. Jeigu Šalis norėtų pasinaudoti išimties taikymo teise, ji turi pristatyti Europos Komisijai prašymą dėl išimties taikymo. Šį prašymą nagrinėja pagal ES reglamento Nr. 2037/2000 18 straipsnį sudarytas Komitetas, kuriame dalyvauja šalių narių atstovai. Laikydamosi 18 straipsnio 2 dalyje nustatytos tvarkos, Europos Komisija gali suteikti tam tikrą laiką galiojančią išimtį, leidžiant pateikti HCFC į rinką ir juos naudoti, jei įrodoma, kad konkrečiam naudojimui nei techniniu, nei ekonominiu požiūriu neturima ir negalima naudoti alternatyvių medžiagų ar technologijų. Europos Komisija nedelsdama praneša valstybėms narėms apie visas suteiktas išimtis.

Eksportui taikomi kitokie reikalavimai, negu importui. Iki 2009 m. gruodžio 31 d. nurodyti

³¹ Aplinkos apsaugos agentūros informacija. <http://www.am.lt/OAM/HCFC.htm> [žiūrėta 2008-11-16]

³² Aplinkos apsaugos agentūros informacija <http://www.am.lt/OAM/HCFC%20kiti%20sektorai.htm> [žiūrėta 2008-11-16]

ribojimai netaikomi HCFC, kurie naudojami produktams, skirtiems eksportuoti į šalis, kuriose dar leidžiama naudoti tokius HCFC turinčius produktus, gaminti. Tokiu būdu, išgaliojus draudimui pardavinėti tam tikrą produktą ES rinkoje, ES gamintojai gali ir toliau gaminti draudžiamus produktus/gaminius eksportui iki 2009 metų imtinai.

Labai svarbus ES reglamento reikalavimas yra draudimas naudoti grynas HCFC medžiagas šaldymo ir oro kondicionavimo technikai aptarnauti po 2010 sausio 1 d. Nuo 2015 metų sausio 1 d. draudžiama naudoti visus HCFC (utilizuotus, regeneruotus bei recirkuliuotus), o tai reikštų, kad HCFC naudojantiems įrenginiams sugedus, jų negalima bus pataisyti. Reikės surinkti HCFC likučius iš įrenginių, o įrenginius pritaikyti naudoti kitą medžiagą, arba jų atsisakyti.

ES reglamentas nustato reikalavimus HCFC alternatyvų naudojimui.

- iki 2008 m. gruodžio 31 d. Europos Komisija turėtų peržiūrėti techniniu ir ekonominiu požiūriu galimas recirkuliuotų HCFC alternatyvas.

- peržiūrint, atsižvelgiama į techniniu ir ekonominiu požiūriu tinkamas HCFC, naudojamų esamuose šaldymo įrenginiuose, alternatyvas, kad nereikėtų nepagrįstai atsisakyti įrenginių.

- svarstomų alternatyvų kenksmingas poveikis aplinkai turėtų būti daug mažesnis nei HCFC.

- komisija peržiūros rezultatus turėtų pateikti Europos Parlamentui ir Tarybai. Yra rezervuojama galimybė, kad, prireikus Taryba priima sprendimą dėl 2015 m. sausio 1 d. datos patvirtinimo.

2.3.3.3 Halonų naudojimo apribojimai

Monrealio protokole naudojama keletas, su halonais susijusių, terminų, kurių apibrėžimai pateikiami žemiau.

Halonų bankas (Halon bank) – šis terminas gali būti naudojamas dvejopai, priklausomai nuo konteksto. Tai gali reikšti halonų atsargas, kurios yra gaisro gesinimo sistemose, gesintuvuose bei kitokiuose gaisro gesinimo įrenginiuose, kitaip vadinamos atsargos gaisro gesinimo įrenginiuose. Kita vertus, šis terminas gali reikšti halonų atsargas, kurios laikomos sandėliuose (tikrąją ta žodžio prasme, atsargos, laikomos balionuose ir nėra įrenginių dalis).

Halonų inventorių arba sąrašas (inventory) – tai bendras kiekis halonų, laikomų gaisro gesinimo įrenginiuose taip pat ir atsargos sandėliuose.

Regioninis halonų bankas buvo įsteigtas Estijoje (Taline) 2003 metais ir skirtas Lietuvos, Latvijos ir Estijos halonams tvarkyti.

Šis centras atlieka tokias paslaugas:

- Išsiurbia halonus iš gaisro gesinimo sistemų.
- Priima kitų aptarnaujančių organizacijų išsiurbtus halonus
 - saugojimui
 - recirkuliacijai
- Reikalui esant organizuoja halonų transportavimą iš objektų į centrą.

- Saugo recirkuliuotus halonus ir parduoda juos būtiniausioms reikmėms tenkinti.

Visi darbai atliekami sutarties pagrindu.³³

10-tas Monrealio protokolo šalių susitikimas, remiantis Mokslinio įvertinimo grupės 1998 metų ataskaita, nutarė, kad pilnas gaisro gesinimo sistemų, kurių naudojimo paskirtis neatitinka svarbiausių reikmių kriterijų, išmontavimas būtų aplinkosaugos atžvilgiu pats naudingiausias pasirinkimas. Technologijų įvertinimo ir ekonominės analizės grupė 1998 metų ataskaitoje pažymėjo, kad tie įrenginiai, kurių naudojimo paskirtis nepriskiriama prie būtiniausių, turi būti išmontuoti, įvertinus tokiai išmontavimo operacijai atlikti reikalingas išlaidas bei gautą naudą.

Šalys buvo įpareigosios parengti nacionalinę halonų naudojimo atsisakymo strategiją. Ruošiant šią strategiją, turi būti atsižvelgta į tokius klausimus:

- halonų naudojimo, montuojant naujas sistemas, atbaidymo priemonės;
- halonų pakaitalų arba alternatyvų, kurios yra priimtinos sveikatos, aplinkos apsaugos atžvilgiu, naudojimo skatinimas;
- numatyta sistemų, kurių naudojimo paskirtis nepriskiriama prie būtiniausių atvejų, išmontavimo data;
- priemonės, kurių numatoma imtis, skatinant aplinkos atžvilgiu saugų ir efektyvų halonų utilizavimą, saugojimą, tvarkymą bei sunaikinimą.

Gaisro gesinimo sistemų išmontavimas yra labai brangus ir halonų saugojimas bei naikinimas paprastai neatneša pelno, todėl yra grėsmė, kad halonų naudotojai gali išleisti nereikalingą haloną į aplinką, kas yra neteisėta, kenkia aplinkai, bet yra pigus pasirinkimas. Todėl rekomenduojama, kad šalys skatintų halonų sistemų išmontavimą, halonų utilizavimą bei sunaikinimą. Šiuo atveju kiekviena šalis pasirenka jai prieinamus būdus.

Austrijoje yra subsidijuojamas alternatyvių halonams medžiagų montavimas, jeigu naudotojas arba įrenginių savininkas gali įrodyti, kad išmontuotų sistemų halonai buvo saugiai utilizuoti ir perduoti saugoti būtiniausiems naudojimui atvejams arba buvo sunaikinti.

Danijoje yra papildomai apmokestinami CFC ir halonai. Mokesčio dydis yra 4 eurai už 1 kg medžiagos. Lietuvos Respublikoje Aplinkos apsaugos agentūra įgyvendina programą, kurios vertė yra 7 mln. eurų. Šios programos tikslas yra skatinti alternatyvių produktų, gaminių ir technologijų vystymą. Programos rėmuose kartu su pramonės įmonėmis, prekybos organizacijomis, technologinio aptarnavimo institutais vykdomi 70 projektų. Dažnai keletas projektų vykdoma tuo pačiu metu, siekiant vystyti įvairias alternatyvas, numatant jų įgyvendinimą pramonėje.³⁴

ES reglamentas skiria nebūtiniausius ir būtiniausius halonų naudojimo atvejus ir kelia šioms grupėms skirtingus reikalavimus.

³³ Informacija. <http://www.am.lt/OAM/Halonu%20bankas.htm> [žiūrėta 2008-11-17]

³⁴ Informacija. <http://www.am.lt/OAM/Halonu%20bankas.htm> [žiūrėta 2008-11-17]

2.3.3.4 Nebūtinausi halonų naudojimo atvejai

Nebūtinausiu naudojimo atveju, halonus turinčios sistemos turi būti išmontuotos ir pakeistos nehaloninėmis kaip galima greičiau. Halonų naudojimas nebūtinausiais atvejais numato laipsnišką, bet gana greitai įvedama draudimą aptarnauti nebūtinausiam naudojimui priskirtas gaisro gesinimo sistemas ir galutinai jas išmontuoti.

Reglamentas reikalauja, kad, išmontuojant gaisro gesinimo sistemas halonai būtų utilizuoti, būtų imtasi priemonių, mažinant halonų emisiją (Reglamento 4 (5) bei 16 (1) straipsniai). Už saugų ir efektyvų halonų utilizavimą atsako išmontuojamų įrenginių savininkai.

Nebūtinausių naudojimo atvejų naudotojai turėtų apgalvoti alternatyvų, kurių rinkoje yra gana nemažai, taikymą. Parenkant alternatyvas, reikėtų įvertinti svarbius aspektus, kurie apsprendžia alternatyvios gaisro gesinimo priemonės tinkamumą.

2.3.3.5 Būtinausi halonų naudojimo atvejai

Reglamente pateikiami halonų būtinausi naudojimo atvejai (VII priedas). Pagal Reglamento 18 straipsnio nuostatas sukurtas „Valdymo komitetas“ yra įpareigotas kasmet peržiūrėti būtinausių naudojimo atvejų sąrašą ir panaikinti išlygas, kai tik būtų surastos techniniu bei ekonominiu požiūriu priimtinos alternatyvos.

Tarp būtinausių naudojimo atvejų nėra minimas Halonas 2402, kuris plačiai buvo naudojamas Tarybų Sąjungoje, ir kuris dabar dar yra gaisro gesinimo sistemose.

Būtinausių naudojimo atvejų sąrašė vadinamas halonų naudojimas sistemose, kurios numatytos gesinti gaisrą bei apsaugo nuo sprogo aviacijoje, kariuomenėje, dujų bei naftos pramonėje, laivuose, kurie gabena degius skysčius ir/arba dujas.

Įmonės, naudojančios halonus būtinausioms reikmėms, kiekvienais metais iki kovo 1 d. privalo pateikti Aplinkos ministerijai tokią informaciją :

- kada buvo sumontuota gaisro gesinimo sistema, kiek halono turi būti sistemoje pagal gamintojo techninį pasą;
- kiek halono sunaudota per metus gaisro gesinimo sistemos papildymui;
- kiek halono išleista į aplinką, nurodant priežastį (dėl nutekėjimo ir (ar) įrangos panaudojimo gaisro atveju);
- kokių priemonių imamas išmetamų į aplinką teršalų bei nuotėkiui iš sistemų sumažinti bei kokia veikla vykdoma siekiant nustatyti ir naudoti atitinkamas alternatyvias medžiagas arba technologijas;
- kiek halono saugoma pas gaisro gesinimo sistemos savininką;
- kiek netinkamo naudoti halono atiduota sunaikinimui, regeneracijai, saugojimui arba eksportui,

nurodant netinkamo naudoti halono gavėją (pavadinimą, buveinės adresą, telefoną).³⁵

2.3.3.6 Metilbromido naudojimo specifiniai aspektai

Metilbromidas yra kontroliuojamas dviem aspektais: pirma, kaip pesticidas, antra, kaip OAM. Dėl to jam taikomi visi reglamentavimai, kurie susiję su pesticidų tvarkymu. Šiuos reglamentavimus, įskaitant registraciją, nustato ir atitinkamą kontrolę vykdo Žemės ūkio ministerija ar jai pavaldžios institucijos.

Metilbromido naudojimą ne žemės ūkio paskirčiai reglamentuoja Aplinkos ministerija. Koordinuojant šių dviejų sričių reglamentavimą kartais nepavyksta išvengti prieštarų reikalavimų. Tikslinga, kad metilbromidas būtų įregistruotas šalyje, kaip tai privaloma pesticidams, net jei jis naudojamas nepesticidiniam apdorojimui. Metilbromido įvežimo kontrolei palengvinti tikslinga taikyti vieną KN kodą. Šiuo metu metilbromidui priskiriamas pesticido, o kartais OAM kodas.

Ženklinant metilbromidą, be rizikos frazių R-68 T, R 23/25 Xn R 48/20 Xi, R 36/37/38 N ir R 50 N būtina priskirti rizikos frazę R-59 “pavojinga aplinkai”.³⁶

Laipsniškas metilbromido ir jo preparatų naudojimo mažinimas ir jo galutinis atsisakymas nuo 2005 m. numatomas tiek pagal Protokolą, tiek pagal Reglamentą. Toks reikalavimas yra pagrįstas, nes šiuo metu yra eilė alternatyvų. Be to skatinama taikyti racionalią žemės ūkio praktiką ir tobulesnius metilbromido naudojimo metodus, kurie gali minimizuoti metilbromido poreikius.

Tačiau pabrėžiama, kad alternatyvos turi būti visapusiškai iširtos laboratorijose ir lauko sąlygomis. Turi būti įvertintas alternatyvų efektyvumas, jų tinkamumas tam tikrai dirvai tam tikromis klimatinėmis sąlygomis, alternatyvų buvimas rinkoje, efektyvumas tam tikriems kenkėjams.³⁷

Metilbromidas uždraustas nuo 2005 m. visose srityse, išskyrus:

- naudojimą būtiniausioms reikmėms;
- karantininį apdorojimą ir apdorojimą prieš transportavimą;
- naudojimą analitiniams tikslams;
- naudojimą kaip žaliava cheminei sintezei;
- laikiną naudojimą, esant ekstremalioms situacijoms (pvz., netikėtas kenkėjų ar ligų protrūkis).

Šios išimtys gali būti leistos, jei nėra techniškai ir ekonomiškai priimtinių alternatyvų arba jeigu nėra recirkuliuoto metilbromido.

2.4. Kontroliuojamų medžiagų ir jas turinčių produktų reikalavimai eksportui

Pagal Protokolą draudžiamas chlorfluorangliavandenilių (CFC), halonų, kitų visiškai halogenintų CFC, anglies tetrachlorido, 1,1,1-trichlormetano, hidrobromfluorangliavandenilių (HBFC),

³⁵ Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2004 m. balandžio 26 d. įsakymas Nr. D1-206 dėl LAND 50-2004 „Ozono sluoksnį ardančių medžiagų tvarkymo reikalavimų“ 37 punkt. // Valstybės žinios. 2004, Nr. 69 - 2437

³⁶ Rekomendacijos. <http://www.am.lt/OAM/Rekomendacijos.doc> [žiūrėta 2008-11-15]

³⁷ Ten pat,

metilbromido eksportas į ne Protokolo šalis

Nuo 2004 m. sausio 1 d. draudžiamas ir sąrašo C grupės I medžiagų (HCFC) eksportas į ne Protokolo šalis, o nuo 2002 m. sausio 1 d.- sąrašo C grupės III medžiaga - bromchlormetanas.

Protokolas kategoriškai nedraudžia aukščiau minėtas medžiagas turinčių produktų eksporto į ne Protokolo šalis, tačiau primygtinai rekomenduoja neskatinti tokių produktų gamybos technologijų. Tam tikros išlygos minėtoms rekomendacijoms gali būti taikomos eksportuojant į ne Protokolo šalis minėtus produktus ir technologijas, jei jos skirtos kontroliuojamų medžiagų saugiam laikymui, utilizavimui, recirkuliavimui arba sunaikinimui, o taip pat kontroliuojamų medžiagų.³⁸

Pagal Reglamentą chlorfluorangliavandenilių (CFC), halonų, kitų visiškai halogenintų CFC, anglies tetrachlorido, 1,1,1-trichlormetano, hidrobromfluorangliavandenilių (HBFC) bei emisijai mažinti medžiagų turinčių produktų, arba funkcionuojančių jų pagrindu, eksportas į visas Šalis yra draudžiamas, išskyrus:

- a) kai šios medžiagos eksportuojamos besivystančių šalių leistiniems poreikiams tenkinti;
- b) kai šios medžiagos eksportuojamos svarbiausioms ar būtiniausioms reikmėms tenkinti (žiūr 2.3 skyrių);
- c) produktų ir įrangos eksportą, jei jie buvo pagaminti nustatyta tvarka gavus leidimą kontroliuojamų medžiagų gamybai ir importui svarbiausioms, būtiniausioms reikmėms tenkinti ar karantininiam apdorojimui ir apdorojimui prieš transportavimą;
- d) įrangos ir produktų, turinčių halonų ir skirtų būtiniausioms reikmėms, eksportą.

Šis reikalavimas taikomas ne tik ne Protokolo šalims, bet visoms šalims. Tačiau metilbromido eksportas pagal Reglamentą draudžiamas tik į ne Protokolo šalis.

Pradedant 2004 m. sausio 1 d. hidroklorfluorangliavandenilių (3 priedo C sąrašo I grupė ir 4 priedo VIII grupė) eksportas į ne Protokolo šalis yra draudžiamas.

Kontroliuojamoms medžiagoms eksportuoti įmonės turi gauti leidimą. Tai yra ES teisės reikalavimas. Leidimą reikia gauti iš Europos Komisijos, leidimai išduodami metams, išnagrinėjus įmonės pateiktą paraišką. Paraiškos gali būti pateiktos:

- a) Aplinkos ministerijai, kuri perduos jas Europos Komisijai nagrinėti;
- b) tiesiai Europos Komisijai;

Patariama paraiškas pateikti Aplinkos ministerijai, kuri, atlikus preliminarų nagrinėjimą, pateikia jas su atitinkamomis rekomendacijomis Europos Komisijai. Pastaroji priėmus sprendimą, apie tai informuoja Aplinkos ministeriją.

Kadangi Europos Komisijos leidimas išduodamas metams, eksportuotojas privalo informuoti Aplinkos ministeriją (kuri savo ruožtu informuoja Europos Komisiją) apie bet kokius pakeitimus,

³⁸ Rekomendacijos. <http://www.am.lt/OAM/Rekomendacijos.doc> [žiūrėta 2008-11-17]

lyginant su paraiškoje aprašyta situacija.

Pagal Reglamentą kiekvienas eksportuotojas privalo informuoti apie eksportuotos medžiagos kiekius, įskaitant medžiagų kiekius reeksportuotus pagal laikino įvežimo perdirtbi procedūrą.

Reglamentas reikalauja, kad nacionalinės muitinės iki kiekvienu metų gruodžio 31 d. gražintų Europos Komisijai antspauduotus licencijų/leidimų dokumentus, kuriuose turi atsispindėti konkrečios eksportuotos medžiagos kiekiai. Tam tikra išlyga gali būti taikoma kontroliuojamų medžiagų ir produktų atžvilgiu. Šių medžiagų ir produktų importas ir eksportas gali būti leistas į ne Protokolo šalis ar iš jų tuo atveju, jei Protokolo šalys nustatė, jog konkreti ne Protokolo šalis vykdo visus Monrealio protokolo reikalavimus ir apie tai yra informavusi Ozono sekretoriata, kaip nustatyta Monrealio protokolo 7 straipsnyje.

Ši išlyga taikoma tiek pagal Protokolą, tiek pagal Reglamentą.

Būtina pažymėti, kad skyriuje 2.2 nagrinėjamiems atvejams “ne Protokolo šalis” yra ta šalis, kuri nėra įsipareigojusi vykdyti reglamentavimą, susijusių su kiekvienos konkrečios medžiagos kontrole, t.y. faktiškai neratifikavusi atitinkamo Protokolo papildymo.³⁹

2.4.1. Naudotų kontroliuojamų medžiagų importas bei eksportas

Utilizuotos (iš įrenginių išsiurbtos bei iš kitų gaminių/produktų surinktos) ozono sluoksnį ardančios medžiagos pagal galiojančias teisės normas laikomos atliekomis. Todėl jų saugojimui, šalinimui, perdirtbimui, eksportui, importui, naikinimui bei kitokiam tvarkymui yra taikomi tokie pat reikalavimai, kaip pavojingoms atliekoms.

Pavojingų atliekų importą bei eksportą reglamentuoja speciali tarptautinė sutartis – Bazelio Konvencija dėl pavojingų atliekų tarp valstybinių pervežimų bei tvarkymo kontrolės. ES reglamento 16 straipsnis nustato, kad tvarkant naudotas medžiagas reikia laikytis atliekų tvarkymo reikalavimus reglamentuojančių direktyvų nuostatų. LR atliekų įstatymas bei Atliekų tvarkymo taisyklės, patvirtintos LR aplinkos ministro 1999-07-14 įsakymų Nr. 217, perkelia šių direktyvų reikalavimus į Lietuvos teisę.

Pagal LAND 50 - 2004 reikalavimus įmonės iki kovo 1d. privalo pateikti duomenis Aplinkos ministerijai kiek netinkamo naudoti helonų atiduota sunaikinimui, regeneracijai, saugojimui arba eksportui, nurodant netinkamo naudoti halono gavėją (pavadinimą, buveinės adresą, telefoną).

ES reglamentas nustato, kad valstybės narės turėtų imtis atitinkamų priemonių, skatinančių kontroliuojamų medžiagų utilizavimą, recirkuliaciją bei regeneraciją. Valstybės narės privalo pranešti Europos Komisijai, kokių priemonių imtasi, skatinant kontroliuojamų medžiagų utilizavimą, taip pat apie turimus utilizavimo pajėgumus bei utilizuotų, recirkuliuotų bei regeneruotų medžiagų kiekius. Visa susieta su naudotomis medžiagomis veikla neturėtų pažeisti atliekas reglamentuojančių teisės

³⁹ Rekomendacijos. <http://www.am.lt/OAM/Rekomendacijos.doc> [žiūrėta 2008-11-17]

aktų, būtent pagrindinės atliekų direktyvos bei pavojingų atliekų tvarkymo direktyvų reikalavimus.

Naudotų halonų eksportas iš Lietuvos per paskutinius trejus metus nevykdytas. Kontroliuojamų medžiagų utilizavimas, recirkuliavimas bei regeneracija mūsų šalyje skatinama panaudojant politinių, teisinių, ekonominių bei laisvanoriškų priemonių visumą. Ugdomas įrangos naudotojų, savininkų, darbuotojų sąmoningumas. Vykdomas darbuotojų apmokymas, bei žinių platinimas. Kuriama išsiurbimo/recirkuliacijos/regeneracijos (R/R/R) sistema, kuri apima OAM surinkimo tinklo sukūrimą, R/R/R rentabilumą bei sistemos dalyvių atsakomybės nustatymą (savininkai, naudotojai, R/R/R centrai, atliekų tvarkytojai, savivaldybės).

Efektyvi prekyba kontroliuojamomis medžiagomis ir produktais yra apsunkinama dėl:

- a) problemų, identifikuojant kontroliuojamas medžiagas;
- b) muitinės kodų netobulumo ir sudėtingumo;
- c) unifikuotos tarptautinės ženklinimo sistemos nebuvimo;
- d) nepakankamo specialaus muitinės pareigūnų parengimo;

Tam, kad būtų palengvintas muitinės pareigūnų darbas yra parengtas specialus vadovas muitinėms kaip identifiuoti kontroliuojamas medžiagas ir produktus ir kaip tvarkyti tokias konfiskuotas prekes. Šis vadovas pateiktas muitinėms ir Lietuvoje.

Tam, kad būtų sustiprinta nelegalios prekybos kontrolė, Protokolo šalys rekomenduoja visoms Šalims įteisinti papildomas priemones, tarp kurių:

- a) specialių subpozicijų įvedimas KN sistemoje, ypač dėl HCFC;
- b) nuspręsti, kad nepriklausomai nuo kodų, medžiaga turi būti traktuojama kaip kontroliuojama medžiaga, jei ji yra konteineryje ir skirta transportavimui;
- c) aiškiai atskirti produktus ir medžiagų mišinius ir taikyti atitinkamas kontrolės priemones;
- d) visoms Šalims sustiprinti tarptautinį bendradarbiavimą tarp aplinkos apsaugos ir priežiūros institucijų, tarp importuojančių ir eksportuojančių šalių; tai leistų geriau atsekti OAM prekybą, vykdyti prekybos monitoringą, ir pasidalinti informacija apie nelegalius prekybos atvejus;
- e) skatinti Šalis informuoti Ozono sekretoriataus apie nelegalią prekybą, įskaitant informaciją apie kiekius, konfiskuotos produkcijos likimą (reikia priimti papildomą sprendimą, kad tokiais atvejais konfiskuoti kiekiai nebūtų įskaičiuojami į šalies suvartojimą, jei jie nebus teikiami į rinką);
- f) teisingai ženklini OAM ir tikrinti, kad medžiaga atitiktų ženklinimą;

Esamų priemonių bei papildomų priemonių įteisinimas ir įgyvendinimas, jų tinkamos kontrolės organizavimas ir realizavimas užtikrina reikiamą OAM tvarkymą ir tarptautinių įsipareigojimų vykdymą.⁴⁰

⁴⁰ Rekomendacijos. <http://www.am.lt/OAM/Rekomendacijos.doc> [žiūrėta 2008-11-17]

2.5. Išimty, taikomos uždraustų kontroliuojamų medžiagų gamybai, naudojimui, importui ir eksportui

Uždraudus gaminti, importuoti ir eksportuoti kontroliuojamas medžiagas, ir Monrealio

protokolas, ir ES reglamentas daro išimtis, kai medžiaga:

- naudojama svarbiausioms ir būtiniausioms šalies reikmėms;
- naudojama kaip technologijos agentas ar žaliava;
- naudojama karantininiam apdorojimui ir apdorojimui prieš transportavimą;
- importuojama/eksportuojama sunaikinimui.

2.5.1. Svarbiausios ir būtiniausios šalies reikmės

Pagal Monrealio protokolą, net uždraudus gaminti ir importuoti OAM, daromos išlygos svarbiausioms ar būtiniausioms šalių reikmėms tenkinanti. Monrealio protokolas nustatė tokių naudojimų kriterijus ir griežtą procedūrą, kuri taikoma šaliai, norinčiai gauti leidimą gaminti ar naudoti/importuoti kontroliuojamą medžiagą svarbiausiems poreikiams tenkinti. Pagal įmonių pateiktas paraiškas Šalis turi pateikti prašymą-pagrindimą Ozono sekretoriatui iki sausio 31 d. likus metams iki tų metų kuriems teikiamas prašymas. Kiekvienai medžiagai ir kiekvienam naudojimui ruošiamas atskiras prašymas-pagrindimas. Yra išleistas „Svarbiausiųjų naudojimo atvejų vadovas“ („Handbook on Essential Use Nominations“, June 2001).

Monrealio protokolas nerekomenduoja kontroliuojamas medžiagas išimties tvarka naudoti: šaldymo įrangos aptarnavimui ir tam tikruose medicininiuose aerozoliuose, neskirtuose oralinei inhaliacijai astmos ir lėtinės obstrukcinės plaučių ligos (toliau LOPL) gydymui.

Jei uždraustos medžiagos naudojamos laboratoriniams ir analitiniams tikslams, taikoma visuotinė išimtis. Tokiu atveju norint importuoti kontroliuojamą medžiagą nereikia laikytis svarbiausioms šalies reikmėms taikomos procedūros. Laboratoriniams ir analitiniams tikslams sunaudotų medžiagų kiekiai neįtraukiami į šalies suvartojimą. Tačiau būtina užtikrinti, kad kontroliuojamos medžiagos naudojamos tik Monrealio protokolo šalių patvirtintiems laboratoriniam ir analitiniams tyrimams.

Ataskaitos Ozono sekretoriatui pateikiamos kasmet iki sausio 31 d.

2.5.2. Medžiagos, kurioms taikoma ši išimtis

Chlorfluorangliavandeniliai (CFC), halonai, anglies tetrachloridas, 1,1,1-trichlorešanas, hidrobromfluorangliavandeniliai (HBFC) bei bromchlormetanas – šias medžiagas uždrausta gaminti, naudoti, importuoti ir eksportuoti išskyrus tuos išimties, kuriuos nustato Monrealio protokolas, atvejus, jei jos naudojamos svarbiausioms ir būtiniausioms šalies reikmėms.

Pagal Monrealio protokolą ir Reglamentą nuo 2005 metų sausio 1 d. metilbromidą galima

gaminti ir importuoti tik pagal šią išimtį, o taip pat karantiniam apdorojimui bei apdorojimui prieš transportavimą (skyrius 2.3.3).

Reglamentas leidžia metilbromidą naudoti ir tiekti į rinką iki 2005 metų gruodžio 31 d., vėliau tik pagal šią išimtį, o taip pat karantiniam apdorojimui bei apdorojimui prieš transportavimą.

2.5.3. Išimčių nustatymo kriterijai

Ypatingi naudojimo atvejai svarbiausioms šalies reikmėms tenkinti – tai kontroliuojamų medžiagų naudojimas, kada šios medžiagos negali būti pakeistos kitomis medžiagomis ir jų naudojimas būtinas, užtikrinant žmonių sveikatą ir visuomenės saugumą.

Tokia gamyba ir importas leidžiami tik tada, kai nėra tinkamų alternatyvų arba, kai nė viena šalis neturi recirkuliuotų ar regeneruotų reglamentuojamų medžiagų. Nekontroliuojamos tos ozoną ardančios medžiagos, kurios pagamintos prieš uždraudimą (esančios atsargose arba recirkuliuotos).⁴¹

Šių medžiagų kiekius, leidžiamus gaminti ar importuoti, Monrealio protokolo šalių susitikimas patvirtina kiekvienais metais pagal Šalių iš anksto pateiktus prašymus-pagrindimus.

Monrealio protokole apibrėžiami svarbiausių šalies naudojimo atvejų nustatymo kriterijai (MP IV/25). Kontroliuojamų medžiagų naudojimas laikomas naudojimu svarbiausioms reikmėms, tik jei:

- a) jis būtinas šalies piliečių sveikatai ir saugumui ir yra ypač svarbus visuomenės funkcionavimui (įskaitant kultūrinį ir intelektualinį aspektus);
- b) nėra techniškai galimų ir prieinamų alternatyvų ar pakaitalų, tinkančių gamtos saugos ir visuomenės sveikatos požiūriais.

Kontroliuojamų medžiagų gamyba ir suvartojimas svarbiausioms reikmėms leidžiamas tik šiais atvejais:

jeigu išnaudotos visos ekonomiškai galimos priemonės, kad iki minimumo būtų sumažinti naudojimo svarbiausioms reikmėms atvejai ir bet kokias su tuo susijusias kontroliuojamų medžiagų emisiją į aplinką;

jeigu atsargose nėra pakankamo kiekio ir reikiamos kokybės kontroliuojamų medžiagų arba nėra recirkuliuotų medžiagų, taip pat, atsižvelgiant į besivystančių šalių poreikius kontroliuojamoms medžiagoms.

2.5.4. Išimties svarbiausioms šalies reikmėms reglamentavimas

Pagal Monrealio protokolą

Šalių prašymus naudoti OAM svarbiausioms reikmėms Ozono sekretoriatas svarsto kiekvienais metais. Uždraudus kontroliuojamų medžiagų gamybą, Šalys, išimties tvarka, gali gauti leidimą

⁴¹ Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2004 m. balandžio 26 d. įsakymas Nr. D1-206 dėl LAND 50-2004 „Ozono sluoksnį ardančių medžiagų tvarkymo reikalavimų“ 1 strp. // Valstybės žinios. 2004, Nr. 69 - 2437

gaminti, naudoti ir importuoti šias medžiagas.

Šalys turi pateikti prašymus, kad gautų leidimą naudoti kontroliuojamą medžiagą pagal išimtį. Įstaigos ir kitos organizacijos savo pageidavimus turi pateikti atitinkamai vyriausybinei organizacijai (Lietuvos atveju Aplinkos ministerijai).

Šalys gali pateikti prašymus ateinantiems metams arba iš karto keliems metams. Jei prašymai pateikti po sausio 31 d. jie bus nagrinėjami tik kitais metais.

Susidarius ekstremaliai (avarinei) situacijai Ozono sekretoriatas gali sankcionuoti, pagal galimybę pritaikant išimties perdavimo procedūrą, suteiktą svarbiausiems naudojimui atvejams, naudoti ozoną ardančios medžiagos kiekį neviršijantį 20 tonų, pagal kokios nors Šalies paraišką, paduotą iki suplanuoto sekančio Šalių susitikimo (MP VIII/9).

Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas numato tuos pačius reglamentavimus svarbiausioms ir būtiniausioms šalies reikmėms kaip ir Monrealio protokolas.

Reglamentas taip pat leidžia laikinai naudoti draudžiamas medžiagas susidarius avarinei situacijai (Reglamento 4 straipsnis, 4b dalis).

Reglamento 4 straipsnis reglamentuoja medžiagų pateikimo į rinką ir jų naudojimo kontrolę. Komisija, gavusi valstybės narės kompetentingos institucijos prašymą ir laikydama nustatytos tvarkos, gali leisti taikyti laikiną išimtį, leidžiančią iki 2008 m. gruodžio 31 d. naudoti esamoje karinėje technikoje, jei įrodoma, kad konkrečiam naudojimui nei techniniu, nei ekonominiu požiūriu neturima ar negalima naudoti alternatyvių medžiagų ar technologijų (Reglamento 4 straipsnis, 1 dalis).

Reglamentas riboja į laisvą apyvartą Bendrijoje išleidžiamų iš trečiųjų šalių importuotų reglamentuojamų medžiagų kiekį. Šis kiekis ir kvotos nustatomos metams tam tikra tvarka. Jos nustatomos, be kitų atvejų, ir reglamentuojamoms medžiagoms, jei jos naudojamos svarbiausioms ar būtiniausioms reikmėms tenkinti (Reglamento 7 straipsnis).

Todėl patvirtinus šaliai tam tikrus konkrečios medžiagos kiekius svarbiausioms ir būtiniausioms reikmėms, Komisija lygiagrečiai patvirtina atitinkamas importo kvotas bei informuoja apie tai nacionalinį vartotoją.

2.5.5. Išimtis svarbiausioms šalies reikmėms

Išimtis svarbiausioms šalies reikmėms tenkinti taikoma visoms uždraustoms gaminti ir importuoti kontroliuojamoms medžiagoms. Halonų ir metilbromido atveju, išimtis vadinama išimtimi būtiniausioms šalies reikmėms.

Visuotinė išimtis taikoma kontroliuojamoms medžiagoms naudojamoms laboratoriniams ir analitiniams tikslams.

Monrealio protokole plačiau aprašomas ypatingas CFC naudojimo atvejis – jų naudojimas dozuojamuosiuose inhaliatoriuose.

Reglamente tik minima, kad taikoma išimtis svarbiausioms šalies reikmėms, atsižvelgiant į Protokolo IV/25 sprendimo kriterijus.

Monrealio protokolas (MP IX/20) ekstremaliu atveju, esant poreikiui, leidžia vienai Šaliai perduoti leidimą gaminti/eksportuoti chlorfluofangliavandenilius, skirtiems dozuojamiesiems inhaliatoriams (veikiantiems CFC pagrindu), svarbiausiems šalies poreikiams, kitai Šaliai, abiem Šalims susitarus.

2.5.6. Išimtis būtiniausioms reikmėms (halonams ir metilbromidui)

2.5.6.1 Halonai

Reglamente pabrėžiama, kad draudžiama gaminti, pateikti į rinką ir naudoti halonus, išskyrus tuos atvejus, kai jie naudojami būtiniausioms šalies reikmėms, kurios nustatomos pagal Monrealio protokole pateiktus kriterijus. Tačiau Reglamente yra priedas, kuriame konkrečiai išvardintos halonų naudojimo būtiniausioms reikmėms .

Reglamentas draudžia pateikti į rinką ir naudoti halonus, tačiau:

a) šis draudimas netaikomas iki 2002 m. gruodžio 31 d. utilizuotų, recirkuliuotų ir regeneruotų halonų pateikimui į rinką ir jų naudojimui esamose priešgaisrinėse sistemose arba halonų pateikimui į rinką ir naudojimui, siekiant patenkinti būtiniausias reikmes. Kasmet valstybių narių kompetentingos institucijos praneša Komisijai apie būtiniausioms reikmėms patenkinti naudotą halonų kiekį, priemones, kurių buvo imtasi jų emisijai sumažinti, tokios emisijos įvertintus duomenis bei naujausius darbus, padarytus identifikuojant ir naudojant atitinkamas alternatyvas. Kasmet Komisija peržiūri būtiniausias reikmes ir, jei reikia, nustatyta tvarka daro pakeitimus.

b) išskyrus būtiniausias naudojimo sritis, iki 2003 m. gruodžio 31 d. nutraukiamas priešgaisrinių sistemų ir gesintuvų, kuriuose yra halonų, eksploatavimas (jie turėjo būti išmontuojami), o halonai utilizuojami nustatyta tvarka.

Įmonės, kurios naudoja halonus kitoms, neišvardintoms reglamento VII priede, reikmėms, tačiau halonų naudojimas atitinka svarbiausių reikmių kriterijus ir nėra tinkamų alternatyvų, gali kreiptis į Aplinkos ministeriją, prašant išimties laikinai naudoti halonus. Šiuo atveju turi būti pateiktas LAND 50-2004 (15 punktas) 3 priede nustatytos formos prašymas – pagrindimas dėl išimties taikymo.

Išimties tvarka leidžiama reglamente nustatytais sąlygomis reglamento 5(3) punktas, pakeisti būtiniausioms reikmėms naudojamus halonus į hidrochlorfluorangliavandenilius (HCFC). Tokių įrenginių savininkas praneša apie praėjusiais metais įvykdytą pakeitimą (nurodant pakeisto halono bei panaudoto HCFC kiekį) Aplinkos ministerijai ne vėliau kaip iki kitų metų vasario 1 d. Prie tokio pranešimo pridedama laisvos formos pažyma apie įvykdytą halono utilizavimą, pasirašyta halono utilizavusios įmonės vadovo arba jo įgalioto asmens.⁴²

⁴² Aplinkos agentūros informacija. <http://www.am.lt/OAM/Halonain.htm> [žiūrėta 2008-11-15]

2.5.6.2 Metilbromidas

Metilbromido naudojimas svarbiausioms reikmėms, vadinamas naudojimu būtiniaisiais atvejais. Nuo 2005 metų metilbromidą galima gaminti ir importuoti tik pagal šią išimtį, o taip pat karantiniam apdorojimui ir apdorojimui prieš transportavimą. Nustatyti kriterijai, kuriais vadovaujantis įvertinama, ar metilbromido naudojimas yra būtinas. Šie kriterijai nesiskiria nuo bendrų kriterijų svarbiausioms šalies reikmėms nustatyti, tik pritaikyti žemės ūkiui. Yra išleistas „Metilbromido naudojimo būtiniausioms reikmėms vadovas“ (Handbook on Critical Use Nominations for Methyl Bromide, May 2002) apie metilbromido naudojimą būtiniausioms reikmėms ir prašymų-pagrindimų pateikimą.

Iš Bendrijos po 2004 m gruodžio 31 d. draudžiama eksportuoti metilbromidą arba produktus ir įrenginius, išskyrus asmeninio naudojimosi daiktus, kuriuose yra minėta medžiaga arba, kurių nuolatinis veikimas priklauso nuo jos tiekimo. Šis draudimas netaikomas, eksportuojant metilbromidą leistą naudoti būtiniausioms šalies reikmėms (Reglamento 11 straipsnis).

Monrealio protokolas leidžia, šalyje susidarius ekstremaliai (avarinei) situacijai, prieš tai pranešus Ozono sekretoriatui, naudoti metilbromidą, bet ne daugiau kaip 20 tonų.

Europos reglamente ši nuostata apibrėžiama taip - dėl nenumatyto tam tikrų kenkėjų masinio atsiradimo ar ligų protrūkio susidarius avarinei situacijai, valstybės narės kompetentingos institucijos prašymu Komisija gali leisti laikinai naudoti metilbromidą. Šis leidimas galioja ne ilgiau kaip 120 dienų ir ne didesniai kaip 20 tonų kiekiui (Reglamento 3 straipsnis, 2 dalis).

Metilbromidas Lietuvoje nenaudojamas nuo 2005 metų. Pasinaudojus Pasaulio aplinkos fondo parama, įmonės gavo specialią įrangą ir pradėjo naudoti pakaitalą – fumigantus. Metilbromidas yra viena iš nedaugelio medžiagų, tinkančių karantiniam apdorojimui ir apdorojimui prieš transportavimą, kuri yra patvirtinta ir pripažinta kontroliuojančių institucijų visame pasaulyje dėl jo didelio/gero veiksmingumo prieš daugelį kenkėjų, o taip pat dėl to, kad kenkėjai neįgauna atsparumo šiai medžiagai. Metilbromidas yra vienintelis fumigantas karantininiams kenkėjams kontroliuoti, tokiems kaip *Kaphra* vabalai, nematodai, erkės, šiengrauziai (jie taip pat kenkia ir grūdams).

Apdorojimas prieš transportavimą tai nestandartinės nekarantininio apdorojimo procedūros, kurios taikomos likus 21 dienai iki eksportavimo, prisilaikant oficialių šalies-importuotojos reikalavimų arba oficialių šalies-eksportuotojos reikalavimų. Oficialūs reikalavimai, tai reikalavimai, kurie vykdomi arba sankcionuojami nacionalinių aplinkos, augalų, gyvūnų ar sveikatos apsaugos institucijų arba nacionalinių institucijų reglamentuojančių produktų sandėliavimą.

Prieš transportavimą gali būti apdorojami produktai/kroviniai, konteineriai, laivai, sunkvežimiai ir kitos transporto priemonės.⁴³

Taikant šiuos apibrėžimus, visoms šalims įsakmiai rekomenduojama susilaikyti nuo metilbromido naudojimo ir naudoti ozoną neardančias technologijas kur tik įmanoma. Tuo atveju, jei

⁴³ Rekomendacijos. <http://www.am.lt/OAM/Rekomendacijos.doc> [žiūrėta 2008-11-18]

metilbromidas yra naudojamas, šalims rekomenduojama mažinti iki minimumo emisiją, pagal galimybes lokalizuoti naudojimą ir naudoti regeneruotą ar recirkuliuotą medžiagą.

2.5.6.3 Visuotinė išimtis medžiagoms, naudojamoms laboratoriniams ir analitiniams tikslams

Uždraustos ozoną ardančios medžiagos gali būti gaminamos ir importuojamos laboratoriniams ir analitiniams tikslams. Monrealio protokole tai vadinama visuotine išimtimi. Jei medžiagos naudojamos šiems tikslams, nereikia prašyti Ozono sekretoriato leidimo jų gamybai, importui ir eksportui pagal procedūrą taikoma svarbiausioms šalies reikmėms, tačiau reikia įsitikinti, kad medžiagos bus naudojama pagal paskirtį. Laboratoriniams ir analitiniams tikslams sunaudotų medžiagų kiekiai neįskaičiuojami į Šalies suvartojimą.

Europos reglamentas nenumato skirtingų nuo Monrealio protokolo nuostatų, susijusių su ozoną ardančių medžiagų naudojimu laboratoriniams ir analitiniams tikslams. Todėl nacionaliniai reikalavimai šiuo klausimu turi atitikti Monrealio protokolo nuostatas.

Europos reglamentas apibrėžia hidrochlorfluorangliavandenilių naudojimo kontrolę ir numato laipsnišką jų naudojimo nutraukimą, diferencijuojant šiuos reikalavimus pagal hidrochlorfluorangliavandenilių naudojimo sritis. Taikant išlygas, hidrochlor-fluorangliavandenilius leidžiama naudoti laboratorijose, įskaitant mokslinio tyrimo ir taikomuosius darbus (Reglamento 5 straipsnis, 2 dalis).

2.5.6.4 Ataskaitų pateikimas

Monrealio protokolas

Kasmet iki sausio 31 d. šalis, kuriai buvo leista pasinaudoti išimtimi, svarbiausioms reikmėms tenkinti, pateikia ataskaitą Ozono sekretoriatui pagal sprendime VIII/9 patvirtintą formą .

Europos Tarybos ir Parlamento reglamentas

Kasmet iki kovo 31 d. kiekvienas gamintojas, kuriam buvo leista pasinaudoti išimtimi svarbiausioms reikmėms tenkinti, pateikia Komisijai, nusiuntęs kopiją konkrečios valstybės narės kompetentingai institucijai, ataskaitą apie kiekvieną medžiagą, kuriai jis gavo leidimą, jos naudojimo sritį, praėjusiais metais sunaudotą kiekį, atsargų kiekį, visą recirkuliuotą arba sunaikintą kiekį, į Bendrijos rinką pateiktą ir (arba) eksportuotų tų medžiagų turinčių produktų kiekį.

Įmonės, norinčios importuoti, gaminti ir naudoti medžiagas pagal išimtį svarbiausioms ir būtiniausioms reikmėms, pateikia prašymus-pagrindimus Aplinkos ministerijai ne vėliau, kaip 14 mėnesių iki tų metų kuriems teikiamas prašymas. Pagal LAND 50 – 2004 reikalavimus , įmonės kiekvienais metais iki kovo 1d. pateikia Aplinkos ministerijai duomenis apie sunaudotą metilbromidą, tiksliai nurodant šios medžiagos naudojimo priežastį bei informuojant apie pažangą, padarytą vertinant ir naudojant alternatyvias medžiagas. Tai pačiai datai įmonės, naudojančios halonus būtiniausioms

reikmėms, pateikia ministerijai teisės akte nurodytą informaciją.⁴⁴

2.6. Žaliavos ir technologijos agentai

Cheminių medžiagų, ardančių ozono sluoksnį ir naudojamų žaliavoms ir technologijos agentams gamybą, naudojimą, importą bei eksportą reglamentuoja Monrealio protokolas ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas. Norint užtikrinti šių medžiagų teisėtą naudojimą, atsirado poreikis išskirti šias naudojimo sritis, t.y. technologijos agentus ir žaliavas. Šie procesai yra skirtingai reglamentuojami negu kitas naudojimas pagal Monrealio protokolą ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą. Būtent šiems tikslams skirti kiekiai:

- a) pagal Monrealio protokolą neįskaitomi į šalies suvartojimą;
- b) šiems tikslams leidžiama naudoti net uždraustas OAM.

Kas yra žaliava ir, kas yra technologijos agentas sunku atskirti, todėl reikia apibrėžti šias sąvokas.

Europos reglamento sąvokos:

„žaliava“ – tai bet kuri reglamentuojama ar nauja, t.y. naujai priskirta prie kontroliuojamų medžiagų, medžiaga, kuri proceso metu chemiškai transformuojasi, visiškai pakeisdama savo pradinę sudėtį, ir kurios emisija yra nedidelė.⁴⁵

„technologijos agentai“ – tai reglamentuojamos medžiagos, kurios 2 lentelėje išvardytų procesų metu ir 1997 m. rugsėjo 1d. veikusiuose įrenginiuose naudojamos kaip cheminiai technologijos agentai ir kurių emisija yra nedidelė.

„gamyba“ – tai pagamintų reglamentuojamų medžiagų kiekis, gautas atmetus šalių patvirtintomis technologijomis sunaikintą kiekį ir atmetus kiekį, gaminant kitas chemines medžiagas, naudotas tik kaip žaliava arba kaip technologijos agentas. Utilizuotas, recirkuliuotas ar regeneruotas kiekis gamybai nepriskiriamas.

„naudojimas“ – tai reglamentuojamų medžiagų panaudojimas produktų gamybos ar įrenginių eksploatavimo metu, visų pirma pakartotinai juos pripildant, arba kitų procesų metu, išskyrus jų naudojimą kaip žaliavos arba technologijos agento.

Komisija, atsižvelgusi į tuos kriterijus ir laikydamosi 18 straipsnio 2 dalyje nustatytos tvarkos, sudaro įmonių, kurioms kaip technologijos agentus leidžiama naudoti reglamentuojamas medžiagas, sąrašą ir kiekvienai konkrečiai įmonei nustato didžiausius leistinus emisijos lygius. Laikydamosi 18 straipsnio 2 dalyje nustatytos tvarkos ir atsižvelgdama į informacijos ar technikos raidą, įskaitant per Protokolo šalių susitikimą priimtame Sprendime X/14 numatytą peržiūrą, ji gali iš dalies pakeisti 2

⁴⁴ Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro 2004 m. balandžio 26 d. įsakymas Nr. D1-206 dėl LAND 50-2004 „Ozono sluoksnį ardančių medžiagų tvarkymo reikalavimų“ VII d. // Valstybės žinios. 2004, Nr. 69 - 2437

⁴⁵ Informacija. <http://www.am.lt/OAM/Zaliavos.htm> [žiūrėta 2008-11-16]

lentelę ir minėtą įmonių sąrašą.

Kontroliuojamos medžiagos yra naudojamos cheminiuose procesuose kaip technologijos agentai dėl jų unikalių cheminių ir/ar fizinių savybių kaip: yra chemiškai inertiškos reakcijos metu, nedegios, nesprogios ir kt.⁴⁶

Kontroliuojamos medžiagos kiekis naudojamas kaip žaliava ar kaip technologijos agentas nėra įskaičiuojamas į bendrą gamybą ir suvartojimą.

Medžiagos, naudojamos kaip žaliava kitoms cheminėms medžiagoms gaminti, nėra reglamentuojamos Monrealio protokolu kontroliuojamų medžiagų vartojimo požiūriu.

Tačiau Aplinkos ministerija turi kontroliuoti, ar cheminės medžiagos yra tikrai naudojamos kaip žaliava ar technologijos agentas.

2.6.1. Technologijos agentai

Tiek Monrealio protokolas tiek Reglamentas apibrėžia kontroliuojamų medžiagų naudojimo kaip technologijos agento atvejus. Monrealio protokole šie naudojimo atvejai yra detaliau išvardinti. Europos reglamente naudojimo atvejų nurodoma mažiau, čia nurodomas leistinas hidrochlorfluorangliavandenilių naudojimas, pakeičiant CFC arba anglies tetrachloridą.

Kontroliuojamų medžiagų gamyba, importas bei eksportas nėra draudžiamas, jeigu šios medžiagos bus naudojamos kaip žaliava arba technologijos agentas. Importuotojai turi užtikrinti eksportuotoją, kad šios medžiagos bus naudojamos šiam tikslui, kad naudojant šias medžiagas jų emisijos kiekis neviršys nustatytų limitų, bei pateikti Sekretariatui ataskaitą apie šiem tikslams importuotų medžiagų kiekius. Yra nustatomos kontroliuojamų medžiagų, naudojamų kaip žaliava arba technologijos agentas, kvotos. Toks šių medžiagų naudojimas šalyje nėra įskaičiuojamas į bendrą suvartojimą.

2.6.2. ES reglamento nuostatos dėl technologijos agentų ir žaliavų kontrolės

Pagal Reglamento 7 straipsnį, ribojamas į laisvą apyvartą Bendrijoje išleidžiamų iš trečiųjų šalių importuotų reglamentuojamų medžiagų kiekis. Kiekis ir kvotos nustatomos reglamentuojamoms medžiagoms, jei jos naudojamos žaliavoms arba kaip technologijos agentas.

Kvotos yra nustatomos toms OAM, kurių naudojimas nėra draudžiamas (metilbromidui, HCFC) taip pat uždraustoms reglamentuojamoms medžiagoms (CFC, CCl₄, 1,1,1-trichloretanui ir kitoms), jei jos naudojamos kaip žaliavos arba kaip technologijos agentai.

Lietuvai, įstojus į Europos Sąjungą, reglamentuojamas OAM eksportas iš ES į kitas šalis, tarp jų ir uždraustų naudoti medžiagų.

Reglamentuojamas medžiagas, kurios yra draudžiamos eksportuoti iš Bendrijos nedraudžiama

⁴⁶ Informacija. <http://www.am.lt/OAM/Tecnologijos%20agentai.htm> [žiūrėta 2008-11-16]

eksportuoti, jei jos bus naudojamos kaip žaliavos arba kaip technologijos agentai (Reglamento 11 straipsnis). Tam, kad gautų leidimą eksportuoti minėtas medžiagas, eksportuotojas turi patvirtinti leidimus išduodančiai nacionalinei institucijai, kad numatoma eksportuoti medžiaga importuojančioje šalyje bus naudojama kaip žaliava arba technologijos agentas, t.y. importuojančios šalies (importuojančios organizacijos ar nacionalinės kompetentingos institucijos) pateiktą patvirtinimą konkrečiam importuojamos medžiagos kiekiui.

2.6.3. Emisijos kontrolė

Naudojant OAM kaip žaliavą ar kaip technologijos agentą, atsiranda šių medžiagų emisija. Todėl turi būti imtasi visų galimų priemonių šiai emisijai mažinti.

Nereikšmingi kontroliuojamų medžiagų kiekiai, atsirandantys dėl neapdairumo ar atsitiktinumo gamybos metu, dėl nesureagavusios žaliavos, ar dėl jų kaip technologijos agentų naudojimo, kurie yra cheminėse medžiagose kaip nešvarumai, arba kurie išsiskiria produkto gamybos ar aptarnavimo metu, neturi būti įtraukti į kontroliuojamų medžiagų apibrėžimą.

Šalys privalo teikti Ozono sekretariatui/Europos Komisijai ataskaitas dėl žaliavų ir technologijos agentų naudojimo.

Šalys turi imtis veiksmų šių medžiagų emisijai kontroliuoti ir mažinti, įskaitant ir tokius veiksmus kaip tokios emisijos atsiradimo išvengimas, jos mažinimas, naudojant tinkamas valdymo technologijas ar proceso keitimus, sulaikymas ar sunaikinimas.

Jeigu kontroliuojamos cheminės medžiagos yra naudojamos kaip žaliava arba technologijos agentai, pagal jų naudojimą reglamentuojančius dokumentus turi būti reikalaujama imtis priemonių emisijos, atsirandančios šių procesų metu, mažinimui.

Tokiai kontrolei užtikrinti buvo nustatyti leistini emisijos lygiai toms šalims, kurios pranešė apie technologijos agentų naudojimą ar nenaudojimą.

2.6.4. Ataskaitų pateikimas.

Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas taip pat kaip ir Monrealio protokolas reikalauja Šalių pateikti ataskaitinius duomenis Komisijai dėl kontroliuojamų medžiagų naudojimo šioms tikslams (t.y. technologijos agentams ir žaliavoms).

Pagal Reglamentą kiekvienas reglamentuojamų medžiagų gamintojas, importuotojas ir eksportuotojas kiekvienais metais iki kovo 31d. pateikia Komisijai, nusiuntęs kopiją konkrečios valstybės narės kompetentingai institucijai, praėjusių metų sausio 1d. – gruodžio 31d. duomenis apie kiekvieną reglamentuojamą medžiagą.

Kasmet iki kovo 31d. Kiekviena įmonė, kuriai buvo leista naudoti reglamentuojamas medžiagas kaip technologijos agentą, pateikia Komisijai ataskaitą apie praėjusiais metais sunaudotą kiekį ir jas

naudojant susidariusios emisijos vertinius duomenis (Reglamento 19 straipsnis).

2.7. Ozono sluoksnį ardančių medžiagų ir jas turinčių gaminių ženklimas

Ozono sluoksnį ardančių medžiagų ženklimas yra svarbus keliais aspektais:

- ženklimas yra atitinkamos informacijos apie poveikį sveikatai ir aplinkai apsaugos perdavimo būdas naudotojui;
- ženklimas yra būtinas, kad profesionalūs naudotojai (ir darbdaviai, ir darbuotojai) galėtų nustatyti bei žinoti pagrindinius darbo saugos, sveikatos ir aplinkos apsaugos reikalavimus bei imtis atitinkamų darbo saugos, sveikatos apsaugos bei aplinkosaugos priemonių;
- ženklimas palengvina muitinės pareigūnų, sveikatos bei aplinkos apsaugos institucijų veiklą atliekant patikrinimus bei inspekcijas;
- ženklimas yra vienas iš efektyvių būdų informuoti visuomenę apie produkto ir gaminio saugumą, jo poveikį aplinkai bei žmonių sveikatai;

Pagal Pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų klasifikavimo ir ženklavimo tvarkos aprašą, patvirtintą LR aplinkos ir sveikatos apsaugos ministrų 2002-06-27 įsakymu Nr. 345/313, pakeitimas 2008-05-06 Nr. D1-237, ozono sluoksnį ardančios medžiagos bei šias medžiagas turintys preparatai turi būti klasifikuojami kaip pavojingi aplinkai, ženklinami pagal paminėtą tvarką ir jų etiketėje yra būtina rizikos frazė R59 „Pavojinga ozono sluoksniui“ bei atitinkamas pavojaus simbolis tais atvejais, kai to reikalaujama Tvarkoje. Visos ozono sluoksnį ardančios medžiagos ir šias medžiagas turintys preparatai, importuojami ir tiekiami į rinką masėje, turi turėti ženklimą, atitinkantį Pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų ženklavimo ir klasifikavimo tvarkos reikalavimus.

Lietuvoje yra įgyvendintas tam tikrų produktų ir gaminių grupių ekologinis ženklimas. Ekologinis ženklimas yra neprivalomas ir naudojamas aplinkai draugiškiems gaminiams ir produktams ženklinti, tai būtų kontroliuojamų medžiagų neturintys gaminiai ir produktai. Pagrindiniai, ekologinis ženklimas naudojamas įmonės įvaizdžio sudarymo bei plačiosios visuomenės informavimo apie produkto privalumus tikslais. Suprantama, kad produktai ir gaminiai, bent koku būdu priklausantys nuo ozono sluoksnį ardančių medžiagų, negali dalyvauti ekologinio ženklavimo sistemoje. Ši ženklavimo sistema atlieka visuomenės informavimo funkciją, taip pat netiesiogiai gali būti panaudota kontrolės tikslais nustatant produktus, kuriems netaikomos teisės aktų nuostatos, reglamentuojančios ozono sluoksnį ardančių medžiagų tvarkymą.⁴⁷

2.8. Kontroliuojamų medžiagų utilizavimas ir recirkuliavimas (R&R)

Kai kuriais atvejais, ozono sluoksnį ardančios medžiagos yra sunkiai pasiekiamos utilizacijai,

⁴⁷ Ekologinis ženklimas. http://209.85.129.132/search?q=cache:nFIj8CKArIEJ:www.eic-vilnius.lt/home/eic/lt/FilesForDownload/files/Kuodyte_Ekozenklas.ppt+Ekologinis+%C5%BEenklimas&hl=lt&ct=clnk&cd=3&gl=lt [žiūrėta 2008-10-30]

pvz. pastatų arba kitų gaminių izoliacinės medžiagos.

Kietų putplasčių (tame tarpe ir šaldytuvų izoliacinių medžiagų) atžvilgiu dažniausiai utilizavimo ir sunaikinimo etapai gali būti sujungti ir gali būti priimtas sprendimas, kad ekonomiškai yra naudingiau sudeginti ozono sluoksnį ardančias medžiagas turintį produktą, negu pirma regeneruoti kontroliuojamas medžiagas iš produktų (gaminių) ir vėliau šias medžiagas sunaikinti.

Kitais atvejais, pvz. šaldymo, oro kondicionavimo bei gaisro gesinimo įrenginiuose, ozono sluoksnį ardančios medžiagos yra pasiekiamuose konteineriuose. Šiais atvejais OAM surinkimas paprastai atliekamas įrenginių aptarnavimo metu arba jų gyvavimo pabaigoje, prieš juos išmontuojant.

Techniškai yra įmanoma utilizuoti tas ozono sluoksnį ardančias medžiagas, kurios yra ilgo naudojimo įrenginiuose ir kurios pasižymi uždelsta emisija.

Importo reglamentavimas paveikia kontroliuojamų medžiagų kiekius rinkoje ir pakelia jų kainas. Toks importuojamų medžiagų kainų kėlimas skatina R&R. Šis scenarijus yra įmanomas tik tuo atveju, jeigu ankstesniais metais nesudarytos didelės kontroliuojamų medžiagų atsargos.

Kadangi kontroliuojamų medžiagų stoka rinkoje ir aukštos kainos gali iššaukti jų kontrabandą, šios priemonės turi būti papildytos šių medžiagų sugriežtinta įvežimo kontrole.

2.8.1. Kvalifikaciniai reikalavimai

LR Aplinkos ministro, švietimo ir mokslo ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl kvalifikacinių reikalavimų darbuotojams, aptarnaujantiems, remontuojantiems, tikrinantiems ir išmontuojantiems ozono sluoksnį ardančių medžiagų turinčią šildymo ir oro kondicionavimo įrangą, šiluminius siurblius patvirtinimo, 2007, nurodo, kokie kvalifikaciniai reikalavimai nustatyti darbų vadovams ir techniniams darbuotojams. Vienas iš pagrindinių – turėti valstybės pripažintą darbo rinkos profesinio mokymo programos baigimo pažymėjimą.⁴⁸ Problema ta, kad kitose bendrijos šalyse šie pažymėjimai nepripažįstami.

Monrealio protokolas yra vienas aplinkosauginių tarptautinių sutarčių, kurios reglamentuoja aplinkosauginius klausimus per tarptautinę prekybą kontroliuojamomis medžiagomis, t.y. per šių medžiagų importą bei eksportą. Todėl kontroliuojamų medžiagų ir produktų/gaminių, turinčių kontroliuojamas medžiagas prekybos kontrolė glaudžiai siejama su galimybėmis kontroliuoti medžiagas ir produktus kertant valstybių sienas, taikant prekių kombinuotosios nomenklatūros klasifikaciją. Prekių KN (Kombinuotoji nomenklatūra) kodai yra didelė paspartis muitinės pareigūnams efektyviai kontroliuoti ozono sluoksnį ardančių medžiagų bei jas turinčius produktų/gaminių judėjimą.

⁴⁸ LR Aplinkos ministro, LR švietimo ir mokslo ministro, LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007m. vasario 1 d. įsakymas Nr. D1-78/ISAK-152/AI-30 dėl kvalifikacinių reikalavimų darbuotojams, darbuotojams, aptarnaujantiems, remontuojantiems, tikrinantiems ir išmontuojantiems ozono sluoksnį ardančių medžiagų turinčią šaldymo ir oro kondicionavimo įrangą, šiluminius siurblius, patvirtinimo // Valstybės žinios. 2004, Nr. 157 - 5737

Sėkmingas kontroliuojamų medžiagų importo licencijavimas bei kvotų sistemos įgyvendinimas reikalauja efektyvaus administravimo, aplinkosauginių bei muitinės institucijų atliekamos kontrolės, taip pat šių institucijų glaudaus bendradarbiavimo.

3. APLINKOS APSAUGOS POLITIKA IR PERSPEKTYVOS

3.1. Aplinkos apsaugos problemų sprendimas tarptautiniuose prekybos santykiuose perspektyvos

Paskutinius tris dešimtmečius, ryšio tarp prekybos ir aplinkos problema tapo vis labiau sprendžiama tarptautiniuose prekybos santykiuose. Supratimas būtinumo saugoti aplinką ir skatinti turimų išteklių stabilų vystymą, privedė prie aplinkos politikos priemonių griežtinimo. Tokios priemonės vyriausybių yra normaliai įgyvendinamos per reguliavimo ar ekonominius instrumentus. Kai kuriais atvejais naudojami abu instrumentų tipai.

Svarbiausi reguliavimo matai, yra sekantys :

- Produkto standartai, išdėstantys savybes, kurioms produktas, parduotas tam tikroje rinkoje, turi atitikti;
- Reglamentavimo procesas apima ir gamybos metodus ir teršimo standartus;
- Draudžiamas importas ir eksportas produktų, kurie yra pavojingi ar kenksmingi sveikatai;
- Importo ir eksporto apribojimai nustatyti įsakymu dėl gamtos išteklių saugojimo ir stabilaus vystymo; ir
- Įpakavimo ir ženklavimo reikalavimai

Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) kūrimo sutarties sąlygos nurodė „aplinkosaugos politikos aspektus, susijusius su prekyba“, kurie aiškūs PPO įsipareigojimuose. Preambulėje į Sutartį, skelbiamas sutarties tikslas, „kelti gyvenimo lygį ir garantuoti visišką užimtumą“, „plečiant gamybą ir prekybą prekėmis ir paslaugomis“ gali būti pasiekiamas „optimaliai naudojant pasaulinius išteklius pagal stabilaus vystymo tikslą, siekiant apsaugoti ir išsaugoti aplinką, derinant poreikius su galimybėmis ir problemomis skirtinguose ekonomikos plėtros lygmenyse.“⁴⁹

Pagrindinė atsakomybė už PPO darbą apie prekybą ir aplinką, buvo paskirta nuolatiniam prekybos ir aplinkos komitetui (PAK). Diskusijos, apie prekybos priemonių įtraukimą, priimtos šalių aplinkosaugos tikslais, vyksta šiame komitete; jos taip pat vyksta komitetuose, įkurtuose pagal individualias PPO sutartis.

Kiti skyriai, trumpai aprašo prekybos teiginius, kurie yra nusakomi PPO įstatymo nuostatų šviesoje. Šie teiginiai yra išvardijami žemiau:

- Aplinkosaugos priemonės, turinčios poveikį prekybai ir PPO įstatymo nuostatoms
 - proceso ir gamybos metodų naudojimas aplinkos reguliavime;
 - pakavimo reikalavimai;

⁴⁹ Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46 - 1620

- aplinkosauginės etiketės;
- suvartojimas ir kiti mokesčiai , skirti aplinkosauginiams tikslams.
- Prekybos sąlygos daugiašalėse aplinkosaugos sutartyse.
- Prekybos liberalizavimo aplinkosauginė nauda.

Esminės veikimo nuostatos, valdančios prekybos apimtis, priimtos vyriausybių dėl aplinkosaugos, yra nustatytos Visuotiniame susitarime dėl tarifų ir prekybos GATT 1994. Tačiau, GATT nėra tiesioginių nuorodų į aplinkosaugos problemas, pagrinde dėl to, kad pirmo GATT teksto aptarimo metu, aplinkosaugos ir ekologijos nuosmukio, atsiradusio dėl užterštumo ir gamtos resursų poreikvojimo , tikra esmė nebuvo žinoma.

XX GATT straisnyje pateiktos bendros išimtys, gali būti naudojamos šalių, nustatant prekybos apimtis. Laikantis nurodytų sąlygų jos leistų pasiekti aplinkosaugos tikslus. Straipsnis leidžia šalims įvesti draudimus ar kitus apribojimus, ne kitokius nei leidžiama pagal GATT 1994 nuostatas, jei jie yra būtini apsaugoti žmonių, gyvūnų ir augalų gyvybes ir sveikatą (XX straispnis(a)), ir susieti su senkančių gamtos išteklių apsauga, jei tokios priemonės vykdomos efektyviai kartu su apribojimais vidaus gamybai ir vartojimui (straispnis XX (g)).

Šalia GATT 1994 nuostatų, kai kurios nuostatos iš tam tikrų jungtinių PPO sutarčių yra tiesiogiai susijusios vidiniais ryšiais tarp prekybos ir aplinkos. Tai yra nuostatos pagal standartus Sutartyse dėl sanitarijos ir fitosanitarijos priemonių (SPS) ir techninių prekybos kliūčių (TBT), ir nuostatos Žemės ūkio sutartyse dėl subsidijų.

3.1.1. Proceso ir gamybos metodų naudojimas aplinkosaugos reglamentuose

Standartai gali būti grubiai padalinti į dvi kategorijas: produkto standartai ir proceso ir gamybos metodai (PGM) . Produkto standartai nurodo produkto charakteristikos specifikacijas (tokias kaip, eksploatacija, produkto saugumas, dimensijos) ir reikalavimus pakavimui ir žymėjimui. Jie turi būti išskirti iš PGM standartų, kurie nustato kaip prekės turi būti gaminamos. PGM standartai taikomi gamybos stadijoje t.y. iki to, kai produktai atsiduria pardavimo rinkoje.⁵⁰

Kiekviena šalis turi suverenę teisę reikalauti, kad importuojami produktai atitiktų gamybos standartus, taikomus prekėms, pagamintoms vietinėje rinkoje, su nuostata, saugoti aplinką, sveikatą bei žmonių ir gyvūnų saugumą. Kur tarptautiniai standartai yra negalimi ar laikomi netinkamais, šalys turi užtikrinti, kad standartai nėra priimtini ir taikomi tokiu būdu, sukurtų nereikalingus barjerus prekybai. Importuojanti šalis negali drausti importą tik todėl, kad produktas pagamintas gamykloje, kuri neatitinka nacionalinių vandens ir oro užterštumo standartų, ar tik todėl, kad produktas nebuvo pagamintas pagal gamybos metodus, nurodytus šalyje. Bet kuris iš šių reikalavimų būtų tolygus įpareigojimui eksportuojančiai šaliai priimti importuojančios šalies standartus, kurių, eksportuojanti

⁵⁰ Trade and environment. WTO, background paper submitted to the Trade and Environment // Seminar. – Kairas, 1998

šalis dėl savo gerų aplinkosauginių ir ekologinių sąlygų gali ir nenaudoti. Nepaisant PPO įstatymo, spaudimas iš aplinkosaugos lobistų, verčia vyriausybes leisti įstatymus, kurie daro poveikį prekybai – importai yra ribojami tuo pagrindu, kad prekės nebuvo pagamintos pagal metodus gamybos, primestos šitų įstatymų.

Europos Sąjunga draudžia gyvūnų, kurie pagaunami kojiniiais spąstais, kailių importą. Jungtinės Valstijos turi įstatymus, kurie riboja tuno importą iš šalių, kurios nereikalauja žvejų saugoti delfinus nuo jų bereikalingo žudymo, žvejojant tunus. Tai yra išipareigojimas, įvestas Jungtinių Valstijų žvejams. Tuo pačiu, Jungtinės Valstijos draudžia krevečių importą iš šalių, kurios neprisideda prie nacionalinių standartų, saugančių jūros vežlius nuo paėmimo, gaudant krevetes.

Standartai, naudojami tokių prekybos priemonių įvedimui, paprastai nėra pagrįsti moksliniais principais, bet atspindi vertybių prioritetus importuojamose šalyse. Į Jungtinių Valstijų priemones, draudžiančias tuno ir krevečių importą, buvo atkreiptas GATT/PPO dėmesys dispute, dėl šalių, kurios manė, kad jų eksportas buvo neigiamai paveiktas. Abiem atvejais sprendimas atsisuko prieš Jungtines Valstijas. Arbitrai ir apeliacinė komisija pastebėjo, kad šios priemonės nėra pateisinamos, pagal bendras išimtis, kurias leidžia XX straipsnis, nes jos buvo taikomos diskriminaciniu pagrindu ir sudarė neleistinus barjerus prekybai. Vėliau jie teigė, kad tokios priemonės sudaro ekstrateritorinį pritaikomumą vienos šalies PPO standartų kitoms šalims. Importuojančios šalys, svarstydamos tokias priemones, turėtų tyrinėti galimybę aptarti tarptautinės kooperacijos suderinimus tarp visų eksportuojančių ir importuojančių šalių, tam, kad užtikrinti priemonių nuoseklumą XX straipsnio nuostatomis. Tokie sunkumai, būdingi aptariant tarptautinio bendradarbiavimo sutartis, turėtų būti sumažinti. Tokios derybos reikalauja daug laiko ir aplinkosaugininkai spausdami imtis nedelstinių veiksmų, gali nepritarti savo vyriausybės veiksmų atidėjimui, kol nebus pasiektas konsensusas tarptautiniame lygmenyje. Dar daugiau, sąlygų aptarimai gali būti kompleksiniai, kaip daugeliu atvejų PPO parodo, nėra pagrįsti moksliniais svarstymais, bet vertybėmis, kurioms tam tikros šalys ar grupės šiose šalyse teikia svarbumą. Vertybės, kurios gali būti svarbios pasiturinčiai visuomenei, gali nebūti svarbios tiems, kurie turi žemas pajamas ir kitokius prioritetus.

3.1.2. Pakavimo reikalavimai

Pakuotė ar „pakavimas“ gali būti apibrėžiami kaip medžiaga ir gaminys, kuris naudojamas apsaugoti ar talpinti produktą ar prekę.

Pagrindinis aplinkosauginis tikslas, taikyti pakavimo reikalavimus tam, kad sumažinti pakuočių kiekį, kuris patenka į atliekas, ypač pakuočių, kurios turi būti sudeginamos ar užkasamos. Yra apskaičiuota, kad nuo 25% iki 30% atliekų svorio, susidarančio tipiniuose namuose Europos šalyse, yra pakavimo atliekos. Kadangi dauguma šių šalių trūksta vietos atliekų užkasimui, naujų reglamentų tikslas yra skatinti vietinius gamintojus, importuotojus ir užsienio kompanijas sumažinti pakavimo

atliekas, panaudojant pakavimo medžiagas keletą kartų ir perdirbant tas, kurios negali būti naudojamos daugiau nei vieną kartą.

Netgi kai pakavimo reikalavimai yra taikomi nešališku pagrindu vietinės gamybos ir importuojamiems produktams, jie gali iškelti tam tikras problemas ar sunkumus užsienio tiekėjams.

Pavyzdžiai pakavimo reikalavimų, įvestų dėl aplinkosaugos

Tai yra priemonės, draudžiančios naudojimą:

- Pakavimo medžiagų, kuriose yra švino, gyvsidabrio, kadmio
- Konteinerių, kurių negalima naudoti pakartotinai ar perdirbti;
- Pakavimo medžiagų, kurios neturi, arba turi mažiau nei reikiamą proporciją perdirbamų medžiagų.

Įmokų grąžinimo sistemos. Visa eilė šalių priėmė privalomas įmokų grąžinimo sistemas alaus ir gaiviųjų gėrimų skardinėms. Kai kurios šalys išplėtė sistemą dėl talpų dengimo impregnantais ir dažais. Kadangi vartotojas gali prašyti grąžinimo tik gražinęs talpas, sistema sukuria stimulą tai daryti.

3.1.3. Ekonominiai instrumentai

Gamtos išteklių mokestis. Šis mokestis gali būti imamas už žaliavas, kurios naudojamos pakuočių gamyboje. Tokio įvedamo mokesčio tikslas yra sumažinti gamtinių medžiagų naudojimą ir skatinti naudoti perdirbtas medžiagas.

Pakuotės mokestis. Šis mokestis taikomas pakavimo medžiagoms. Jis gali būti sudarytas taip, kad skatintų naudoti pakavimo medžiagas, kurios yra nekenskingos aplinkai. Pvz. pakavimo priemonės, pagamintos tik iš perdirbtų medžiagų gali būti neapmokestinamos, kai tuo tarpu tos, kurios pagamintos iš pakartotinio naudojimo pakuotės, gali būti mažiau apmokestinamos. Aukštesnės rinkliavos gali būti mokamos už talpas, kurios nėra perdirbamos ar panaudojamos dar kartą.

Šalia to, pramonė gali susitarti, kad laikysis savanoriško elgesio kodekso, kuris išdiskutuotas privataus sektoriaus asociacijų, siekdama sumažinti pakavimo atliekas ir padidindama pakuotės pakartotinį naudojimą ir perdirbimą. Kai pakavimo reikalavimai šalyse skiriasi, užsienio tiekėjams gali reikėti prisiimti aukštesnes kainas. Todėl tiekėjams, ypač iš besivystančių šalių, gali būti sunku laikytis įstatymų importuojamose šalyse, kurios įveda išsipareigojimus, susijusius su rinkimu ar pakartotiniu naudojimu, perdirbimu ar galutiniu pakavimo atliekų atsikratymu, jei:

- jie mano, kad išlaidos prisijungti prie privalomos programos (narystės ir prisiregistravimo mokesčiai, taip pat išlaidos vykdyti pakavimo reikalavimus pagal programas) yra aukštos, lyginant su pardavimu importo rinkoje; ir

- įrengimai nepritaikyti naudojamoms pakavimo medžiagoms. Pavyzdžiui, programa gali numatyti plastiko, gofruoto popieriaus, ar statybinio kartono rinkimą, bet nerenka medienos pakavimo medžiagų ar kitų medžiagų, plačiai naudojamų besivystančiose šalyse.

Kai kurie sunkumai gali būti labai sumažinami harmonizuojant pakavimo ir atliekų šalinimo reikalavimus tarptautiniu mastu.

3.1.4. Aplinkosuaginių etikečių tipai

Paskutiniaisiais metais žymiai išaugo produktų ar jų pakuočių žymėjimas aplinkosauginėmis etiketėmis, pabrėžiant jų aplinkosauginius bruožus ir požymius kai sprendimas naudoti etiketę, yra priimamas gamintojų ar mažmenininkų kurie parduoda produktus su savo prekės ženklu. Kai kuriais atvejais, kai kurios etiketės gali būti primestos privalomo reglamento. Tokie reglamentai reikalauja įspėti vartotojus apie žalingas savybes produktuose, pvz apie freono (CFC) turinį.

Kai kurios iš šių etikečių yra savanoriškos. Savanoriškos aplinkosauginės etiketės yra naudojamos kaip rinkos technologija skatinati produkto pardavimą, jų aplinkosauginių savybių pagrindu. Jos gali būti grubiai dalijamos į dvi kategorijas. Pirmai kategorjai priklausytų aplinkosauginės rinkos etiketės, kurios skelbia gamintojų ir mažmenininkų reikalavimus, kad produktas, turintis šią etiketę, turi tam tikrus apibrėžtus aplinkosauginius vertinimus ar savybes. Kai kuriais atvejais, tam, kad užtikrinti vartotojus dėl aplinkos reikalavimų tikslumo, jie gali būti patvirtinti nepriklausomų tyrimo laboratorijų ir inspektavimo agentūrų. Šios aplinkosauginės etiketės turėtų būti atskirtos nuo antros kategorijos etikečių, kur leidimas naudoti etiketes yra patvirtintas vyriausybės finansuojamų ar privačių nepriklausomų tarnybų, kai yra aišku, kad gamintojas ar tiekėjas atitinka kriterijus ir sąlygas, kurias jis uždėjo ant etiketės. Antros kategorijos yra paprastai vadinamos „eko-etiketėmis“.

3.1.5. Eko-etikečių sistemos

Vienas iš svarbiausių eko-etikečių sistemos bruožų yra, kad kriterijus, naudojamas suteikiant teisę naudoti etiketę, sukurtas eko-etikečių tarybos. Tokie kriterijai yra beveik nekintamai nustatyti „gamybos ciklo“ analizės pagrindu, procesas taip pat nukreiptas į požiūrį nuo žaliavos iki atliekų.

Produkto poveikio aplinkai vertinimas yra daromas įvairiuose jo gamybos ciklo etapuose. Į šiuos etapus įeina išankstinė gamyba (t.y. žaliavos apdirbimas), gamyba, skirstymas (įskaitant pakavimą), utilizacija ar suvartojimas ir naikinimas po naudojimo. Gyvenimo ciklo analizės metodikos skiriasi įvairiose sistemose. Kai kuriose sistemose, detalizuota poveikio aplinkai analizė yra atliekama kiekvieno produkto komponento, kiekviename gyvenimo ciklo etape, pagrindu. Kitos sistemos analizuoja aplinkosauginį indėlį, susijusį tik su tam tikrais produkto gyvavimo ciklo etapais. Kriterijai, sukurti technikos ekspertų, gyvavimo ciklo analizės pagrindu yra patvirtinami prisiekusiųjų tarybos, kuri susideda iš susijusios pramonės atstovų, aplinkosaugos atstovų, vartotojų ir kitų grupių bei vyriausybės. Daugeliu atvejų, net jei produkto poveikis aplinkai visuose gamybos etapuose yra paisomas, galutinis kriterijus gali būti pagrįstas tik vienu ar dviem aplinkosauginiais vertinimais (pvz.

energijos suvartojimas naudojant, perdirbamumas).

Vyriausybės įsitraukimo į sprendimų priėmimo procesą lygis, susijęs su produktų parinkimu ir kriterijais, naudojamais etikečių suteikime, skiriasi įvairiose šalyse. Eko – etikečių institucijos, ir ypač pradžioje, turi stengtis gauti vyriausybės finansinę paramą, nes tyrimai ir techninis darbas, kuriant kriterijus, pagrįstus požiūriu nuo žaliavos iki atliekų, reikalauja tam tikrų išlaidų.

Vyriausybės įtraukimas į etikečių programas iš esmės yra pageidautinas, nes esama geresnė pozicijoje, užtikrinant, kad priimti kriterijai yra pagrįsti objektyviais aptarimais ir kad jie atspindi subalansuotą pramonės, aplinkosaugos grupių ir kitų suinteresuotų grupių, požiūrį.

3.1.6. Pasaulinis Ekologinio ženklinimo tinklas (PEŽT) ir misija

Tai tarptautinė pelno nesiekianti asociacija, kuriai priklauso aplinkosauginį ženklinimą vykdančiosios organizacijos, įkurta 1994 metais, siekianti patobulinti, paskatinti ir išvystyti gaminių ir paslaugų ekologinį ženklinimą.

Pasaulinio Ekologinio Ženklinimo Tinklo misija:

- tobulinti, skatinant ir vystant produktų ekologinį ženklinimą, teikti patikimas pasaulines ekologinio ženklinimo programas ir ekologinio ženklinimo standartus;
- puoselėti organizacijos narių bendradarbiavimą, apsikeitimą informacija bei jos harmonizavimą tarp organizacijos narių;
- palengvinti informacijos vertinimo procesus, apžvelgiant ekologinio ženklinimo standartus iš viso pasaulio;
- dalyvauti tarptautinėse organizacijose iš esmės skatinančiose ekologinį ženklinimą;
- skatinti paklausą ir tiekimą aplinkai palankių gaminių ir paslaugų.

Pasaulinio Ekologinio Ženklinimo Tinklo nariai palaikydami PEŽT misiją:- teikia kriterijus gaminių ir paslaugų sertifikavimui, kurie pasižymi mažesniu poveikiu aplinkai, negu analogiškų funkcijų gaminiai;

- teikia informaciją, patarimus ir techninę pagalbą organizacijoms ruošiančioms ar vystančioms programoms;
- teikia informaciją visuomenei;
- atstovauja ekologinio ženklinimo problemų interesus įvairiuose tarptautiniuose susitikimuose ir renginiuose.⁵¹

3.1.7. GATT nuostatos dėl aplinkosauginių etikečių

Pagrindinės GATT susitarimo nuostatos, taikomos aplinkosauginėms etiketėms atspindi

⁵¹ **Pasaulinis ekologinio ženklinimo tinklas.**

http://209.85.129.132/search?q=cache:1pfcH0zR_p8J:aaa.am.lt/VI/files/0.849416001219225688.doc+Ekologinis+%C5%B4+Enklinimas+pasauelyje&hl=lt&ct=clnk&cd=1&gl=lt [žiūrėta 2008-10-30]

Prekybos kliūčių reglamente (PKR). Liberalizuojant pasaulio prekybą prekėmis ir paslaugomis, gyvybiškai svarbu, kad vykdoma prekybos politika padėtų išlaikyti atviras trečiųjų šalių rinkas Europos Sąjungos eksportuotojams. Europos Sąjungos Taryba priėmė Prekybos kliūčių reglamentą (Tarybos reglamentas Nr.3286/94), įsigaliojusį 1996m. sausio 1d.

3.1.7.1 Vartojimas ir kiti mokesčiai taikomi aplinkosaugos tikslais

Vidiniai mokesčiai ir rinkliavos – tokie kaip vartojimo mokesčiai, gamybos rinkliavos, emisijos rinkliavos ir administracinės rinkliavos – yra vis plačiau naudojami siekiant aplinkosauginių tikslų.

GATT taisyklės

GATT taisyklės leidžia apmokestinti importuojamus produktus (šalia maito prievolių) vidiniais mokesčiais, kurie mokami už vietinius produktus. III.2 GATT straipsnis pamini nacionalinio požiūrio taisyklę apie vidinį apmokestinimą ir valstybę, kurios importuojami produktai neturi būti pavaldūs“ tiesiogiai ar netiesiogiai, vidiniams mokesčiams ar kitoms vidinėms rinkliavoms, kurios yra taikomos vietiniam produktui“. Gamybos ir administracinės rinkliavos bus pastovios pagal GATT taisykles tol, kol importuojamai produkcijai nėra aukštesnės nei taikomos vietinės kilmės produkcijai.⁵²

3.1.8. Mokesčių rinkliava, siekiant aplinkosauginių tikslų

3.1.8.1 Produktų mokestis

Jis taikomas produktams, kurie teršia arba todėl, kad kai kurie jų komponentai kelia šalinimo problemų.

Tarp šių produktų yra pavojingos cheminės medžiagos ir preparatai, turintys fosfatų, baterijos, turinčios sunkiųjų metalų ir negražinamos pakuotės. Tokios rinkliavos gali būti taikomos žemesniu lygiu, kad skatinti vartojimą mažiau teršiančių produktų tokių kaip bešvinis benzinas.

3.1.8.2 Emisijos mokestis

Jis taikomas teršalams, išleidžiamiems į orą, vandenį ar dirvožemį, arba triukšmo pavidalu. Jie gali būti apmokestinami pagal išėikvojimą (tuo atžvilgiu jis panašus į produkto mokestį ir turės panašius prekybos efektus) arba gali turėti vartotojo mokesčio formą, kad padengtų išlaidas, kurios atsiranda perdirbant atliekas.

3.1.8.3 Administracinis mokestis

Jis paprastai taikomas kartu su reguliavimo instrumentais, kad padengtų vyriausybės paslaugų išlaidas, ir gali turėti licenzijos, registracijos, tikrinimo ir kontrolės mokesčių formas.

3.1.8.4 Vidaus ir importo mokesčių pajamų naudojimas

Ar gali vidiniai mokesčiai taršiams produktams, taikomi tiek vietinei gamybai tiek

⁵² Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos (GATT 1994) 3 str. (e) // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46 - 1620

importuojamai produkcijai, būti imami tik vietinių aplinkosauginių programų finansavimui.

Tas teiginys buvo svarstomas GATT disputų viešoj diskusijoje 1987 metais, gavus nusiskundimą iš Europos komiteto, Kanados ir Meksikos dėl Jungtinių Valstijų superfondo pataisymo ir naujo įstatymo. Įstatymas įgaliojo importuojamų ir vietinių chemikalų mokesčių, naudoti superfondo programos finansavimui, kuri skirta gamybos procese šalyje atsiradusių pavojingų atliekų tvarkymui. Jungtinės Valstijos tvirtino, kad priemonės atitinka III GATT straipsnį, kuris leidžia šalims koreguoti muito mokesčius importuojamiems produktams pagal renkamus vietinius mokesčius. Europos Komitetas ginčijosi, kad mokesčiai neturi būti imamas iš importuojamų produktų.

Dėl koncepcijos pagal teršėjas moka principą, tik vietinė gamyba turi būti apmokestinama. Specialistų grupė pastebėjo, kad principas, taip pat priimtas šalių Viešo valdymo ir teritorinės plėtros direktorato savanoriškais pagrindais, nebuvo GATT įstatymo dalimi. Detaliau jis sako, kad: „Bendro susitarimo taisyklės apie muito mokesčio derinimą“ suteikia GATT šaliai narei „galimybę vadovautis teršėjas moka principu, bet jis neįpareigoja tai daryti“ .

Specialistų grupė pastebėjo, kad GATT šalis narė: norinti apmokestinti tam tikro vietinio produkto pardavimą (nes jis teršia vietinę aplinką) ir norinti įvesti mažesnę mokesčių ar visai neapmokestinti importuojamos produkcijos (nes jų sunaudojimas ar naudojimas kelia mažiau aplinkosaugos problemų), taigi gali iš principo laisvai tai daryti. Tarybos viešose diskusijose sakoma, kad netinkama kai mokesčiai, kuris turėtų išimtinai finansuoti importuojančios šalies vietines aplinkosaugos programas, yra imamas ir nuo importuojamų produktų. Tačiau, kadangi jos įgaliojimas reikalavo, jog atvejis tur būti ištirtas pagal egzistuojančius įstatymus, Viešos diskusijos taryba, manydama , kad Jungtinių Valstijų priemonės atitiko GATT nuostatomis, pasiūlė, kad GATT aplinkosaugos priemonių, ar tarptautinės prekybos grupė turėtų nuspręstų, ar teršėjas moka principas turėtų būti įtrauktas į GATT susitarimą ir ar bet kokie pakeitimai GATT taisyklėse, susijusiose su pasienio mokesčio derinimu, buvo būtini. Šios pastraipos priedas aprašo pagrindinius šio principo bruožus.

3.1.9. Prekybos nuostatos daugiašalėse aplinkosauginėse sutartyse

Yra virš 140 tarptautinių susitarimų ir priemonių aplinkosaugos srityje. Apie 20 tokių daugiašalių aplinkosauginių susitarimų (DAS) turi prekybos nuostatas. Jos gali būti suskirstytos į tris kategorijas:

- sutartys, dėl pasienio kontrolės saugant globalines vertybes nuo užterštumo. Tokių sutarčių pavyzdžiai yra Vienos konvencija dėl Ozono sluoksnio saugojimo, Monrealio protokolas ir sutartis apie Klimato pokyčius.

- Sutartys, apsaugoti nykstančias rūšis, migruojančius paukščius ir gyvūnus, žuvis ir jūros gyvūnus. Pavyzdžiai yra tarptautinės prekybos konvencija nykstančių laukinių faunos ir floros rūšių

(CITES) ir tarptautinė konvencija dėl banginių medžioklės reguliavimo. Tų sutarčių nuostatose yra nuorodos apie metodus, kaip gaudyti ar žudyti laukinius gyvūnus ir žuvis.

➤ Sutartys, kontroliuoti gamybą ir prekybą pavojingais produktais ir medžiagomis. Tokių sutarčių pavyzdžiai yra Bazelio konvencija kontroliuoti Tarpsieninius žalingų atliekų judėjimus ir jų saugojimą, ir Londono nuorodos dėl Informacijos pasikeitimo apie chemikalus tarptautinėje prekyboje.

Kalbant bendrai, įsipareigojimai šalių sutartyse įvesti prekybos kontrolei, importo ir eksporto apribojimo priemonių nustatymui.

GATT susitarimo požiūriu prekybos apribojimų įvedimas kitoms šalims, dalyvaujančioms daugiašaliuose aplinkosauginiuose susitarimuose, gali nesukelti jokių problemų, nes visos DAS dalyvės susitarė dėl apribojimų įvedimo. Kiekviena šalis narė galės pagrįsti draudimą esant būtinu pagal XX straipsnį.

Daugiašalės aplinkosauginės sutartys taip pat draudžia prekybą su šalimis, kurios nėra sutarties dalyvės. Pavyzdys tame kontekste dažnai yra Monrealio protokolas. Jis kviečia šalis nares, mažinti gamybą ir vartojimą medžiagų, kurios mažina ozono sluoksnį (įvardintos kaip kontroliuojamos medžiagos) 2000 metais. Dėl prekybos su šalimis narėmis, protokolas palieka kiekvienai šaliai nuspręsti, kaip ji turi riboti savo eksportą ir importą tokių medžiagų ir tokių medžiagų sunaudojimą iki nustatytos datos. Protokolo narių buvo reikalaujama drausti prekybą su ne narėmis, prekiaujant medžiagomis, kurios naikina ozono sluoksnį, tuoj po to, kai protokolas pradėjo veikti. Panašios nuostatos reikalauja, kad narės priimtų ne narėms daugiau prekybos ribojimo priemonių, inkorporuotų į Bazelio ir Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių (CITES) tarptautinės prekybos konvencijas.

Tos nuostatos kelia dvi grupes klausimų. Pirma, prekybos nuostatos, reikalaujančios šalių narių drausti ar riboti prekybą su šalimis ne narėmis dėl aplinkosauginių susitarimų yra tikrai būtinos ir pageidautinos ekonomikos atžvilgiu? Antras klausimas yra, ar šios nuostatos, kurios taikomos diskriminaciniu pagrindu importams ir eksportams iš šalių ne narių, yra derančios su narių įsipareigojimais, pagal bendrus tarptautinio įstatymo principus - GATT įstatymą?

3.1.10. Prekybos liberalizavimo aplinkosauginė nauda

Vienas iš dažniausių ir svarbiausių teiginių, sulaukiančių Prekybos ir aplinkos komiteto (PAK) dėmesio, yra ryšys tarp prekybos liberalizavimo ir aplinkos apsaugos nepertraukiamo vystymosi. Kaip pagrindą diskusijai, PPO sekretoriatas paruošė dokumentą, apimančią visą eilę sektorių (žemės ūkį, energiją, žvejybą, miškininkystę, spalvotuosius metalus, tekstilę ir rūbus, odą, ir aplinkosaugos paslaugas), pabrėždamas vyraujančius ribojimus prekyboje ir reformas kiekviename sektoriuje ir aplinkosauginę naudą, susijusią su jų panaikinimu. Dokumentas sako, kad plačiąja prasme, prekybos liberalizavimas nėra pirminė aplinkosaugos užduotis, kaip ir prekybos instrumentai nėra geriausia strategija tam, kad atkreiptų dėmesį į aplinkosaugines problemas. Reikšmingiausia dalis santykio tarp

prekybos liberalizacijos ir aplinkos yra atspindėta jos netiesioginiuose padariniuose gamybos ir vartojimo lygmenyse ir struktūroje. Taigi, aplinkosauginė nauda, pašalinant prekybos draudimus ir apribojimus, panašu, kad yra netiesioginė ir neapibrėžiama bendrais terminais. Pagrindinė Sekretoriato dokumento prielaida yra ta, kad gerai funkcionuojančioje, rinka pagrįstoje ekonomikoje, kainos didėjimas parodo reliatyvų išteklių mažėjimą ir vartotojo prioritetus; jų vaidmuo yra efektyviai paskirstyti išteklius. Visuomenės gerovei gali pakenkti, kai rinkos kainos negali apimti poveikio aplinkai žalos ir todėl gaunama klaidinga informacija apie optimalų išteklių naudojimą. Iškreiptos kainos prisideda prie besaikio nykstančių išteklių eikvojimo, generuoja naujas aplinkosaugos problemas. Tačiau, dokumente išskiriamas teigiamas santykis tarp prekybos ribojimų panaikinimo ir pagerėjusios aplinkosaugos kokybės. Tokio santykio dėka:

- Efektyvesnė konkurencingumo faktoriaus naudojimo ir vartojimo struktūra;
- Mažinimas skurdas plėtojant prekybą ir skatinant protingą gamtos resursų naudojimą;
- Per rinkos liberalizavimą auga prieinamumas prie prekių ir paslaugų susijusių su aplinkosauga ;
- Geresnės sąlygos tarptautiniams ryšiams dėl besitęsiančio daugiašalių derybų proceso.

Besivystančioms šalims, prekyba yra pagrindinė prieinama priemonė tinkamai aplinkos apsaugai užtikrinti. Politiniai pažadai, padaryti Jungtinių Tautų Aplinkos ir Vystymosi (UNCED) konferencijoje, apie didelius finansinius ir technologinius pervedimus, kad padėti besivystančioms šalims tenkinti aplinkos apsaugos poreikius ekonominio vystymosi procese, nebuvo įvykdyti. To pasekoje, prekybos liberalizavimas, keliant susidomėjimą produktų eksportu į besivystančias šalis , tapo pagrindiniu reikalavimu siekiant padėti šių šalių stabiliam vystimuisi.

Aplinkos politika ES mastu yra prasminga, nes visi ES piliečiai turi teisę į tokį patį aplinkos apsaugos lygį, o įmonės turi teisę veikti tokiomis pačiomis konkurencijos sąlygomis. Tačiau svarbiausias principas yra lankstumas. Reikėtų kuo labiau atsižvelgti į skirtingas nacionalines aplinkybes, o kai kuriuos sprendimus geriausia priimti vietos lygmeniu.⁵³

⁵³ Skaitinių skyrelis. http://ec.europa.eu/publications/index_lt.htm [žiūrėta 2008-12-01]

I Š V A D O S I R S I Ū L Y M A I

1. Magistriniame darbe išnagrinėtos netarifinės reguliavimo priemonės importuojant ir eksportuojant chemines medžiagas darančias neigiamą poveikį aplinkai ir preparatus bei ozono sluoksnį ardančias medžiagas, pateikta jų klasifikacija;
2. Europos Bendrijoje ir Lietuvos Respublikoje importuojamų, eksportuojamų, platinamų ir naudojamų profesionalioje veikloje cheminių medžiagų ir preparatų, o ypač pavojingų, reglamentavimas yra labai sudėtingas. Sudėtingas jų klasifikavimas pagal pavojingumą, rizikos ir kitus faktorius. Kai kurios cheminės medžiagos įrašytos keliuose sąrašuose, kuriems taikomi skirtingi apribojimai. Nėra teisės akto apjungiančio prekyboje taikomas netarifines reguliavimo priemones. EB tikslinga būtų leisti leidinį, kuris būtų prekybos cheminėmis medžiagomis ir preparatais praktinis vadovas;
3. Sudėtingas importuojamų, eksportuojamų, platinamų ir naudojamų profesionalioje veikloje cheminių medžiagų ir preparatų administravimas. Dirba daugybė institucijų, jų padalinių, skyrių ir poskyrių, kuriems funkcijos paskirstytos labai smulkiai, pagal kiekvieną teisės aktą ir jame nurodytą reikalavimą. Aplinkos ministerija ir aplinkos apsaugos agentūra, turėtų apjungti visų institucijų darbą ir būti kompetentinga daryti išvadas ir teikti pasiūlymus dėl cheminių medžiagų ir preparatų valdymo ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Europos Sąjungoje;
4. Europos Sąjungoje yra akcentuojamas lankstumas, siekiant apsaugoti Europos šalių eksporto interesus, užtikrinant aukščiausią aplinkos apsaugos ir visuomenės sveikatos lygį. Vadovaudamasi subsidiarumo principu, Lietuvos Respublikos vadovybė galėtų nuspręsti kokias pavojingas medžiagas ir preparatus leisti įvežti į Respubliką, ir taikyti daugiau draudimų;
5. Ozono sluoksnį ardančių medžiagų vartojimo sumažinimą sąlygoja Lietuvoje įgyvendintos priemonės, visuomenės ir ūkio objektų informavimas apie jų daromą žalą, galimus šių medžiagų pakaitalus, apie Europos Sąjungos ir nacionalinius teisės aktų reikalavimus. Dauguma priemonių įgyvendinta pasinaudojus negrąžintina Pasaulio aplinkos fondo parama, kurios bendra vertė sudarė virš 4,9 mln. JAV dolerių;
6. Vyriausybė turi imtis priemonių mažinti ir/arba drausti įrenginių, priklausančių nuo kontroliuojamų medžiagų, naudojimą. Tai gali būti padaryta: įvedant mokesčius parduodamiems įrenginiams, kurie priklauso nuo kontroliuojamų medžiagų, sumažinant mokesčius, kurie naudoja alternatyvias medžiagas, subsidijuoti įrenginių, naudojančių alternatyvias medžiagas, naudojimą ir gamybą;

7. Reikalinga stiprinti profesionalioje veikloje naudojamos OAM turinčios įrangos kontrolę, šias funkcijas pavedant ne žemiausioms grandims, bet šia specifine kryptimi dirbančiom, aukščiau stovinčiom organizacijom;
8. Svarbu tinkamai apmokyti bei informuoti muitinės pareigūnus, kad mokėtų atskirti ozono sluoksnį ardančių medžiagų pagrindu veikiančius įrenginius nuo kitų įrenginių.
9. Teisės aktų, reglamentuojančių cheminių medžiagų tiekimą į rinką, pagrindas turėtų būti ne „prekyba“, o „aplinka“. Turi būti ribojama ir visiškai uždraudžiama prekyba pavojingomis cheminėmis ir preparatais, teršiančiais aplinką ir kenkiančiais sveikatai, nepriklausomai nuo jų paklausos prekyboje.
10. REACH dėka tikimasi pagerinti ES piliečių sveikatos ir aplinkos apsaugą, ir kartu padidinti ES cheminių medžiagų pramonės inovacinį pajėgumą ir konkurencingumą
11. REACH reglamento nuostatų įgyvendinimas, susijęs su cheminių medžiagų ir preparatų brangimu;
12. Būtina Užtikrinti įmonių specialistų ir nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą rengiant ir propaguojant ekologinius kriterijus produktų grupėms dėl Europos Bendrijos ekologinio ženklo suteikimo.

L I T E R A T Ū R A

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

Lietuvos Respublikos įstatymai

1. Aplinkos apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 60 – 2004.
2. Cheminių medžiagų ir preparatų įstatymas // Valstybės žinios. 2008, Nr. 76 – 3000.
3. Muitinės įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr.73 - 2517
4. Nuodingųjų medžiagų kontrolės įstatymas // Valstybės žinios 2001, Nr. 64-2330; 2004, 163 – 594.
5. Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuoti tarptautiniai dokumentai
6. Pasaulio prekybos organizacijos steigimo sutartis, Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos (GATT 1994) // Valstybės žinios. 2001, Nr. 46 - 1620
7. Roterdamo konvencija dėl sutikimo, apie kuri pranešama iš anksto, procedūros, taikomos tam tikroms pavojingoms cheminėms medžiagoms ir pesticidams tarptautinėje prekyboje //Valstybės žinios, 2004, Nr. 42-1368.
8. 1985 m. Vienos konvencija dėl ozono sluoksnio apsaugos // Valstybės žinios, 1994, Nr. 99 – 1985
9. 1987 m. Monrealio protokolas dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų // Valstybės Žinios, 1998, Nr. 23 – 571; 2004, 42 -1372; 2004, 42-1373.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai
11. 1994 m. gruodžio 19 d. nutarimas Nr. 1279 „Dėl prisijungimo prie 1985 metų Vienos konvencijos dėl ozono sluoksnio apsaugos, 1987 metų Monrealio protokolo dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų ir Muitinių bendradarbiavimo tarybos 1990 m. birželio 26 d. rekomendacijos dėl medžiagoms, kurios kontroliuojamos pagal Monrealio protokolą dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų, skirtų subpozicijų, įtraukimo į nacionalines statistikos nomenklatūras, siekiant pagerinti duomenų apie šių medžiagų gabenimą, surinkimą ir palyginimą priėmimo“ // Valstybės žinios. 1994, Nr. 99 – 1985.
12. Ministrų įsakymai
13. Aplinkos ministro 2004 m. balandžio 26 d. įsakymas Nr. D1 - 206 “Dėl LAND 50-2004 „Ozono sluoksnį ardančių medžiagų tvarkymo reikalavimų“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 69 – 2437.
14. Aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 10 d. įsakymas Nr. D1 – 535 dėl 2004 m. kovo 30 D. įsakymo NR. D1-154 „Dėl pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų eksporto ir importo tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo. // Valstybės žinios. 2005, Nr. 135 – 4871.
15. Aplinkos ministro 2006 m. spalio 12 d. įsakymas Nr. D1-462 “Dėl duomenų ir informacijos apie Lietuvos Respublikoje gaminamas, importuojamas, platinamas, eksportuojamas ir profesionaliai naudojamas chemines medžiagas ir preparatus, jų savybes, galimą poveikį žmogaus sveikatai, ir

- aplinkai teikimo, rinkimo, kaupimo bei tolimesnio pasiskirstymo tvarkos aprašo // Valstybės žinios. 2006, Nr. 111 – 4249; 2008, Nr. 83 – 3317.
16. Aplinkos ministro, švietimo ir mokslo ministro, socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007m. vasario 1 d. įsakymas Nr. D1-78/ISAK-152/AI-30 „Dėl kvalifikacinių reikalavimų darbuotojams, darbuotojams, aptarnaujantiems, remontuojantiems, tikrinantiems ir išmontuojantiems ozono sluoksnį ardančių medžiagų turinčią šaldymo ir oro kondicionavimo įrangą, šiluminius siurblius, patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 19 – 744
 17. Aplinkos ministro 2008 m. liepos 2 d. įsakymas Nr. D1-360 „Dėl cheminių medžiagų ir preparatų apskaitos tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo // Valstybės žinios. 2008, Nr. 83 – 3317
 18. Aplinkos ministro 2007m. lapkričio 19d. įsakymas Nr. 599 „Dėl pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų pakuotės reikalavimų bei pakavimo tvarkos“ // Valstybės žinios. 2008, Nr. 53 – 1989
 19. Aplinkos ministro, sveikatos apsaugos ministro 2008 m. birželio 5 d. įsakymas Nr. D1-315/V-540 “Dėl pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų klasifikavimo ir ženklinimo tvarkos “ pakeitimo // Valstybės žinios. 2008, Nr. 66-2517.
 20. Europos Sąjungos teisės aktai
 21. 2000 m. birželio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2037/2000 dėl ozono sluoksnį ardančių medžiagų
 22. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:140:0009:0010:LT:PDF> [žiūrėta 2008-10-15,20]
 23. 2003 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) 304/2003 dėl pavojingų cheminių medžiagų eksporto ir importo. OL L 63, 2003- 3 -6. p. 1.
 24. 2004 m. balandžio 26 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 775/2004 iš dalies pakeičiantis Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 304/2003 dėl pavojingų cheminių medžiagų eksporto ir importo. OL L 123, 2004 -4 -27. p. 27
 25. 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1907/2006 dėl cheminių medžiagų registracijos, įvertinimo, autorizacijos ir apribojimų (REACH) // Valstybės žinios. 2007, Nr. 78 – 3135.
 26. 2008 m. gegužės 29 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 473/ 2008 iš dalies keičiantis 2000 m. birželio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 2037/2000 nuostatas dėl tam tikrų ozono sluoksnį ardančių medžiagų ir mišinių, kurių sudėtyje yra ozono sluoksnį ardančių medžiagų, KN kodų patikslinimo. OL L 111, 2008- 4 – 3. p. 9.
 27. 2008 m. birželio 17 d. Europos parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 689/2008 dėl pavojingų cheminių medžiagų eksporto ir importo. OL L 204, 2008 -7 -31. p. 1.

28. 1999 m. gegužės 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/45/EB dėl pavojingų preparatų klasifikavimą, pakavimą ir ženklimą reglamentuojančių valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų derinimo OL, 2004 -13- 24, p.109; OL 2006 L 19, p. 12.

Knygos

29. **Mykolo Romerio universitetas** /sudar.I.Lazdinis. Aplinkos politika ir valdymas. – Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008. – 24 p., 295 p. – ISBN 978-9955-19-074-5

Straipsniai

30. Trade and environment. WTO, background paper submitted to the Trade and Environment // Seminar. – Kairas, 1998

Elektroniniai dokumentai

31. Aplinkos apsaugos agentūra
32. Lietuvos muitinė. <http://www.cust.lt/lt/rubric?rubricID=521>; [žiūrėta 2008-08-23]
33. **Diskriminaciniai barjerai.** http://www.ukmin.lt/lt/veiklos_kryptys/prekyba/uzsienio/moksliniai-darbai/doc1/28-30str-Ataskaita.doc; [žiūrėta 2008-08-24]
34. **Diskusijos Strasbūre** dėl pavojingų cheminių medžiagų importo ir eksporto. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20080114+ITEM-018+DOC+XML+V0//LT>; žiūrėta 2008-10-15
35. **Informacija apie REACH** <http://www.infochema.lt/infochema/selectPage.do;jsessionid=138C9F4FED94366B66D4838A062B6A35?docLocator=E543595567FB11DB8833746164617373&inlanguage=lt&pathId=67>; [žiūrėta:2008-10-15,25]
36. **REACH/Glosarijus.** <http://www.prc.cnrs-gif.fr/reach/lt/glossary.html> [Žiūrėta 2008-10-10]
37. **Komisijos ataskaita.** <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0747:FIN:LT:HTML> [žiūrėta 2008-10-10]
38. **Pagrindinės cheminių medžiagų valdymą vykdančios institucijos.** <http://www.am.lt/VI/files/0.887440001209466792.doc> [žiūrėta 2008-11-12]
39. **Stratosferos ozono sluoksnio nykimas.** http://www.mokslai.lt/referatai/nama%D1%96_darbas/stratosferos-ozono-sluoksnio-nykimas.html [žiūrėta 2008-10-24]
40. **Apie atmosferos ozoną.** http://www.meteo.lt/liter_straipsnis.php?id=13 [žiūrėta 2008-11-04]
41. **Seminaras „OAM reglamentavimas“** http://209.85.129.132/search?q=cache:g1fIlmPoyHEJ:www.lsta.lt/files/events/3_teriosina.ppt+Terio%C5%A1ina+apie+OAM&hl=lt&ct=clnk&cd=1&gl=lt [žiūrėta 2008-11-05]

42. **Svarstomas EK pasiūlymas.** <http://www.am.lt/VI/files/0.188616001200637934.pdf> [žiūrėta 2008-11-05]
43. **Paaiškinimai dėl klasifikavimo ir ženklavimo.**
<http://www.infochema.lt/stotisFiles/uploadedAttachments/Paaiskinimai200502532756.doc> [žiūrėta 2008-11-07]
44. ¹ **Duomenų bazė.** <http://www.infochema.lt/infochema/registrySearch.do?queryType=2> [žiūrėta 2008-11-12]
45. **Pagrindiniai įpareigojimai**
<http://www.infochema.lt/infochema/selectPage.do;jsessionid=9B73EFC193C1E71F6AD4966F527F562B?docLocator=393BBAED653811D990E5746164617373&inlanguage=lt&pathId=39>
[žiūrėta 2008-11-12]
46. **Pranešimai apie eksportą.** http://edexim.jrc.it/index.php?id_left=531 [žiūrėta 2008-11-12]
47. **Pranešimai apie importą.** http://edexim.jrc.it/index.php?id_left=6&version=PUB [žiūrėta 2008-11-12]
48. **Aplinkos apsaugos agentūros informacija.** <http://www.am.lt/OAM/HCFC.htm> [žiūrėta 2008-11-16]
49. **Informacija.** <http://www.am.lt/OAM/Halonu%20bankas.htm> [žiūrėta 2008-11-17]
50. **Aplinkos agentūros informacija.** <http://www.am.lt/OAM/Halonain.htm> [žiūrėta 2008-11-15]
51. **Informacija.** <http://www.am.lt/OAM/Zaliavos.htm> [žiūrėta 2008-11-16]
52. **Informacija.** <http://www.am.lt/OAM/Tecnologijos%20agentai.htm> [žiūrėta 2008-11-16]
53. **Informacija.** <http://www.am.lt/OAM/Metilbromidas.htm> [žiūrėta 2008-11-15]
54. **Statistika (duomenų bazė).** <http://db1.stat.gov.lt/statbank/default.asp?w=1024> [žiūrėta 2008-11-18]
55. **Pasaulinis ekologinio ženklavimo tinklas.**
http://209.85.129.132/search?q=cache:1pfcH0zR_p8J:aaa.am.lt/VI/files/0.849416001219225688.doc+Ekologinis+%C5%BEenklinimas+pasulyje&hl=lt&ct=clnk&cd=1&gl=lt [žiūrėta 2008-10-30]
56. **Išorinė prekyba.** <http://www.europarl.europa.eu/highlights/lt/605.html> [žiūrėta 2008-11-20]
57. **Naujienos.** <http://www.europarl.europa.eu/highlights/lt/1001.html> [žiūrėta 2008-11-18]
58. **Aplinkos ministerija.** <http://www.esparama.lt/2007-2013/lt/am> [žiūrėta 2008-12-01]

Sirusiė I. Europos Bendrijos netarifinių prekybos reguliavimo priemonių aplinkos apsaugos srityje analizė ir perspektyvos / Teisės ir muitinės bei mokesčių institucijų veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. Dr. J. Radziukynas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2008. – 75 p.

A N O T A C I J A

Magistro baigiamajame darbe išanalizuotos ir įvertintos Europos Bendrijos taikomos netarifinės reguliavimo priemonės prekėms, kurios daro žalingą poveikį aplinkai. Detaliau aptartas prekybos reguliavimas cheminėmis medžiagomis ir preparatais, iš jų – ozoną ardančiomis medžiagomis. Pirmoje darbo dalyje tiriama prekių, darančių žalingą poveikį aplinkai, teisinis reglamentavimas ir administravimas, iškeliamos su šia veikla susijusios problemos. Antroje dalyje pateikiama netarifinių prekybos reguliavimo priemonių aplinkos apsaugos srityje taikymo analizė. Aptariami ir analizuojami Lietuvos Respublikos cheminių medžiagų ir preparatų, eksporto, importo bei tiekimo į rinką statistiniai duomenys. Aptariamas pagal nustatytą išankstinio pranešimo procedūrą Europos Komisijai pateiktas pranešimų skaičius. Trečioje dalyje nagrinėjamas aplinkos apsaugos problemų sprendimas tarptautiniuose prekybos santykiuose, apibrėžiamos jų perspektyvos.

Pagrindiniai žodžiai: cheminės medžiagos ir preparatai, ozono sluoksnį ardančios medžiagos, tarptautiniai ir nacionaliniai teisės aktai, importas, eksportas.

Irena Sirusienė isirusiene@srd.am.lt

2008-12-12

Sirusiene I. Analysis and prospects of non tariff trade regulation means of the European Community in the shere of environment protection / Master's final work of activities of law and Customs and tax institutions. Supervisor docent Dr. J. Radziukynas.- Vilnius: Mykolas Romeris University, faculty of economics and finance management, 2008.-75 p.

A N O T A T I O N

Non tariff regulation means of European Commity for goods , which do harm to the environment are analyzed and evaluated in the Master's final work. Trade regulations for chemical materials and their manufactures, the materials which destroy the ozine layer in particular, are discussed in more detail. Juridical regulations and administration of the goods which do harm to the environment are investigated in the first chapter and also the connected problems are pointed out. The application analysis of non tariff trade regulation means in the sphere of environment protection are presented in the second chapter. The statistics data of the supply of chemical materials and their manufactures to the market, their export and import in the Republic of Lithuania are discussed and analyzed. The amount of information presented to the European Commity according to the defined procedure of advanced informing are discussed. The solution of environment protection problems in international trade nexus and their prospects are analyzed in the third chapter.

Key Words: Chemical materials and manufactures, materials which destroy the ozone layer, international and national juridical acts, import, export.

Sirusiene I. Europos Bendrijos netarifinių prekybos reguliavimo priemonių aplinkos apsaugos srityje analizė ir perspektyvos / Teisės ir muitinės bei mokesčių institucijų veiklos magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. Dr. J. Radžiukynas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2008. – 75 p.

S A N T R A U K A

Magistro baigiamojo darbo tema – Europos Bendrijos netarifinių prekybos reguliavimo priemonių aplinkos apsaugos srityje analizė ir perspektyvos. Darbe išsamiai aptariami esami ir numatomi reikalavimai cheminių medžiagų ir preparatų bei ozono sluoksnį ardančių medžiagų eksportui, importui ir tiekimui į rinką. Analizuojamos konvencijos, Europos sąjungos ir nacionaliniai teisės aktai, kad galima būtų atlikti EB netarifinių prekybos reguliavimo priemonių analizę ir numatyti perspektyvas.

Darbe naudojama statistinių duomenų analizė, apimanti 2005 – 2007 metus, parodė, kad griežtėjant cheminių medžiagų ir preparatų eksporto, importo, tiekimo į rinką, o taip pat naudojimo reglamentavimui, jų vis mažiau importuojama į Lietuvos Respubliką. Taip pat sumažėjo ir kai kurių cheminių medžiagų ir preparatų eksportas. Ozono sluoksnį ardančių medžiagų vartojimo sumažinimą sąlygojo Lietuvoje įgyvendintos priemonės, visuomenės ir ūkio objektų informavimas apie jų daromą žalą, galimus šių medžiagų pakaitalus, apie Europos Sąjungos ir nacionalinius teisės aktų reikalavimus. Dauguma priemonių įgyvendinta pasinaudojus negrąžintina Pasaulio aplinkos fondo parama.

Atlikus teisės aktų bei statistinių duomenų analizę, nustatyta, kad pasitvirtino darbe iškeltos hipotezės: prekėms, kurios daro žalingą poveikį aplinkai, prekybai taikomos griežtos netarifinės reguliavimo priemonės atitinka siekiamus švarios ir sveikos aplinkos tikslus; ieškoma ir randama alternatyvų pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų pakeitimui ekologiškomis žaliavomis. Skatindama alternatyvių medžiagų naudojimą, vyriausybė turi sumažinti mokesčius jų naudotojams, subsidijuoti įrenginių, naudojančių alternatyvias medžiagas, naudojimą ir gamybą.

Magistrinis darbas suskirstytas į tris pagrindinius skyrius. Pirmame skyriuje aptariamas prekių, kurios daro žalingą poveikį aplinkai, naudojimo teisinis reglamentavimas ir administravimas, antroje dalyje – netarifinių prekybos reguliavimo priemonių aplinkos apsaugos srityje taikymo analizė, ir trečioje dalyje nagrinėjamas aplinkos apsaugos problemų sprendimas tarptautiniuose prekybos santykiuose, apibrėžiamos jų perspektyvos.

Sirusiene I. Analysis and prospects of non tariff trade regulation means of the European Community in the shere of environment protection/Master's final work of activities of law and Customs and tax institutions. Supervisor docent Dr. J. Radziukynas.- Vilnius: Mykolas Romeris University, faculty of economics and finance management, 2008.-75 p.

S U M M A R Y

The topic of Master's final work is the analysis and prospects of non tariff trade regulation means of the European Community in the sphere of environment protection. The present and foreseen requirements of export, import and supply to the market of chemical materials and manufactures and the materials which destroy the ozone layer are discussed in detail in the final work. Analizuojamos konvencijos, In order to perform the analysis and to foresee the prospects of non tariff trade regulation means of EC , the law acts of European Union and the national law acts , conventions are analyzed.

The statistics data analysis of 2005-2007 , which was used in the work, showed that when the regulations of chemical materials export , import and supply to the market and also their usage , became stricter, less of such materials are imported to Lithuania. The export of some chemical materials and manufactures also decreased. The usage of the materials which destroy the ozone layer lowered due to some means which are implemented in Lithuania and they are: the conveyance of the society and manufacturers about the harm which the materials cause, about possible substitutes and about the requirements of the law acts of European Union and the national law acts. Most of these means were implemented with the help of irretreivable support of World environment funds.

After the analysis of law acts and the statistics data it was defined that the hypothesis of the work have been confirmed : strict non tariff regulation means which are applied to the trade of the goods, which do harm to the environment corrspond to the goals of clean and healthy environment ; there are alternatives to substitute harmful chemical materials and manufactures with ecological ones. In order to stimulate the usage of alternative materials, the Government should reduce the taxes for their users, subsidize the equipment which uses alternative materials, their manufacturing and usage.

Master's work is divided in three main chapters. Juridical regulations and administration of goods which do harm to the environment are discussed in the first chapter the second chapter is about the analysis of application of non tariff regulation means in the sphere of environment protection and the third chapter analyses the solution of environment protection problems in international trade nexus and their prospects. .

P R I E D A I

1 PRIEDAS**OZONĄ ARDANČIOS MEDŽIAGOS NAUDOJAMOS:**

Refrižeracijai (CFC, HCFC ir jų mišiniai)

Buitinė, komercinė, pramoninė šaldymo technika

Šaldymo įranga automobiliuose, laivuose, lėktuvuose

Kariniuose objektuose

Oro kondicionavimui (CFC, HCFC ir jų mišiniai)

Stacionarioje įrangoje

Įvairiose transporto priemonėse

Putplasčių gamyboje (CFC, HCFC ir jų mišiniai)

Porolonui ir kietam putplasčiui gaminti

Izoliacinėms medžiagoms pūsti

Aerzoliai (CFC-11/12, HCFC ir jų mišiniai)

Gaisro gesinimui (halonai-brominti CH)

Stacionarios ir mobilios gaisro gesinimo sistemos

Strateginiuose objektuose: TV bokšte, lėktuvuose, laivuose

Elektronikos, elektrotechnikos objektuose

Laboratoriniams ir mokslo - tyrimo tikslams (CFC, HCFC, CCl₄, trichlorešanas,)

Kaip tirpikliai ir įvairiems paviršiams valyti (CFC, HCFC, CCl₄, TCIE, MBr)

Žemės ūkio produkcijai apdoroti (metilo bromidas)

Grūdų apdorojimas (miltų bei grūdų fabrikuose)

Įvairios žemės ūkio produkcijos apdorojimui

Dirvos dezinfekavimas atviraime grunte ir šiltnamiuose

Kailių, augalų, sėklų, riešutų, džiovintų vaisių, tabako ir pan. apdorojimas

Orlaivių, kt. transporto dezinfekavimas

Statinių, muziejų, istorinių statinių ir pan. dezinfekavimas

Medienos, medinės pakuotės apdorojimas

Karantininis apdorojimas, apdorojimas prieš transportavimą, naud. ekstremaliomis situacijomis

2 PRIEDAS

1 DALIS: SĄRAŠAS CHEMINIŲ MEDŽIAGŲ, KURIOMS TAIKOMA PRANEŠIMO APIE
EKSPORTĄ PROCEDŪRA,

Cheminė	Einėcs Nr.	CAS Nr.	KN	RODYKLĖ NE
1,1,1-trichlorešanas	200-756-3	71-55-6	2903 19 10	602-013-00-2
1,2-dibrometas	203-444-5	106-93-4	2903 31 00	602-010-00-6
1,2-dichlorešanas	203-458-1	107-06-2	2903 15 00	602-012-00-7
1,3-dichlorpropenas (CIS) (IZ) -1,3-dichlorprop-1-enas	233-195-8	10061-01-5	2903 29 00	602-030-00-5
2,4,5-T ir jo druskos ir esteriai	--	--	2918 91 00	--
2-aminobutanas	237-732-7	13952-84-6	2921 19 80	612-052-00-7
2-naftilaminas ir jo druskos	--	--	2921 45 00	--
4-aminodifenilo ir jo druskos	--	--	2921 49 90	--
4-nitrobifenilas	202-204-7	92-93-3	2904 20 00	609-039-00-3
Acefatas	250-241-2	30560-19-1	2930 90 85	015-079-00-7
Acifluorfenas	256-634-5	50594-66-6	2916 39 00	604-041-00-0
Alachloras	240-110-8	15972-60-8	2924 29 95	616-015-00-6
Aldikarbas	204-123-2	116-06-3	2930 90 85	006-017-00-X
Ametrinas	212-634-7	834-12-8	2933 69 80	613-010-00-0
Amitrazas	251-375-4	33089-61-1	2925 20 00	612-086-00-2
Arseno junginiai	--	--	--	--
Asbestas: Aktinolitas	--	77536-66-4	2524 90 00	650-013-00-6
Asbestas: amozitas	--	12172-73-5	2524 90 00	650-013-00-6
Asbestas: antofilitas	--	77536-67-5	2524 90 00	650-013-00-6
Asbestas: Chrizotilas	--	12001-29-5	2524 90 00	650-013-00-6
Asbestas: krokidolitas	--	12001-28-4	2524 10 00	650-013-00-6
Asbestas: tremolitas	--	77536-68-6	2524 90 00	650-013-00-6
Atrazinas	217-617-8	1912-24-9	2933 69 10	613-068-00-7
Etilazinfosas	220-147-6	2642-71-9	2933 99 90	015-056-00-1
Azinfosmetilas	201-676-1	86-50-0	2933 99 90	015-039-00-9
Bensultapas	--	17606-31-4	2930 90 85	016-062-00-7
Benzenas	200-753-7	71-43-2	2902 20 00	601-020-00-8
Benzidino, jo druskos ir dariniai benzidino	--	--	2921 59 90	--
Binapakrilas	207-612-9	485-31-4	2916 19 50	609-024-00-1
Kadmis ir jo junginiai	--	--	8107 - 3206 49 30, ir kiti	--
Kadusafos	--	95465-99-9	2930 90 85	--
Calciferol	200-014-9	50-14-6	2936 29 90	603-179-00-9
Kaptafolas	219-363-3	2425/06/1	2930 50 00	613-046-00-7
Karbarilas	200-550-0	63-25-2	2924 29 95	006-011-00-7
Karbofuranas	216-353-0	1563-66-2	2932 99 85	006-026-00-9
Anglies tetrachloridas	200-262-8	56-23-5	2903 14 00	602-008-00-5
Karbosulfanas	259-565-9	55285-14-8	2932 99 85	006-084-00-5
Kartapas	--	15263-53-3	2930 20 00	607-526-00-5
Chinometionatas	219-455-3	2439/01/2	2934 99 90	606-036-00-9
Chlordekonas	205-601-3	143-50-0	2914 70 00	606-019-00-6
Chlordimeformas	228-200-5	6164-98-3	2925 21 00	650-007-00-3
Chlorfenapira	--	122453-73-0	2933 99 90	608-034-00-3
Chlorfenvinfosas	207-432-0	470-90-6	2919 90 90	015-071-00-3
Chlormefosas	246-538-1	24934-91-6	2930 90 85	015-114-00-6
Chlorbenzilatas	208-110-2	510-15-6	2918 18 00	607-159-00-0
Chloroformas	200-663-8	67-66-3	2903 13 00	602-006-00-4
Chlozolinatas	282-714-4	84332-86-5	2934 99 90	607-306-00-9

Cheminė	Einecs Nr.	CAS Nr.	KN	RODYKLĖ NE
Cholekalciferolis	200-673-2	67-97-0	2936 29 90	603-180-00-4
Coumafuryl	204-195-5	117-52-2	2932 29 00	607-058-00-1
Kreozoto Kreozotas ir su jais susijusios medžiagos	--	--	2707 91 00 - 3807 00 90	--
Krimidinas	208-622-6	535-89-7	2933 59 95	613-004-00-8
Cianazinas	244-544-9	21725-46-2	2933 69 80	613-013-00-7
Cyhalothrine	268-450-2	68085-85-8	2926 90 95	--
DBB (Di-n-okso-di-n-butylstannio-hydroxyborane)	401-040-5	75113-37-0	2931 00 95	005-006-00-7
DNOC ir jo druskų (pvz., amonio druska, kalio druska ir natrio druska)	--	--	2908 99 90	--
Diazinonas	206-373-8	333-41-5	2933 59 10	015-040-00-4
Dichlorvosas	200-547-7	62-73-7	2919 90 90	015-019-00-X
Dikofolis, kurio sudėtyje yra <78% p. p`-Dikofolio arba> 1g/kg DDT ir su DDT susijusių junginių	204-082-0	115-32-2	2906 29 00	603-044-00-4
Dimetenamidas	--	87674-68-8	2934 99 90	--
Dinobutonas	213-546-1	973-21-7	2920 90 10	006-028-00-X
Dinosebas, jo acetatai ir druskos dinosebas	--	--	2908 91 00 - 2915 36 00	--
Dinoterbas	215-813-8	1420/07/1	2908 99 90	609-030-00-4
Diuronas	206-354-4	330-54-1	2924 21 90	006-015-00-9
Barstomus miltelių preparatams, kuriuos iš: benomilo esant virš 7%, karbofurano ar virš 10% ir tiramo arba viršija 15%	--	--	3808 99 90	--
Endosulfanas	204-079-4	115-29-7	2920 90 85	602-052-00-5
Etionas	209-242-3	563-12-2	2930 90 85	015-047-00-2
Etileno oksidas (oksiranas)	200-849-9	75-21-8	2910 10 00	603-023-00-X
Fenitrotonas	204-524-2	122-14-5	2920 19 00	015-054-00-0
Fenpropatrinis	254-485-0	39515-41-8	2926 90 95	607-239-00-5
Fentionas	200-231-9	55-38-9	2930 90 85	015-048-00-8
Fentin acetatas	212-984-0	900-95-8	2931 00 95	050-003-00-6
Fentino hidroksidas	200-990-6	76-87-9	2931 00 95	050-004-00-1
Fenvaleratas	257-326-3	51630-58-1	2926 90 95	--
Ferbamas	238-484-2	14484-64-1	2930 20 00	006-051-00-5
Fluoracetamidas	211-363-1	640-19-7	2924 12 00	616-002-00-5
Flurenol	207-397-1	467-69-6	2918 19 85	607-234-00-8
Furatiokarbas	265-974-3	65907-30-4	2932 99 85	006-087-00-1
HCH (izomerų mišinys)	210-168-9	608-73-1	2903 51 00	--
Haloksifopas-P-metilo esteris (haloksifopas-R CAS :95977-29-0)	406-250-0	72619-32-0	2933 39 99	--
Heksachloretanas	200-666-4	67-72-1	2903 19 80	--
Heksazinonas	257-074-4	51235-04-2	2933 69 80	613-132-00-4
Iminooctadine	236-855-3	13516-27-3	2925 29 00	612-087-00-8
Izoksationas	242-624-8	18854-01-8	2934 99 90	015-131-00-9
Lindanas (c-HCH bendras kiekis)	200-401-2	58-89-9	2903 51 00	602-043-00-6
Malationas	204-497-7	121-75-5	2930 90 85	015-041-00-X
Maleino rūgšties ir jos druskos ...	--	--	2933 99 90	--
Gyvsidabrio junginys	--	--	2852 00 00	--
Metamidofosas	233-606-0	10265-92-6	2930 50 00 - 3808 05 00	015-095-00-4
Metidationas	213-449-4	950-37-8	2934 99 90	015-069-00-2
Metil-parationo	206-050-1	298-00-0	2920 11 00	015-035-00-7
Metoksuronas	243-433-2	19937-59-8	2924 21 90	006-033-00-7
Monokrotofosas	230-042-7	6923-22-4	2924 12 00	015-072-00-9
Monolinuronas	217-129-5	1746-81-2	2928 00 90	006-032-00-1
Monometildichlorodifenilo metana; prekybinis pavadinimas: "Ugilec 121" arba "Ugilec 21	400-140-6		2903 69 90	607-204-00-4
Monometiltetrachlorodifenilo metana; prekybinis pavadinimas: "Ugilec 141	278-404-3	76253-60-6	2903 69 90	602-072-00-4
Monometildibromodifenilo metana; prekybinis pavadinimas: DBBT	402-210-1	99688-47-8	2903 69 90	602-071-00-9

Cheminė	Einecs Nr.	CAS Nr.	KN	RODYKLĖ NE
Monuronas	205-766-1	150-68-5	2924 21 90	006-042-00-6
Nitrofenas	217-406-0	1836-75-5	2909 30 90	609-040-00-9
Nonilfenolio etoksilatai (C 2 H 4 O) n C 15 H 24 O	--	--	3402 13 00	--
Nonilfenoliais C 6 H 4 (OH) C 9 H 19	--	--	2907 13 00	--
Oktabromo eter	251-087-9	32536-52-0	2909 30 38	602-094-00-4
Ometoatas	214-197-8	1113/02/6	2930 90 85	015-066-00-6
Oksidemetonmetilas	206-110-7	301-12-2	2930 90 85	015-046-00-7
Parationas	200-271-7	56-38-2	2920 11 00	015-034-00-1
Pebulatas	214-215-4	1114-71-2	2930 20 00	006-034-00-2
Pentabromodiphenyl eter	251-084-2	32534-81-9	2909 30 31	602-083-00-4
Pentachlorfenolis, jos druskos ir esteriai	--	--	2908 11 00 - 2908 19 00, ir kiti	--
Perfluoroktano sulfonatai (PFOS) C8F17SO2X (X = OH, metalo druska (O-M +), halogenidas, amidas ir kiti dariniai, įskaitant polimerus)	--	--	2904 90 20, ir kiti	--
Permetrinas	258-067-9	52645-53-1	2916 20 00	613-058-00-2
Fozalonas	218-996-2	2310-17-0	2934 99 90	015-067-00-1
Fosfamidonas	236-116-5	13171-21-6	2924 12 00 - 3808 50 00	015-022-00-6
Polibromintų bifenių (PBB)	--	--	2903 69 90, ir kiti	--
Polichlorintų terfenilų (PCT)	--	--	2903 69 90	--
Profamo	204-542-0	122-42-9	2924 29 95	--
Pirazofosas	236-656-1	13457-18-6	2933 59 95	015-137-00-1
Kvintozenas	201-435-0	82-68-8	2904 90 85	609-043-00-5
Scilliroside	208-077-4	507-60-8	2938 90 90	614-027-00-6
Simazinas	204-535-2	122-34-9	2933 69 10	612-088-00-3
Strichninas	200-319-7	57-24-9	2939 99 00	614-003-00-5
Technazene	204-178-2	117-18-0	2904 90 85	609-044-00-0
Terbufosas	235-963-8	13071-79-9	2930 90 85	015-139-00-2
Tetraetilšvinas	201-075-4	78-00-2	2931 00 95	--
Tetrametilšvinas	200-897-0	75-74-1	2931 00 95	--
Talio sulfatas	231-201-3	7446-18-6	2833 29 90	081-003-00-4
Tiociklamas	250-859-2	31895-22-4	2934 99 90	607-170-00-0
Tiodikarbas	261-848-7	59669-26-0	2930 90 85	--
Triazofosas	245-986-5	24017-47-8	2933 99 90	015-140-00-8
Trichlorfon	200-149-3	52-58-6	2931 00 95	015-021-00-0
Tridemorfaz	246-347-3	24602-86-6	2934 99 90	613-020-00-5
Triorganinio alavo junginiai	--	--	2931 00 95, ir kiti	--
Tri (2,3-dibrompropil)	204-799-9	126-72-7	2919 10 00	--
Tris-aziridinil-fosfinoksidai	208-892-5	545-55-1	2933 99 90	--
Vamidothion	218-894-8	2275-23-2	2930 90 85	015-059-00-8
Vinklozolinai	256-599-6	50471-44-8	2934 99 90	607-307-00-4
Cinebas	235-180-1	12122-67-7	2930 20 00 - 3824 90 97	006-078-00-2

3 PRIEDAS

**2 DALIS. IPS KRITERIJŲ ATITINKANČIŲ CHEMINIŲ MEDŽIAGŲ, APIE KURIAS
BUTINA PRANESTI, SARASAS**

Cheminė	Einėcs Nr. #	CAS #	KN	RODYKLĖ NE
2-naftilaminas ir jo druskos	--	--	2921 45 00	--
4-aminodifenilo ir jo druskos	--	--	2921 49 90	--
4-nitrobifenilas	202-204-7	92-93-3	2904 20 00	609-039-00-3
Acefatas	250-241-2	30560-19-1	2930 90 85	015-079-00-7
Alachloras	240-110-8	15972-60-8	2924 29 95	616-015-00-6
Aldikarbas	204-123-2	116-06-3	2930 90 85	006-017-00-X
Amitrazas	251-375-4	33089-61-1	2925 20 00	612-086-00-2
Asbestas: Chrizotilas	--	12001-29-5	2524 90 00	650-013-00-6
Atrazinas	217-617-8	1912-24-9	2933 69 10	613-068-00-7
Benzidino, jo druskos ir dariniai benzidino	--	--	2921 59 90	--
Kadusafos	--	95465-99-9	2930 90 85	--
Karbarilas	200-550-0	63-25-2	2924 29 95	006-011-00-7
Karbofuranas	216-353-0	1563-66-2	2932 99 85	006-026-00-9
Karbosulfanas	259-565-9	55285-14-8	2932 99 85	006-084-00-5
Chlorfenapira	--	122453-73-0	2933 99 90	608-034-00-3
Chlozolinatas	282-714-4	84332-86-5	2934 99 90	607-306-00-9
Dikofolis, kurio sudėtyje yra <78% p, p`-Dikofolio arba> 1g/kg DDT ir su DDT susijusių junginių	204-082-0	115-32-2	2906 29 00	603-044-00-4
Dimetenamidas	--	87674-68-8	2934 99 90	--
Dinoterbas	215-813-8	1420/07/1	2908 99 90	609-030-00-4
Endosulfanas	204-079-4	115-29-7	2920 90 85	602-052-00-5
Fentionas	200-231-9	55-38-9	2930 90 85	015-048-00-8
Fentin acetatas	212-984-0	900-95-8	2931 00 95	050-003-00-6
Fentino hidroksidas	200-990-6	76-87-9	2931 00 95	050-004-00-1
Haloksifopas-P-metilo esteris (haloksifopas-R CAS :95977-29-0)	406-250-0	72619-32-0	2933 39 99	--
Metil-parationo	206-050-1	298-00-0	2920 11 00	015-035-00-7
Monometildichlorodifenilo metana; prekybinis pavadinimas: "Ugilec 121" arba "Ugilec 21"	400-140-6		2903 69 90	607-204-00-4
Monometiltetrachlorodifenilo metana; prekybinis pavadinimas: "Ugilec 141"	278-404-3	76253-60-6	2903 69 90	602-072-00-4
Monometildibromodifenilo metana; prekybinis pavadinimas: DBBT	402-210-1	99688-47-8	2903 69 90	602-071-00-9
Nitrofenas	217-406-0	1836-75-5	2909 30 90	609-040-00-9
Nonilfenolio etoksilatai (C 2 H 4 O) n C 15 H 24 O	--	--	3402 13 00	--
Nonilfenoliai, C 6 H 4 (OH) C 9 H 19	--	--	2907 13 00	--
Oktabromo eter	251-087-9	32536-52-0	2909 30 38	602-094-00-4
Oksidemetonmetilas	206-110-7	301-12-2	2930 90 85	015-046-00-7
Pentabromodiphenyl eter	251-084-2	32534-81-9	2909 30 31	602-083-00-4
Perfluoroktano sulfonatai (PFOS) C8F17SO2X (X = OH, metalo druska (O-M +), halogenidas, amidas ir kiti dariniai, įskaitant polimerus)	--	--	2904 90 20, ir kiti	--
Fozalonas	218-996-2	2310-17-0	2934 99 90	015-067-00-1
Pirazofosas	236-656-1	13457-18-6	2933 59 95	015-137-00-1
Kvintozenas	201-435-0	82-68-8	2904 90 85	609-043-00-5
Simazinas	204-535-2	122-34-9	2933 69 10	612-088-00-3
Technazene	204-178-2	117-18-0	2904 90 85	609-044-00-0
Tiodikarbas	261-848-7	59669-26-0	2930 90 85	--
Triazofosas	245-986-5	24017-47-8	2933 99 90	015-140-00-8

Cheminė	Einecs Nr. #	CAS #	KN	RODYKLĖ NE
Trichlorfon	200-149-3	52-58-6	2931 00 95	015-021-00-0
Triorganinio alavo junginiai	--	--	2931 00 95, ir kiti	--

Paaiškinimai :

CAS Nr. = Cheminių medžiagų santrumpų tarnybos sąrašo numeris.

Cheminė medžiaga, kuriai taikoma arba iš dalies taikoma IPS tvarka.

4 PRIEDAS

3 DALIS: PRANEŠIMAS APIE EKSPORTĄ

Cheminė	Einėcs Nr.	CAS #	SS	RODYKLĖ NE
1,2-dibrometanas	203-444-5	106-93-4	2903,31	602-010-00-6
1,2-dichlorešanas	203-458-1	107-06-2	2903,15	602-012-00-7
2,4,5-T ir jo druskos ir esteriai	--	--	2918,91	--
Aldrinas	206-215-8	309-00-2	2903,52	602-048-00-3
Asbestas: Aktinolitas	--	77536-66-4	--	650-013-00-6
Asbestas: amozitas	--	12172-73-5	--	650-013-00-6
Asbestas: antofilitas	--	77536-67-5	--	650-013-00-6
Asbestas: krokidolitas	--	12001-28-4	--	650-013-00-6
Asbestas: tremolitas	--	77536-68-6	--	650-013-00-6
Binapakrilas	207-612-9	485-31-4	2916,19	609-024-00-1
Kaptafolas	219-363-3	2425/06/1	2930,50	613-046-00-7
Chlordanas	200-349-0	57-74-9	2903,52	602-047-00-8
Chlordimeformas	228-200-5	6164-98-3	2925,21	650-007-00-3
Chlorbenzilatas	208-110-2	510-15-6	2918,18	607-159-00-0
DDT	200-024-3	50-29-3	2903,62	602-045-00-7
DNOC ir jo druskų (pvz., amonio druska, kalio druska ir natrio druska)	--	--	2908,99	--
Dieldrinas	200-484-5	60-57-1	2910,40	602-049-00-9
Dinosebas, jo acetatai ir druskos dinosebas	--	--	2908,91	--
Barstomus miltelių preparatams, kuriuos iš: benomilo esant virš 7%, karbofurano ar virš 10% ir tiramo arba viršija 15%	--	--	--	--
Etileno oksidas (oksiranas)	200-849-9	75-21-8	2910,10	603-023-00-X
Fluoracetamidas	211-363-1	640-19-7	2924,12	616-002-00-5
HCH (izomerų mišinys)	210-168-9	608-73-1	2903,51	--
Heptachloras	200-962-3	76-44-8	2903,52	602-046-00-2
Heksachlorbenzenas	204-273-9	118-74-1	2903,62	602-065-00-6
Lindanas (c-HCH bendras kiekis)	200-401-2	58-89-9	2903,51	602-043-00-6
Gyvsidabrio junginys	--	--	2852,00	--
Metamidofosas	233-606-0	10265-92-6	2930,50	015-095-00-4
Metil-parationo	206-050-1	298-00-0	2920,11	015-035-00-7
Monokrotofosas	230-042-7	6923-22-4	2924,12	015-072-00-9
Parationas	200-271-7	56-38-2	2920,11	015-034-00-1
Pentachlorfenolis, jos druskos ir esteriai	--	--	2908,11 - 2908,19	--
Fosfamidonas	236-116-5	13171-21-6	2924,12	015-022-00-6
Polibromintų bifenių (PBB)	--	--	--	--
Polichlorintų bifenių (PCB)	--	--	--	--
Polichlorintų terfenių (PCT)	--	--	--	--
Tetraetilšvinas	201-075-4	78-00-2	2931,00	--
Tetrametilšvinas	200-897-0	75-74-1	2931,00	--
Toksafenas	232-283-3	8001-35-2	--	602-044-00-1
Tri (2,3-dibrompropil)	204-799-9	126-72-7	2919,10	--

5 PRIEDAS

**V PRIEDAS: CHEMINĖS MEDŽIAGOS IR GAMINIAI, KURIEMS TAIKOMAS
EKSPORTO DRAUDIMAS**

Patvariųjų organinių teršalų, išvardytų A ir B priedai iš Stokholmo konvencija
dėl patvariųjų organinių teršalų pagal Sutarties nuostatas

Cheminės medžiagos / Straipsniai	EB #	CAS #	KN #
Aldrinas	206-215-8	309-00-2	2903 59 90
Chlordanas	200-349-0	57-74-9	2903 52 00
DDT	200-024-3	50-29-3	2903 62 00
Dieldrinas	200-484-5	60-57-1	2910 40 00
Heptachloras	200-962-3	76-44-8	2903 52 00
Heksachlorbenzenas	204-273-9	118-74-1	2903 62 00
Polichlorintų bifenilų (PCB)			2903 69 90
Toksafenas	232-283-3	8001-35-2	3808 10 20
Mireksas	219-196-6	2385-85-5	2903 59 80
Eldrin	200-775-7	72-20-8	2910 90 00

CAS Nr. – unikalus skaitinis identifikavimo kodas

Cheminė medžiaga, kuriai taikoma arba iš dalies taikoma IPS tvarka

6 PRIEDAS

LR EKSPORTAS IR IMPORTAS PAGAL KN PREKES IR VALSTYBES 2005-2007 M.

KN	Eksportas		Imports	
	Kiekis, tonos	Verte t/Lt	Kiekis, tonos	Verte t/Lt
2005 m. I-IV ketv.	140,1	2005,2	194,9	1786,7
29034910¹	83,5	823,8	152,2	903,2
DE Vokietija	-	-	145,8	875,8
EE Estija	2,9	21,6	-	-
FR Prancūzija	-	-	0,9	8,9
LV Latvija	7,5	57,7	1,4	4,6
NL Nyderlandai	-	-	4,2	13,9
NO Norvegija	0,3	5,1	-	-
PL Lenkija	16,5	125,9	-	-
RU Rusija	1,1	8,0	-	-
US Jungtinės Valstijos	55,2	605,4	-	-
38247100²	56,6	1181,4	42,7	883,5
BE Belgija	-	-	0,1	9,5
BY Baltarusija	3,5	87,7	-	-
DE Vokietija	-	-	-	3,1
EE Estija	0,5	13,9	-	-
GB Jungtinė Karalystė	-	-	30,5	623,8
KZ Kazachstanas	10,4	268,0	-	-
LV Latvija	7,0	161,4	0,9	24,2
NL Nyderlandai	-	-	2,4	49,4
PL Lenkija	0,1	3,2	-	-
RU Rusija	35,1	647,2	-	-
SG Singapūras	-	-	8,8	173,6
2006 m. I-IV ketv.	52,3	951,5	107,6	942,8
29031910³	-	-	0,0	0,2
DE Vokietija	-	-	-	0,2
29034910¹	21,1	191,8	85,5	564,8
DE Vokietija	-	-	85,5	564,8
PL Lenkija	12,1	99,1	-	-
RU Rusija	3,6	34,6	-	-
US Jungtinės Valstijos	5,5	58,2	-	-
38247100²	31,2	759,6	22,1	377,8
BE Belgija	-	-	-	6,0
BY Baltarusija	1,8	43,6	-	-
CN Kinija	-	-	10,1	152,8
DE Vokietija	-	-	1,2	14,5
IT Italija	-	-	6,2	126,7
KZ Kazachstanas	20,6	503,2	-	-
LV Latvija	7,2	181,2	-	0,3
NL Nyderlandai	-	-	3,8	68,8
PL Lenkija	0,5	12,6	-	-
RU Rusija	1,0	19,1	-	-
SE Švedija	-	-	0,7	8,8
2007 m. I-IV ketv.	51,0	498,2	143,9	1431,5
29034910¹	46,2	383,5	125,8	741,7
BZ Belizas	5,4	57,8	-	-
CN Kinija	-	-	24,6	102,2

KN	Eksportas		Importas	
	Kiekis, tonos	Vertė t/Lt	Kiekis, tonos	Vertė t/Lt
DE Vokietija	0,9	5,3	91,8	569,3
FI Suomija	-	-	2,1	12,5
GR Graikija	0,1	2,0	-	-
IT Italija	-	-	4,7	35,9
KM Komorai	0,9	9,3	-	-
LV Latvija	5,6	42,3	1,4	5,6
NL Nyderlandai	-	-	0,9	5,6
PL Lenkija	7,2	63,2	0,3	10,6
RU Rusija	26,1	203,5	-	-
38247100²	4,8	114,7	18,1	688,2
BY Baltarusija	3,1	71,1	-	-
DE Vokietija	-	-	6,5	138,2
EE Estija	0,1	1,7	-	-
GE Gruzija	0,2	8,5	-	-
IT Italija	-	-	7,2	100,5
JP Japonija	-	-	0,5	387,5
LV Latvija	0,7	12,2	0,1	2,2
NL Nyderlandai	-	-	3,8	59,8
PL Lenkija	0,6	17,7	-	-
RU Rusija	0,2	3,5	-	-
38247400 ⁴	-	-	0,0	1,6
BE Belgija	-	-	-	1,6

Koduotosios nomenklatūros kodai ir aprašymas:

¹**29034910** – hidrobromfluorangliavandeniliai

²**38247100** mišiniai, kurių sudėtyje yra vienos ar daugiau medžiagų, priskiriamų KN kodams 2903 41 00-2903 45 55

³**29031910** - 1,1,1-trichlorešanas (metilchloroformas)

²38247100-- Komisijos reglamentu (EB) Nr. 473/2008 pakeisti I ir III prieduose nurodytų medžiagų grupės, kombinuotosios nomenklatūros kodai ir aprašymai. KN atinka KN ⁴**38247400**